

עפכע רב

גיליון חודשי מתורתו
של הרב עדין
אבן-ישראל שטיינזלץ

גיליון
תשרי תשפ"ו

הקדמה

שנה חדשה בפתח, זמן חדש, עולם חדש שתיכף נכנס. בימים הראשונים של השנה אנו מתכנסים יחד ומכריזים על בואו של המלך לתוככי הזמן החדש, אנו מתאספים יחד מכל המקומות שבהם התפזרנו, מחזיקים ידים ונשבעים אמונים למלכו של עולם, נשבעים ונזכרים מחדש בכל מה שעלינו לזכור.

הימים של חודש תשרי הם ימים גדולים, ימים קדושים, ימים של זמן חדש שכוללים בתוכם את כל המנעד האנושי, את כל הסיפור שלנו בפרט ובכלל. לימים הללו יש יכולת אמיתית לשנות אותנו מן היסוד, אלו ימים שחורגים מן התחומים הרגילים של המציאות, יש בהם את המעמקים, עומק לפנים מעומק, ויש בהם את הפסגות ואת האשנב הזה, הפתח המפולש שהקב"ה פותח עבורינו בימים הללו.

בשיחות ובמאמרים שלפניכם מקופלים עולמות שלמים של עבודה ושל הארה שנבעו מהאופן שבו הרב עדין חי את הימים הגדולים הללו. הדברים בגיליון הזה נחצבו מעבודתו הגדולה של הרב בימים הללו, מן האש שליהטה בו בתפילות ומן הממשות הבהירה של קדושת הימים עצמם.

לא כולנו באים אל הימים הללו מתוך הכנה וציפיה רעננה, רבים מאיתנו באים לשנה החדשה מתוך סערות השנה האחרונה, מתוך טירוף הדעת, הבלבול וטרדות החיים. אלו וגם אלו נדרשים לקפוץ, לאחוז ביד הנשלחת אלינו בימים הללו, יד הפשוטה לקבל אותנו ברחמים, גם מי שבא ברגע האחרון יכול לעשות את הזינוק המכריע, להביא את חייו אל הקב"ה, לשוב. יהי רצון שהגיליון הזה יסייע בקפיצה הזו...

הרב עדין היה מרבה לחזור על מימרא חסידית על הפסוק "מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם" וכך אמרו חסידים: מדוע אחרי כל התפילות של כלל ישראל בשני ימים ראש השנה (גם תמול גם היום) לא בא משיח בן דוד? והתשובה היא: אל הלחם, משום שכולם מתפללים

על הלחם, על הפרנסה ועל הצרכים הפרטיים. בשנה האחרונה נוכחנו לדעת שחיינו הפרטיים שזורים ללא הפרד במצב השכינה, בקרן ישראל ובכבוד שמיים. השנה, נעשה אגודה אחת להתפלל ולבקש: אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה!

שנה טובה לכל קוראינו היקרים ולכל עם ישראל. לשנה טובה תיכתבו ותיחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום בתוך שאר אחינו בית ישראל בכל מקום שהם.

המערכת: יאיר שוורצפוקס ואהרן בילט

השתתפו בהפקת הגיליון: נתנאל איתי, אורי יגל, מני רוטרמן,

הרב אלחנן ישראלי, ויהודית שבתא

להרשמה והצטרפות להפצת הגיליון ולתרומות ניתן לפנות למספר: 054-301-6657

TalmideiHarav@gmail.com

עיצוב גרפי: 'עיצובי שיר' 052-8954475

מזל טוב גדול לעורך הרב אהרן ופרומה בילט שיחיו, לרגל הולדת בנם **עדין אברהם דוד** נ"י, יהי רצון שיגדל להיות חסיד, ירא שמיים ולמדן, בדרכו של הרב עדין ז"ע, שיאיר את העולם באור החיים, ושיזכו לגדלו מתוך נחת ושמחה גדולה.

ממערכת שפע רב!

הגיליון מוקדש

לרפואת כל הפצועים במלחמה, לישועת כל אחינו ואחיותינו הנמצאים בשבי ולעילוי נשמת הקדושים, ולהצלחת וישועת כל עם ישראל.

תוכן עניינים

ראש השנה

- 7.....ברכה לשנה החדשה
- 9.....מלך על כל הארץ - ליקוט ראש השנה
- 19.....יום בריאת האדם והכתרת המלך - שיחה
- 26.....קול שופר - ראיון בטלוויזיה הצרפתית
- 32.....העקדה - סיפור

שבת שובה ועשרת ימי תשובה

- 37.....תשובה למעלה מטעם ודעת - שיעור בחסידות
- 39.....שבת שובה - תשובה מאהבה

יום כיפור

- 42.....התשובה של יום הכיפורים
- 53.....ביום הזה יכפר עליכם - ליקוט יום הכיפורים
- 58.....לעמוד מול העצמות - שיחת ליל יום הכיפורים
- 59.....אתה נותן יד לפושעים - שיחת הכנה לנעילה

סוכות

- 62.....ימינו תחבקני - שיעור בחסידות
- 64.....לצאת אל הסוכה - מאמר
- 69.....השמחה של סוכות - שיחה ברדיו
- 71.....ארבעת המינים
- 73.....לכתך אחרי במדבר - ליקוט סוכות

ראש השנה

”

חיפוש של קנה מידה שלם הוא בפני עצמו חיפוש דתי, גם כאשר הוא אינו מביא בכל עת למסקנות דתיות. הקול המסמל את הענות של חוסר הוודאות, את התחושה של התהייה הקמאית, אינו צליל מוסיקלי ערב, אלא זעקה קריאה יבבה שאין בה מלים או מלודיה: זהו קולו של השופר.

ביום ההולדת של האדם בכללותו, עולות וחוזרות השאלות הראשונות, ופעמים אדם מגיע גם לידי מענה. יש שאלה ראשונית, שאלת נצח הנשאלת ל"כל אדם", אף שלא כל אדם שומע אותה בכל עת, זוהי השאלה ששואל הקב"ה את האדם "אייכה", היכן אתה עומד, היכן אתה מצוי בעולמך?

לפעמים, קול השופר הוא רק מענה מוגבל ומגומגם, שאינו מגיע לידי הטעמה של מלים או מושגים, אבל עדיין הוא אומר דיו: אינני יודע, אבל אני כאן. לפעמים הקריאה העזה והצורמת הזאת של השופר, מכילה מבחינתו של האדם גם יותר מזה: היא גם בקשה, קריאה לעזרה, מעין "טעיתי אי שם בדרך, קח אותי".

ואם אדם זוכה, היא הופכת להיות גם "תרועת מלך", הודאה בסמכות של מעלה, הצצה בתכנית שלמה יותר, הבטחה: "אני הולך אליך".

(הנשנה והמשתנה, הארץ תש"נ)

”

ברכה לשנה החדשה

בעזה"ש"ת, ערה"ש תשע"ג

השנה הבאה, ככל שנה, היא עתיד שאינו נגלה לנו; ואולם השנה הבאה היא אולי קצת יוצאת דופן, משום שהיא נראית כשנה שמאורעות כלליים שונים יכולים לקרות בה; למן תהליכים שבדרכי שלום ועד לאירועים אלימים ביותר, אולי גם מלחמות. כאשר יש תהליכים ומהלכים ברורים יכולים בני האדם לחשוב על העתיד, לתכנן תכניות ולפתח ציפיות; ואולם בימים אלו יש סימני שאלה שאין לנו לגביהם תשובות משמעותיות, והם במידה רבה דברים החורגים מתחום השגתו והשפעתו של אדם רגיל. אחד הצדדים שיכולים להיות מפחידים הוא שהדברים נראים כאילו הם תלויים בבני אדם ובהחלטותיהם, והאנשים המשתתפים בהם כיום, אשר ייתכן שהם ישנו ואולי אף יהרסו עולמות, נראים כאנשים קטנים ובלתי ראויים לאחריות זו. אך דווקא משום כך עלינו לזכור את דברי חכמינו לגבי העתיד, שבשעה שיש ירידה מאיימת בתחומים שונים - "על מי יש לנו להישען? על אבינו שבשמים" (סוטה ט:טו). אכן, גם אמירה זו איננה מגלה לנו דבר, שכן אבינו שבשמים מנהיג את העולם בדרכים נסתרות ובאופנים שאין לנו שליטה עליהם; ועל כן אמירה כזו יש בה, אולי, מעלה רוחנית של כניעה, אבל אין בה פתח של ציפייה גדולה.

עם כל אלה, ולעומת כל אלה, חייהם של אנשים פרטיים נתונים עדיין, לפחות במידה מסוימת, בידיהם. דברי תפילת מוסף של ראש השנה - "וְעַל הַמַּדִּינֹת בּוֹ יֵאָמֶר אֵיזוֹ לַחֲרָב, וְאֵיזוֹ לְשָׁלוֹם, אֵיזוֹ לַרָּעָב, וְאֵיזוֹ לְשִׁבְעַ" - עוסקים בחשבונות הגדולים, חשבונותיהם של אומות, ארצות וחלקי תבל, ואילו האדם היחיד עדיין יש לו - בשנה זו אולי יותר מבשנים אחרות - צורך וחובה לעמוד מול אביו שבשמים; לשוב, לתקן, ולשנות לטובה. ראש השנה הוא שעת כושר להתנתק מדאגות העולם הגדולות ולעסוק באותם דברים שבהם יכולים אנו להחליט החלטות ולהגיע למסקנות הנוגעות למהלך החיים האישי-הפרטי וכן המשפחתי

והחברתי. מהלכים גדולים יכולים לסחוף ולשנות חייהם של רבים; אבל כל אותו הזמן נמצאים, ותמיד יהיו, המהלכים של היחידים. בין שהם עומדים בפני הצלחה וישועה ובין שהם עומדים בפני דברים אחרים, הם עומדים בפני הקב"ה כבני צאן, והאדון משקיף על העדרים כולם, ועליהם בפרט: כיצד הם נמצאים בהווה ועושים אך טוב במציאות הקרובה.

שני ימי ראש השנה: היום הראשון המסכם את העבר והיום השני הפותח את העתיד, הם ימים שבהם יכולים בני האדם לנסות לחולל שינוי פנימי בתוך מהותם. "כִּי אִם שְׁנֵים הָרְבָּה יִחְיֶה הָאָדָם" (קהלת יא, ח), עדיין קיימים יום ההווה וחשבוננו של אדם עם עצמו ועם מה שקרוב אליו: מה שהוא אני ומה שהוא אתה, ובזה אפשר לעשות שינויים גדולים. כך שבסך הכל, עם כל ענגי הסופה שלא יבואו, עדיין עומד אדם בראש השנה ואומר לעצמו: עכשיו, היום, מחר, אני יכול להיות אדם טוב יותר; ודבר זה, בין שהוא נכתב בספרי היסטוריה של מטה ובין שלא, יש לו קיום נצחי בספרו של הקב"ה. והעתיד, אחרי הכל, כתוב בספר הזה. ובכל עת צריך לקוות ולראות כי "גאולה קרובה לבוא".

בברכה לשנה טובה ומתוקה שיהיו בה בכלל ובפרט הפתעות לטובה והרבה ברכה, ישועת הגוף וישועת הנפש,

עדין אבן ישראל שטיינזלץ

תהלים פרק מו: "לִמְנַצֵּחַ לִבִּי קָרַח עַל עֲלָמוֹת שִׁיר: אֱלֹקִים לָנוּ מַחְסֶה וְעֵז עֲזָרָה בְּצָרוֹת נִמְצָא מָאֵד. עַל כֵּן לֹא נִירָא בְּהֶמְרֵ אֶרֶץ וּבְמוֹט הָרִים בְּלֵב יָמִים. יִהְיוּ יַחְמְרוּ מִיָּמִיו, יִרְעֲשׂוּ הָרִים בְּגִאָּוֹת סֵלָה. נִהָר פִּלְגָּיו יִשְׁמְחוּ עִיר אֱלֹקִים קִדְשׁ מִשְׁכְּנֵי עֲלִיוֹן. אֱלֹקִים בְּקִרְבָּה בֵּל תַּמוּט, יַעֲזֹרָה אֱלֹקִים לַפְּנוֹת בֶּקֶר. הָמוּ גוֹיִם, מָטוּ מַמְלָכוֹת, נָתַן בְּקִלּוֹ תַּמוּג אֶרֶץ. ה' צָבָאוֹת עִמָּנוּ, מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹקֵי יַעֲקֹב סֵלָה. לָכוּ חַזוּ מַפְעָלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בָּאֶרֶץ. מִשְׁבִּית מַלְחָמוֹת עַד קֵצָה הָאֶרֶץ, קִשֵּׁת יִשְׂרָאֵל וְקַצֵּץ חַיִּיתָ, עֲגָלוֹת יִשְׁרוּף בָּאֵשׁ. הִרְפוּ וְדָעוּ כִּי אֲנֹכִי אֱלֹקִים, אֲרוֹם בְּגוֹיִם אֲרוֹם בָּאֶרֶץ. ה' צָבָאוֹת עִמָּנוּ, מִשְׁגֵּב לָנוּ אֱלֹקֵי יַעֲקֹב סֵלָה".

מלך על כל הארץ

ליקוט ראש השנה

מתפרטים ונעשים שנה שלמה מתוך יום אחד שהוא ראש השנה.

(ראיון בטלויזיה הצרפתית)

היהדות רואה בראש השנה משמעות עמוקה יותר: ראש השנה הוא גם יום הבריאה - "תחילת מעשיך, זכרון ליום ראשון". יתרה מזו, ראש השנה מהווה ראשית והתחלה של פרק זמן חדש, שהינו, במובן מצומצם יותר, כעין בריאה מחדשת של העולם, וחידוש מעשה בראשית וסדרי העולם למשך פרק זמן נוסף. בתוך ההכרה הכוללת, כי הקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית, הרי ראש השנה הוא התחדשות כללית יותר של הבריאה, מעין החלטה על המשך קיומו של העולם, מחדש.

יום הדין הוא אפוא - יום של מאזן לגבי העולם של העבר, מאזן החייב לענות על השאלה: האם הצדיקה השנה שעברה את קיומה? ומכאן, לשאלה הנוקבת יותר: המצדיקה השנה שעברה את המשך הקיום? הראוי להמשיך הלאה את ה"ניסוי" לשנה הבאה? סופה של השנה

בראש השנה אנו מחדשים את המלוכה, חוזרים ומודיעים לכל בראי עולם "כי מלך כל הארץ אלקים". הנושא הזה אינו מתבטא רק בהחלפת-הדגשת כינוי המלכות ("המלך הקדוש") אלא היא אף עיקרה של תפילת היום ב"מלכויות זכרונות ושופרות". מזמור מ"ז בתהלים שאומרים שבע פעמים לפני התקיעות מסביר כי למרות שיש בתקיעות צדדים רבים, וכי יש בהן לא רק תקיעת ניצחון אלא אף ביטוי של מורא המלכות ואימת המלך - מכל מקום עיקרן הוא בעצם התפיסה וההגדרה של המלוכה לעצמה.

(יום חידוש המלוכה)

ראש השנה מתואר בתור הגרעין של השנה, או בתור המוח שלה - ה'ראש'. מראש השנה השנה צומחת ומתפשטת. החוויה ההכרה והתפיסה נמצאות במוח, משם נשלחות הפקודות לאיברים השונים, כך שכל מה שנעשה בכל האברים כולם - הוא התוצאה של הפקודות שבאות באופן מרוכז בתוך המוח; כך כל מה שקורה בשנה, הימים

להיות החשבון הרוכלי הפעוט של האדם במצוות ובעבירות, כי-אם חשבון החיים בכללם. זהו חשבון קו החיים, חשבון הדרך והכיוון בכללם: האם מובילים הם אל העצמות שלי אשר בתוכה העצמות האלוקית, או שמובילים הם ממנה והלאה? והתשובה, בין שהיא גדולה ובין שהיא קטנה, צריכה היא תמיד לשאוף לגלות מה יש בתוך האדם, מה טמון ומצוי בחובו. התשובה באה להוציא ולגלות את הדברים הטמונים הללו, להוציא לאור את כל הנסתרים הגנוזים של היקר בטמון בלבו של כל אדם.

(מתוך "תשובה", רשפים)

ערך נובע מרגש של קדושה, קדושה נובעת מהכרה במוחלט, והמוחלט מתייחס למערכת גדולה יותר, שבאופן דתי מובהק או באופן אחר היא טוענת "יש דין ויש דיין". יש חוק אמת עליון שהאדם מקבל על עצמו את מרותו, חוק שאינו נובע לא מחישובי קואליציה, ולא מהסכמה זמנית של כוחות פוליטיים. במלים אחרות - "עול מלכות שמים".

קבלת עול מלכות שמים היא אפוא, בתפיסה הכללית יותר, קבלה שלמה ומלאה של סולם ערכים מקודש, סולם הקובע עבור האדם את התנהגותו. מלכות שמים היא מושא להשתעבדות האדם, ולא מכשיר לצרכיו.

ב"מלכויות, זכרונות ושופרות", קובע

מביא את הקיום העולמי לידי מעמד של גמר, של סיכום זמני - עד כאן נמשך פרק ידוע של בריאה בעולם, על כל בעיותיו, ירידותיו ועליותיו. מעתה - הראוי לעולם להימשך הלאה? משום כך, ראש השנה הוא נקודת החיבור בין העבר והעתיד, הדין ופסק הדין הם הקשר בין מה שהיה והמסקנה לקראת מה שיהיה.

(מתוך "אתם עדי ואני א-ל", חיי שנה)

בראש השנה, שהוא יום התשובה, אנחנו אומרים: "זה היום תחילת מעשיך". זה היום, יום זה של ראש השנה הוא התחלה, הוא בריאה מחודשת של שנה חדשה. הבריאה שבה וחוזרת ביום זה אל תחילת המעשים, אל שורשם וראשונותם. וכמו תשובת כל הבריאה, כן חייבת להיות תשובתו של האדם, לנסות למצוא שוב ושוב מתוך כל הדברים הטפלים את ה"אני" העצמי והיסודי שבתוכי.

רבות תועה כל אדם בדרכו, שנה - ואולי שנים אחדות - מתבזבזת על דברים שאינם הייעוד, שאינם התכלית, שאינם מטרת החיים הפנימית. בכל צד ממקרים אלה, זקוק האדם בעיקרו לעזוב דרך רשע. כי הרשע איננו מקרה של חטא במשמעותו הרגילה, הרשע הוא דרך שלימה המובילה לרע, הרשע הוא סטייה וחטא במובן של החטאת מטרת החיים העצמית.

חשבון הנפש של ראש השנה, איננו צריך

כשהוא התעורר. אבל אני רוצה לחשוב שכשאדם הראשון נולד, הוא הסתכל על הקב"ה ואמר, אולי בלשון יותר יפה: "אתה הבוס!". מאז אנחנו אומרים זאת כל שנה בראש השנה. וזה הבחינה של מה שכתוב בספרים ששופר הוא בחינת לידה; כל אדם חוזר אל נקודת ההתחלה ואומר לקדוש ברוך הוא: אתה הבוס!

(מתוך שיחה בחורב)

תמצית התפילה בראש השנה וביום הכיפורים - הנושא שעליו חוזרים שוב ושוב - היא, שיגדל כבוד ה' בעולם. והשאלה המרכזית שאותה צריך כל אדם לשאול בראש השנה היא: מה עשיתי אני כדי שכבוד ה' באמת יתגלה בעולם?

במשך השנה אנו מקלקלים ומלכלכים כך וכך דברים. אך השאלה האמיתית איננה כמה קלקלנו ולמה לכלכנו, אלא מה עולה מתוך המאזן הכוללני שעורך הקב"ה עם עולמו. ביום הדין הקב"ה שואל: האם זה משתלם? האם כדאי להמשיך ולהחזיק את העולם עוד שנה? השאלה בראש השנה היא על העולם בכללותו, ולכן היא והשאלה הזו מופנית לא רק לחסידים ולצדיקים, אלא לכל אחד ואחד. כל יצור חי ונושם צריך לשרת את המטרה הזו. משום כך, במקום לעסוק ברגשות אשם, מתארות לנו תפילות ראש השנה את העולם כפי שהוא אמור להיראות. עלינו מוטל לקחת את התיאור הזה ולהשוות אותו

אדם שהוא עוזב את האליל, ואליל הריהו כל מערכת ערכים שאדם יוצר לטובת עצמו, שהוא חוטב אותה (כמעשה עובדי האלילים הקדמונים) מעץ או מאבן, מאידיאות שימושיות או מצרכים מדיניים. קבלת מלכות שמים היא קבלת "עול של מעלה", עולו של זה שאינו נעשה לצרכי, אלא שאני נעשה לצרכו. קבלת עול מלכות שמים היא העדות שיש דבר שלמעלה ממני, למעלה ממשאלותי האישיות, ואז מתקיימים דברי הכתוב "אתם עדי, נאום ה' - ואני א-ל".

(מתוך "קבלת עול של קדושה", מעריב אלול תשל"א)

תפילות ראש השנה

בכמה סידורים מופיע סיפור שמספרים על רבי אהרון הגדול מקרלין. פעם הוא עמד להתפלל בראש השנה, והיה צריך להתחיל לומר 'המלך' - והוא התעלף. כשהעירו אותו מההתעלפות ושאלו אותו למה הוא התעלף, הוא ענה שהוא נזכר בסיפור שמסופר בגמרא, ובו הקיסר שואל את החכם היהודי: 'אם אני מלך, למה לא באת עד עכשיו אלי?'.

(ראיון בטלוויזיה הצרפתית)

אנחנו יודעים מה אדם הראשון אמר בכל מיני הזדמנויות, אבל אנחנו לא יודעים מה היו המילים הראשונות של אדם הראשון

למציאות; ומתוך ההשוואה הזו הכל מתבהר ומתברר, ואין צורך בשום פרטי חשבונות.

אפשר להמשיל זאת לחייל שמכין את עצמו למסדר: הכפתורים מצוחצחים, הכומתה על הראש והנשק נקי. זה שאין לו בכלל כדורים - זה בכלל לא משנה; הרי הוא לא מתכוון לצאת לשום מלחמה! כך גם יכול לקרות לנו ביום הגדול: אנו מתדיינים על כל הדברים הקטנים, אבל מאחוריהם לא עומד שום דבר. בראש השנה אנו עומדים וצועקים, ושרים, ומבקשים - אבל על מה?

הדבר היחיד שאנחנו יכולים לומר הוא, "חננו ועננו כי אין בנו מעשים"; ובלשון יותר עכשווית: "תראה כמה מסכנים ועלובים אנחנו; אנחנו כל כך מתביישים! אגא, תן לנו עוד הזדמנות!". כל השנה התנמנמנו או יִשְׁנֵנו; כמה תיקון יכולים אנו לעשות ביום אחד? אדם יכול להיזז את עצמו קצת. אבל ה"קצת" הזה פירושו שאנחנו מתעוררים ומתחילים לחיות. ואז אפשר כבר להתחיל לעשות משהו.

(ח"י אלול תש"נ)

אנו אומרים: שידענו ה' אלקינו שהשלטן לפניך וכו'. מה פירוש: "שידענו"? ה"בכ" צריך להיות שעכשיו אנו יודעים, ומה פירוש "שידענו" בלשון עבר? אומרים שבאמת כל אדם מישראל כבר ידע בעבר, ועכשיו הוא רק מגלה שידע. ובכן,

הוא עכשיו יודע שכבר ידע. כל עבודת האדם היא בתמצית לחפש ולגלות את האמת של עצמו - שהוא יודע. והאמת הזו היא ציור האדם. במובן זה, רק אם יש אדם, אם יש ציור אמיתי "שידעתי" - אפשר להמשיך "ובכן".

בטעות חושבים שיום הדין הגדול והנורא הזה הוא על העבירות הקטנות שאדם עשה או לא עשה. אבל יום הדין הגדול דן קודם כל בשאלה: האם זה אדם? האם יש כאן צורת אדם? עבודת התפילה היא קודם כל לחפש ולגלות את האדם, לחפש את האמת "שידעתי" ואז יש "ובכן": ובכן יתקדש שמך; ובכן תן פחדך; ובכן צדיקים יראו וישמחו. ואז אפשר לדבר על "המלך הקדוש" ו"אתה בחרתנו".

(שיחה לפני ערבית, תשנ"ג)

ראש השנה הוא סוג של תרועה; המלך נכנס. זה מופיע במזמור, שאומרים אותו הרבה פעמים במשך השנה, אבל בראש השנה הוא מקבל משמעות יוצאת מן הכלל: "שאו שערים ראשיכם ויבוא מלך הכבוד, מי זה מלך הכבוד" (תהילים כד) - פותחים את השערים של השנה ויבוא מלך הכבוד. כל העניין של ראש השנה זה שאנחנו מנסים לפתוח את השערים, ורוצים שהקב"ה ייכנס אל תוך השער של השנה. לשם כך אני צריך לעשות שיהיה שווה להמשיך את הקיום של העולם עוד שנה אחת. במובן מסוים, זה כאילו זמן שבו עם ישראל בא לבתי הכנסת ונשבע

גדול לקרוא לפני תקיעת שופר את השיר שהיה המנון הלח"י: 'חילים אלמונים'. בשיר הזה יש המון רצינות, רציני להעביר את זה לתלמידים שם - הם בוודאי נרדמו באמצע, אבל זה שיר יפה על החילים שנכנסו למחתרת הזו, ואין להם לא כבוד לא תהילה ולא צבא, אבל הם נלחמים. "כולנו גויסנו לכל החיים, משורה משחרר רק המוות" - אתה מגויס לכל החיים; תתחתן ויהיו לך ילדים - ואבא שלהם מגויס, תהיה זקן עם מקל ועדיין מגויס, תלך למות - ותזכור שעדיין אתה מגויס. זה דברים רציניים מאוד. זה דברים שאולי לא נכנסים למוח ולא ללב, אבל נכנסים עמוק לפופיק, הם לא נותנים מנוחה. אתה מגויס. לכמה זמן? לכל החיים.

(התוועדות י' שבט תשע"ו, ישיבת תקוע)

השופר מבטא את הבקשה שה' יהיה המלך. בקולו הפשוט של השופר, ובפרט בשברים ובתרועה, יש צעקה. אלה צורות שונות של התפרצות בכייה ויללה, כמו שהם מתוארים בגמרא - "גנוחי גנח וילולי ילל". הצירוף של השברים עם התרועה שאחריהם נשמע כמו מישהו שמתפרץ בבכי, שמתחיל בהתפרצויות של בכייה וממשיך ביללות קצרות. כשהורה נאלץ להשאיר ילד באיזה מקום, לפעמים הילד נכנס להיסטריה ומתחיל לבכות באופן הזה כבי שבעצם אומר: 'אל תעזוב אותי'.

אחד המשלים לתקיעת שופר הוא על

שבועת אמונים, הוא בעצם לא מדבר לא על העוונות שלו ולא על הבקשות שלו, אלא הוא רק מצהיר הצהרה - שהוא נאמן למלך ושהוא רוצה שהמלכות תמשך הלאה.

(ראיון בטלוויזיה הצרפתית)

'הרת עולם' פירושו הריון, ובסוף הריון, כידוע נולד ילד. לפעמים נולד ילד יפה וטוב, אבל קורה לפעמים שנולדת מפלצת. על שנים מסוימות אפשר לומר שהן היו שנים טובות, והיו גם שנים אחרות שהיו שנים מפלצתיות - היו כמה וכמה שנים כאלו שהיו מפלצתיות מההתחלה שלהם, בכל מה שאפשר.

עכשיו ראש השנה - נוצרת שנה חדשה, כמו ילד שנולד וייתכן שהוא נולד עם שתי רגליים עקומות ושתי ידיים מעוותות, אבל אנחנו יכולים לשנות את השנה. על ידי אותו החלק שהקב"ה הכניס באדם, בזכותו ובכוחו, יש לנו את הכוח לברוא עולם - בכוח ובפועל, ליצור עולם - בכוח ובפועל, להרוס עולם - בכוח ובפועל. עכשיו, בשני הימים של ראש השנה, בואו נעשה את השנה קצת יותר מזהירה ויפה.

(שיחה בחורב, ראש השנה תשע"ו)

תקיעת שופר

לפני המון שנים ניסיתי בחוסר הצלחה

(ביאור לקוטי תורה, ד"ה תקעו בחודש שופר)

השופר לא מדבר, לא יכול לשיר, הוא מעבר למילים. קורה שאדם נמצא במצב רוח לכתוב שיר אהבה, קורה יותר מזה שהוא כותב גם מילים וגם מוזיקה, אבל כאשר האהבה חזקה באמת הוא פשוט צועק "אה!". שופר הוא שואג, הוא נוהם, אני לא יודע, אני לא מבין, אני לא אינטלקט, ילכו כל האינטלקטים לחינגה, אבל שופר הוא צועק. כאשר מישהו מרבה במילים יש לחשוש לאהבה שלו.

(שיחה בחורב, ראש השנה תשע"ז)

ראש השנה הוא יום תחילתה של השנה החדשה, והדבר המרכזי ביום חג זה, הוא תקיעת השופר. השופר איננו ומעולם לא היה כלי נגינה. קולו של השופר, ובפרט כשהוא מרוסק לקולות השברים והתרועה, הוא קול צעקה, יללה וגניחה, קול מאיים, מרגיז ומפחיד. אין קול השופר מיועד להיות ערב לאוזן, תפקידו הוא לעורר ולזעזע, להקיץ את הנרדמים. קריאת השופר באה לעורר משנת השיגרה. מהותה של התשובה, היא בעצם הערת היכולת להתחדש, הערת יכולת האדם להיות הוא עצמו, במקום להיות רק העתק של דברים; העתק של תמונות פרסומת מתוך עתון, העתק של השכנים, או אפילו העתק שלו עצמו,

מלך שהיה לו בן סורר ומורה שברח מהבית. הוא הסתובב בכל מיני ארצות נוכריות, בזבז את כל מה שהיה לו ועשה כל דבר אסור שהיה יכול לעשות. לאחר זמן, כשהיה מוכה וחבול, עני ומסכן, הוא רצה לחזור הביתה. כשהגיע לבסוף לשער הארמון, לא רצו להכניס אותו פנימה. מתברר שבמשך השנים שעברו עליו בגלות הוא שכח איך לדבר בשפת המלוכה והוא אפילו לא יודע להסביר את עצמו במילים הנכונות. הדבר היחידי שהוא יכול לעשות הוא לצעוק ולבכות, כדי שהמלך יכיר את הקול שלו ויאמר: 'זה הבן שלי'. בתקיעת השופר, אנו משמיעים קול של צעקה אחרי שנה שלמה של תעייה. אנחנו כבר לא יודעים אילו מילים לומר; המילים אינן בשפה הנכונה, אינן משכנעות ואינן מספיקות, ומה שנותר הוא לצעוק צעקה על ידי השופר.

בראש השנה הקב"ה כביכול עומד להסתלק מן העולם, והאדם צריך לבקש על גילוי מלכותו כאן למטה. הבקשה איננה יכולה להתבטא במילים, מפני שהן שטחיות מדי, ולכן הוא מבקש מהקב"ה בקול שמעבר למילים: 'אל תלך'. המלכות האלוקית בעולם נוצרת כתגובה לקול הזעקה הזה. אמנם, את עצם שלטונו של הקב"ה במציאות לא אנחנו יוצרים, אבל מלכות היא עניין שתלוי בקבלתה על ידי העם. לשם כך העם צריך לבטא את הקבלה ברצון ובאופן פנימי, והוא עושה זאת על ידי תקיעת השופר.

כאשר היה צעיר יותר ואותנטי יותר.

(יום חידוש האמונה)

דרך אחרת של תפילה היא זו שנקראת "קריאה". קריאה, כשלעצמה, אינה מבטאה תוכן מוגדר ומסוים, ויתר על כן: לשון קריאה יש בה כמה הבדלי משמעות, הן כשלעצמה, וביתר שאת - כשהיא מצטרפת למלה אחרת (כגון לקרוא בשם). בצורה הבסיסית, הראשונית ביותר הקריאה היא, מכל מקום, דבר אחד: זוהי פנייה, ובהקשר של תפילה - זו פנייה אל הקב"ה. יש בקריאה בעיקר מה שיש באמירה, אלא שקריאה יכולה להיות גם קצרה יותר, גם פשוטה יותר, ומאידך - גם נמרצת יותר. בכל מקום שמדובר על קריאה יש בה צד של הרמת קול, בין שהיא נעשית באופן פיזי, שהקריאה נשמעת גם לאחרים, ובין שהיא נעשית בדרך רוחנית, כפנייה פנימית אל הקב"ה. בהרמת הקול הזאת, במידה מסוימת של אינטנסיביות שיש בקריאה, שותפות כל הקריאות, יהא תוכן אשר יהא; אלא שהתוכן של הקריאה הוא הנותן לה גם משמעות מסוימת: קריאה יכולה להיות בקשה, תחינה, תלונה, ואפילו תהילה. אבל יש צד משותף לכל אלה שהוא, כביכול, הרצון לגרום לצד השני לשים לב ולהקשיב. ואכן, לעתים אין הקריאה הרבה יותר מאשר עצם ההודעה הזאת, בבחינה של "אני נמצא כאן, שים לב אליי" ("הט אֶזְנְךָ"). וכאמור בעניין התפילה בכללה, עצם הנקודה הזו של

הפנייה, מצד אחד - שהרי קריאה היא על מנת שהדברים יישמעו; וכשיש קול קורא, הכוונה היא שקול זה יישמע. בוודאי שעשוי אדם לקרוא בלי להישמע, ועל כל פנים בלי לקבל תגובה; אבל עצם הקריאה היא פנייה לאדם מסוים, לעולם בכללו, או אל הקב"ה, שבעיקרה היא הרצון לא רק להשמיע צעקה, אלא גם לכוון אותה, להגדיר אותה, בדרך שצעקה זו תישמע. הרבה פעמים, כמובן, הקריאה היא בקשה, לפעמים בקשה מאוד מפורשת, מעין הצעקה "הצילו!", שהיא קריאה שעניינה הוא, שתישמע על ידי מי שיכול לשמוע אותה, מתוך תקווה שיהיה לה גם איזה מענה מסוים. אבל מבחינת התכנים יכול להיות בקריאה הכל, מעצם ההכרזה: "דע שאני נמצא כאן", שהיא מעין ההכרזה הקצובה של זקיף שעומד על המשמר ומודיע על נוכחותו, שיכול אחר כך לקבל מגוון של צורות מרובות, האם נוסף על ההודעה "אני כאן, ורצוני שתדע שאני כאן" יש גם בקשה, תחינה, זעקה. אבל היא בהחלט יכולה להיות גם סוג של קריאה כמו "אני אוהב אותך", שאף היא קריאה ואף היא אינה אמורה להיות ביטוי של ה"אני" לעצמו אלא פנייה, שהמתפלל מקווה ומאמין שהיא אכן נשמעת.

(לשונות תפילה)

מבחינת יום הזיכרון, הרי תקיעת השופר הנה סמלית להערת האדם משנת ההרגלים שלו והבאתו לראות מחדש את

בקולות השונים של השופר אנחנו ממליכים את הקב"ה בכל החלקים בחיים שלנו: יש זמנים של עלייה כמו התקיעה, ויש תרועה שהיא כמו היללות שאנחנו מיללים מדי פעם, וגם שברים שהם סתם קולות ומהומות שאנחנו עושים. בכל החלקים האלו אנחנו ממליכים את הקדוש ברוך הוא.

בתקיעת השופר אני צריך לנסות להמליך את הקב"ה עליו בעצמי, ולהגיד לו: אפילו אם לאף אחד בעולם לא אכפת ממך ולא אוהב אותך - אני איתך!

(שיחה בחורב, ראש השנה תשע"ו)

יש כמה קולות בשופר, קול אחד הוא "תרועת מלך", הקול של הכתרת המלך. המלך הסכים לקבל את המלוכה, כנראה שהיו אנשים אי שם בעולם שקיבלו על עצמם באמת ובתמים את מלכותו של הקב"ה, והקב"ה הסכים, גם השנה, להיות מלך העולם. ועכשיו טקס ההכתרה, תוקעים ומריעים לכבוד המלך.

ומה איתנו? - אנחנו צריכים גם כן להצטרף. מכתירים את המלך! וגם אנחנו צריכים לרוץ ולהיות שם. אולי לא נרוץ מהר כל כך, אולי לא נהיה בקבוצה הראשונה, אבל העיקר לזוז, להיות בין הרצים. שומעים את השופר, מכתירים, עכשיו את המלך! ואתה יושב ומחכה, למה? דברים קורים, יש מלך, יש עולם, ואתה נשאר לשבת? ואתה לא רץ?

מצבו ולסכם שוב בתחילת השנה את מעשיו. ומבחינת בצד המלכות שבחג תקיעת סמל הינה סמל של המלכות ושל הכתרתו של מלך. וכן מצינו בהמלכת שלמה, המלכת יהוא ועוד.

אך תקיעת השופר מהווה - דווקא בהתייחסותה אל יום הזיכרון ואל מלכות שמיים - תוספת שיש בה יותר משימת דגש בלבד. תקיעת השופר מוציאה את שני הרעיונות הללו מבחינת "זיכרון ליום ראשון", מזכירת תחילת הבריאה בלבד, ומוסיפה תפיסה מעמיקה יותר הראויה להיקרא - "זיכרון ליום אחרון". כלומר, התייחסות לרעיון אחרית הימים, ולמושג מלכות שמיים בהרחבתו השלימה ביותר.

שהרי ראש-השנה הנו מעצם העניין גם "אחרית-שנה". וכשם שכל שנה חדשה מכילה בתוכה את מהות החזרה הנצחית על מעשה בראשית ועל מלכות שמיים ראשונה, כך יש בשנה החדשה גם ממהותו של הסיום ושל והסיכום; לא רק לשנה שעברה, אלא לכל הזמן שעבר מראשית קיום העולם. או בתפיסה רחבה עוד יותר - כל משך הזמן הכולל מימות בראשית עד הקצה האחרון של מציאות הזמנים - "אחרית הימים". ראש-השנה שהנו "יום תרועה" (ויום "זכרון תרועה") מזכיר שלש תרועות: את תרועת השופר לחרדה, את השופר של סיני והן את השופר הגדול של הגאולה העתידה.

(הימים הנוראים בתפילותיהם)

(שיחה לפני תקיעות, תשנ"ג)

מוסבר שיש קשר בין 'תרועה' והמשכת העונג לבחינת הרצון, שנקרא בארמית 'רעווא'. "תרועת מלך ב"ו" היא גם הרצייה שהמלך רוצה בעמו, ואם כן, התרועה כוללת הן את השבירה של הישן והן את הידידות והרצון בחדש.

(לקוטי תורה המבואר, ד"ה תקעו בחודש שופר)

היום הראשון הוא במובנים רבים סיכום של השנה הקודמת, הוא סגירת החשבונות ויישור הקווים לגבי העבר. ולעומתו, היום השני פונה אל השנה החדשה. ביום השני ישנו דבר נוסף מעבר לסיכומים ומעבר לחשבונות, כאשר הפנים כבר אינם רק אל העבר אלא גם אל העתיד. מצוות היום בשופר. מצד אחד ישנו השופר שלנו, שאנו תוקעים בו. קול השופר הזה הוא בתמציתו צעקה. לא מוזיקה ולא דיבור רק צעקה פשוטה. אנחנו צועקים מתוך תוכינו, מלפני המילים, מלפני המחשבות, ומלפני התחושות, אנחנו צועקים את עצמנו.

ויש השופר של הקב"ה, שהוא משמיע את קולו. הקב"ה תוקע בקרניו של אותו האיל של העקידה (ע"פ פדר"א לא), בקרן האחת הוא תקע במתן תורה, והעולם כולו "חל מפניך". ובשני, בשופר הגדול - הוא יתקע "ביום ההוא", בקיבוץ

הגלויות. אנו מתכוונים לשמוע את קול השופר. ביום הראשון, אולי, את קול השופר שלנו. וביום השני את השופר שלו, את קול השופר ההולך וחזק מאד כאשר משה ידבר והאלקים יענגו בקול, ואת קול השופר הגדול שיתקע ביום ההוא. את השופרות האלו אפשר לשמוע תמיד - את הקול של מתן תורה "קול גדול ולא יסף", כמו שאמר הבעש"ט; ואת קול השופר הגדול, שאף הוא נמצא תמיד בינינו. אבל לא כל אדם יכול לשמוע

(שיחה לפני תקיעות, תשנ"ג)

יש קול בשופר שהוא קול התרועה לנסוע המחנות. מי ששומע את הקול הזה צריך לקום ולנסוע. הקול אומר לנסוע, לזוז מהמקום הראשון. גם מי שאינו זז הרבה, כמה צעדים, אפילו שני צעדים, אבל הוא זז מפני ששמע את קול התרועה - הוא שמע "קול שופר". ואם כולם זזים קצת, יחד כתף אל כתף - העולם כולו זז, נרעד, ומוכן לשמוע גם את קול השופר הגדול.

(שיחה לפני תקיעות, תשנ"ג)

אתם עדי ואני אל

עם כל הבעיות הממשיות הקיימות בעניין זה, לא זו בלבד שאנו מצווים לעשות את היום הזה יום טוב (ולפחות משום שהוא יום "חדוות ה'") אלא שבאופן מסוים אף אנו סבורים כי בסופו של דבר יתרצה ה'

לעולמו - על אף חסרונותיו ופגמיו. שהרי למרות הכל, בעצם העובדה שאנו מגיעים ליום זה וחוזרים וחוגגים בו את מלכות ה', הרי אנו מבטאים בכך לפחות את הצד הפנימי של "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". למרות כל מה שאפשר לטעון כנגדנו כיחידים וכציבור (ומי כמונו יודע את כל פרטי הדברים) עם זאת, "מלך אביון" של מטה שותף עם "מלך עליון" של מעלה מעלה בדבר משמעותי ומהותי - ביכולתו לבחור. ולמרות הכל הרי אנו חוזרים ובוחרים, מודים ומקבלים את מלכותו. "כי לה' המלוכה ומושל בגוים" - הוא, שממשלתו על כל גוים תמיד תעמוד בתקפה, הרי לפחות אנו הנותנים לו כתר מלוכה. וכאמור במקרא (ומפורש בדברי חז"ל) קיומנו מקבל את צידוקו בכך ש"אתם עדי נאום ה' ואני א-ל", וכל עוד אנו עדיו - הרי "מלך כל הארץ אלקים".

(יום חידוש המלוכה)

הברכה הראשונה היא ברכת המלכויות, העוסקת בהיקף הגדול של מלכות ה' בעולם. מתוכה נשמעת שאלה כפולה, שאלה מצדנו: החפצים אנו במלכותו, החפצים אנו בקיומו של העולם, הרוצים אנו בקיומנו? וכנגד זה - השאלה ששואל, כביכול, הקב"ה: האם רוצה אני להיות מלך על העולם הזה? הראויה היא המלכות להימשך? מה טעם ומה ערך יש להמשך קיומו?

הפסוק "ואתם עדי נאום ה' ואני א-ל" (ישעיהו מג) זכה לאינטרפרטציה חריפה מאד בפי חז"ל: "אם אתם עדי הרי אני א-ל, ואם אין אתם עדי, כביכול אין אני א-ל". בצורה נוקבת זו, ביטאו חכמים את הקשר המיוחד בין עם ישראל לבין הקב"ה, את ערכם ותפקידם הנצחי של עם ישראל. ישראל הריהם "עדי ה'", וקיומם הוא עדות לכל באי עולם לקיומו של הקב"ה. כביכול, עצם העובדה שעם ישראל אכן קיים, הריהי הפגנה נצחית של מלכות ה' בעולם.

(אתם עדי ואני אל)

יום בריאת האדם והכתרת המלך שיחת הכנה לראש השנה

זאת, מדברים על הכלל הגדול, על עולם שלם. כל זה עניין אחד של ראש השנה.

נראה שזה שייך בראש השנה. העניין הזה לא קיים באותו אופן ביום כיפור, מפני שביום כיפור אנחנו מדברים על מחילת עוונות הפרט ולא על מחילת עוונות הכלל. בראש השנה, לעומת זאת, לא רק שלא מדברים בכלל על חטאים, אלא גם שמדברים על הכלל ולא מדברים על הפרט. הפרט הוא בתוך הכלל. אנחנו אומרים, אמנם, "גם את זה וזה זכרת, את זה זכרת, קטנים עד גדולים" - אבל כל אלה נכנסים בתוך הכלל הגדול של העולמות בכלל.

יש דבר אחד שעולה מזה, שיש יום אחד שבו נראה שהחשבון והתפילה והעניין לא מכוונים לשני דברים שנמצאים ברוב התפילות של ימות השנה. הם לא מכוונים לפרט, לאדם הפרטי, כיחיד, אלא הם עוסקים בכלל. יתר על כן, מאוד מעניין שאין בהם עיסוק אפילו בעם ישראל, שהרי בשונה משלושת הרגלים שהם 'חגי ישראל', בראש השנה, אף

תגלה ותראה מלכותך

ראש השנה מתקרב. בעצם, מה העניין של ראש השנה? כשמסתכלים על תפילות ראש השנה, בתפילות העיקריות, מתברר שהעניין של מעשים טובים ומעשים רעים כמעט שלא מוזכר בהם. על מה מדברים בתפילת ראש השנה? יש "ובכן, ובכן, ובכן"... אגב, לפי נוסח האר"י אומרים בכל הפעמים 'ובכן'. מפני ש"בכן" הוא כעניין שם ע"ב לכן יוצא שאומרים אותו ארבע פעמים. העניין הזה שייך גם לתוכן הדברים, מבחינת התוכן של השמות.

בתפילות ראש השנה קודם כל, מדברים על כל העולם. יש בהן הרבה פחות עיסוק באדם פרטי. לא שהאדם הפרטי נשכח, אלא שהעיסוק בכללו הוא בעולם שלם. לא מדובר רק על כך שהתפילות נאמרות בלשון רבים, שהרי התפילות של כל השנה הן בלשון רבים. אלא שכשאומרים, למשל, 'ברך עלינו את השנה הזאת', זוהי בקשה על הכלל אבל גם על הפרט, ובראש השנה, לעומת

בעצם - שתיגלה ותיראה מלכותך. זוהי התפילה הבסיסית. זו התמצית של התפילה. נכון שבין השאר יש גם תפילה על גאולה, אבל לא רק על גאולת ישראל מצרות - זה נזכר רק בדרך אגב - מה שנזכר בעיקר זה לא גאולת ישראל אלא: מלכות ה'. ה' אלוקים מלך. "המלך יושב".

הכוונה של ראש השנה

- על דרך הפשט הכי

פשוט - היא שכל

בן אדם, ביחד עם

קהל עדת ישראל,

כאילו נדחק לשבת

ולעסוק בתיקון העולם

בכלל, ולא בתיקון

נפשו הפרטית ולבקש

שתיגלה ויראה מלכותך

כל תפילות ראש השנה הן מסביב לזה. וזו התמצית.

לפי הרבה מנהגים, לא מזכירים חטאים בראש השנה (לא רק כשהוא חל בשבת). גם באבינו מלכנו משמיים את הזכרת החטאים. אבל אם יש בכל

על פי שהוא "משפט לאלוקי יעקב", מדברים כל הזמן על כל העולם, בהיקף הגדול. על גאולת ישראל, למשל, מדובר בדרך אגב. בראש השנה, שכפי שכתוב בספרים, הוא הראש וההיקף הגדול של השנה, תמצית הכוונה מכוונת כלפי כל העולם. היום הזה הוא זיכרון ליום ראשון, והוא שייך ומכוון כלפי כל העולם.

אמנם יש גם חשבון נפש פרטי בראש השנה, אבל הוא חלק מחשבון נפש כללי. התפילות של כל ימות השנה, של ימות החול, הן בבחינת פרט וכלל, הן בנפשות על כך שהכלל מצורף מכך וכך פרטים, ורוב הבקשות, גם הבקשות הכלליות, הן בקשות כאלה. בראש השנה זה להפך - יש בקשה כללית, ובקשה על הכללים הגדולים, והפרטים הם חלק מתוך זה.

תפילות ראש השנה (וגם רוב הפיוטים) עוסקות כולם במה שמתואר כ"בואו נחשב חשבוננו של עולם". יש חשבונות שאדם עושה על עצמו, ויש חשבונות שאדם עושה להיקף הגדול. כל מה שמדובר בתפילות הוא בדיוק על העניין הזה.

הכוונה של ראש השנה - לא כוונות האר", אלא הכוונה על דרך הפשט הכי פשוט - היא שכל בן אדם, ביחד עם קהל עדת ישראל, כאילו נדחק לשבת ולעסוק בתיקון העולם בכלל, ולא בתיקון נפשו הפרטית. מה אנחנו מבקשים ומה אנחנו מחפשים בראש השנה? גם 'ובכן צדיקים', גם 'ובכן תן פחדך', כולם בעצם עוסקים באותו עניין, בתמצית, אנחנו מבקשים

חזרה אל היום השישי

למה מדברים על זה בראש השנה? כמו שכתוב בגמרא ובמדרשים, ראש השנה הוא לא יום בריאת העולם; ראש השנה הוא היום השישי למעשה בראשית, היום שבו נברא אדם הראשון. היום השישי של מעשה בראשית הוא בדיוק היום הקובע, ועד אליו היו רק הכנות. כל הדברים שנבראו בימים שלפני כן - הרקיע, הצבים, הרימות, הדגים, החיות וכך הלאה - כל אלה הם רק הכנה בשביל האדם. ואז, ביום השישי, נברא האדם שהוא זה שמסוגל לעשות שינוי בדברים.

זהו הציור שמופיע בכל מיני ספרים, מהגמרא והמדרשים ועד לאחרוני האחרונים. בבראשית רבה וגם במדרש על פרק ח' במשלי מתוארת כל הבריאה שקודם לכן כמו קישוט של האולם: פורסים את היריעות, "חצבה עמודיה שבעה", ואז נכנס מי שצריך לגור בבית.

"זה היום תחילת מעשיך זיכרון ליום ראשון" הוא למעשה היום הראשון של האדם. מה היתה השאלה של היום הראשון של האדם? היום הראשון של האדם היה בדיוק הזמן שבו הוא יכול והיה צריך להחליט אם יהיה "ה' מלך" או לא. זו בעצם הייתה ההחלטה הראשונה של אדם הראשון: האם נכנסים ליום שכולו שבת, הסיום של כל הדברים, וה' יושב על כיסא כבודו, או שנכנסים לשבת זוטרתא, שאחריה זורקים אותו שוב מגן עדן. הלא גם על דרך הסוד השבת קשורה במלכות. לכן אנחנו אומרים ביום

זאת מקום להרהורי תשובה, אם מותר להרהר הרהורי תשובה בראש השנה, אז הרהור התשובה של ראש השנה הוא כזה: המלך יושב, והשאלה שעומדת לפני היא מה אני עושה בעניין הזה? מה עשיתי כל השנה? מה אני מתכוון לעשות בשנה הבאה? לא שואלים אותי מה אתה קלקלת באופן פרטי. התפקיד, המשימה, העניין של ראש השנה, הוא שהמלך ימלוך בכבודו. זו התמצית, וזה חוזר שוב ושוב, במלכויות, בזיכרונות ובשופרות. זה מה שעושים בראש השנה. וכל מה שמכוון לראש השנה הוא הסוג הזה של העניין. אם זה לא קורה, ואם אני רוצה להרהר על עצמי - מה אני קלקלתי בשביל לעשות את העניין הזה?

אם רוצים להעמיד את העניין הזה בגדר של עולם שקול ובגדר של ההרהור בעניין הזה: תארו לעצמכם שעושים הכתרה של המלך במקום גדול רחב. פתאום בא מישהו וצועק "בוז!". לא צריך לעשות שום דבר מעבר לכך, הצעקה הזו מקלקלת את כל העניין, כל ההכתרה מתקלקלת. גם כאן - ה' יושב על כסא כבודו, ואני בא ובוועט בכיסא. זה הצד של המחשבה הפרטית, המחשבה של האדם הפרטי היא - מה אני עושה בשביל העניין הזה. בכל מה שיש מ'ובכן תן פחדך' עד ל'יעשו כולם אגודה אחת' - מה אני מקלקל או מה אני מתקן בתוך העניין הזה. אני מסתכל לא על עצמי כאדם פרטי, אלא אני מסתכל על כל הדבר, על המטרה והתמצית שלו.

שישי "ה' מלך גאות לבש", מפני שזו בעצם התמצית של מה שצריך לעשות ביום שישי. יום שישי הוא היום שבו אדם צריך להחליט מה הוא הולך לעשות: האם הוא הולך ליום שכולו שבת או ליום שכולו חול. זוהי ההחלטה.

מה עשיתי בשביל מלכות ה'?

בתוך העניין הזה ובפרטים שלו נכנסת השאלה: מה אני עשיתי? או מה אני מתכוון לעשות? יכול להיות שבשנה שעברה לא דאגתי הרבה לא על "ובכן צדיקים" ולא על "ובכן תן פחדך" אבל בשנה הבאה אם ירצה השם אני אדאג להיות בתוך "ובכן צדיקים", ואז ממילא יהיה מה שצריך להיות.

עברה שנה, ויש חשבון אחד שאפשר לעשות - כשם שאנשים מסוימים עושים חשבון של מס הכנסה בסיום שנת המס, כך בסיום השנה אדם עושה חשבון על החטאים והעבירות שהוא עשה במשך השנה. גם לחשבון הזה יש זמן: למעשה, ערב יום כיפור הוא בעצם הזמן לחשבון הזה. כתוב שאומרים וידוי לפני יום כיפור, במנחה של ערב יום כיפור, לא רק "שמא יחנק בסעודה מפסקת"; הטעם האמיתי לכך הוא שביום כיפור צריך לגמור את העניין של החטאים ולכן את עיקר העניין צריך לעשות לפני יום כיפור. זהו הזמן שבו אדם עושה סיכום: איפה אני עומד בתוך החשבונות שלי? על מה צריך מחילה, על מה צריך כפרה, על מה צריך סליחה. והוא יכול גם לעשות חשבון נוסף: יש סיפור מפורסם שיש לו כמה

ובכל שנה, כשמגיע שוב ראש השנה, אז אדם מועמד שוב בפני הברירה הראשונה, בפני האפשרות הראשונה של מציאות האדם. הברירה הראשונה של מציאות האדם היא בדיוק אותה שאלה - לאיזה צד אני פונה? מה אני עושה? כלומר, השאלה איננה על עניין פרטי אלא על העולם כולו, מפני שאם אדם היה מקבל את מה שצריך לקבל, אז כל העולם היה אחר. אם אדם הראשון היה נכנס לשבת כמו שצריך, אז הוא היה נשאר בתוך שבת; אולי לא כל הזמן אותו סוג של שבת, אבל הוא היה נשאר בגן עדן. זהו הזיכרון שעליו אנחנו מדברים.

כך אפשר גם לפרש את העניין של השופרות. השופר מופיע בראש השנה אבל בעיקר הוא מופיע בפסוקים כמו "ה' בשופר יתקע", "תקע בשופר גדול" - שבהם השופרות אינם הגאולה אלא ההכרזה של הגאולה. כך כתוב בספרים, שלפני ביאת המשיח יהיו כמה שנים שבכל אחת מהן תהיה התרחשות מסוימת, וביניהן תהיה שנה של קולות. השופרות הללו הן בעצם שופר של שבת, שהרי גם לפני שבת היו תוקעים בשופר במרום הר הבית. כל העניין של מלכויות, זיכרונות ושופרות, הוא כולו עומד על

מה עשיתי? המלך יושב על כיסא רם ונישא - מה אני עשיתי בשביל העניין הזה? על דרך הסוד זה נקרא 'בניין המלכות', כפי שמופיע בספרים. ועל דרך הפשט, מה שכתוב בסיפור הוא דבר מאוד פשוט.

יש ימים במהלך השנה שבהם אם בא מישהו ושואל אותי - מה אתה עושה לתקנת העולם? אני יכול להגיד: עד שאדאג לתקנת העולם, מוטב לי שאדאג לתקנת עצמי. מי ידאג לתקנת העולם? יש אנשים שהם רישא ויש רישא דרישא, אז הכל תלוי בצווארו של מישהו אחר. אז אני יכול תמיד לומר: זה לא העסק שלי. היום אני צריך לעסוק בדברים שלי, בין אם זה פרנסתי או מצוותי.

כשמגיע ראש השנה - זה לא כך. הרי תפילות של ראש השנה הן לא תפילות ליחידים. יש תפילות של יחיד סגולה, כמו יש תפילין דשימושא רבא שלא כל אדם מניח. הדברים הללו לא שייכים לכל אדם. זה המצב בכל ימות השנה. אבל בראש השנה התפילה היא תפילת הכלל של ראש השנה, שהיא אומרת שעכשיו כל אחד ואחד מישראל - זה כולל את היהודים של שלושת הימים, שבאים לבית הכנסת רק שלושה ימים בשנה, שגם בשבילם יש את התפילה הזו - התפילה בעצמה היא מעמידה את האדם מול העניין הזה ושואלת אותו - מה אתה עשית בשביל העניין הזה ומה אתה הפרעת לעניין הזה. בראש השנה מעמידים את זה בנוסח התפילה, לא

נוסחאות, על מישהו ששלחו אותו לראות איך חייט אחד עושה כפרות. הוא הלך וראה שהחייט מוריד מעל הארון שני ספרים, קורא בספר אחד רשימה שבה הוא היה רושם בכל יום את העבירות שהוא עשה. והוא קורא את העבירות ובוכה: ביום הזה עשיתי ככה, לא עשיתי ככה וכך הלאה. כשהוא גמר לקרוא את הספר הזה, הוא מוציא ספר שני שבו כתובות כל הצרות שעשה לו הקב"ה במשך השנה: זה היה ככה, וזה היה ככה, וזה היה ככה. אחר כך הוא אומר: תראה, ריבונו של עולם, יכול להיות שבסיכומו של חשבון מגיע לי עונש. אבל עכשיו יום כיפורים, יום שבו סולחים ומוחלים - אני מוחל לך, אתה תמחל לי. לקח את שני הספרים, זרק אותם לארון. זהו סוג אחד של חשבון נפש, שבו אדם עושה חשבון של כל השנה. אם הוא לא עושה חשבון של מצוות כנגד עבירות, אז עושה חשבון של צרות כנגד עבירות. אז הוא עושה חשבון. ואז הוא אומר: יכול להיות שבחשבון הזה יוצא שהרבה חסר, יש הרבה מה להשלים, אז אני אשלים את הדבר הזה אם ירצה השם. בשביל זה הוא עושה תשובה, ובשביל זה יש את יום כיפור.

ראש השנה הוא לא יום של חשבון העבירות. זה יום של חשבון אחר: מה אני עשיתי בשביל שיהיה הדבר שעליו אנחנו מדברים בכל התפילות - מלכות ה'. אם קלקלתי - מה קלקלתי, ואם תיקנתי - מה תיקנתי. זה חשבוננו של עולם שהוא לא תלוי בחטאים, אלא הוא תלוי בשאלה:

בפיוט על מלאכי מרום.

כמו שעומד מיפקד צבאי, וכולם צריכים לעמוד בדם ופתאום מישהו מתחיל להתגרד. איזה פרצוף יש לזה... יש כלל, והכלל עכשיו צריך היה ללכת כך, וכל אחד מהפרטים הוא עניין. בדיוק אותו דבר שמפרשים את כבני מרון, כמו עליות בית מרון. שכל אחד ואחד נצפה לחוד, אבל יש צפייה הכללית.

הצפייה הכללית הזו היא לא רק צפייה של מעלה, אלא גם צפייה של מטה, כי באמת ביום הזה, בראש השנה, מועמד הדבר. יכול להיות שכל השנה כולה אני יכול לדאוג לעניינים שלי, ולהגיד שהשאלה "אימתי קאתי מר" לא מציקה לי בכל יום. בראש השנה השאלה הזו נשאלת באופן רשמי, לא בסתר, מאדם פרטי. אלא אומרים לכל בן אדם: זה מה שצריך להיות; זה התמצית והכוונה של העולם; ועכשיו, אתה פלוני בן פלוני, שאתה בתוך קהל עדת ישורון - אתה צריך לעשות משהו בעניין הזה. תתקן ואל תקלקל.

כשעוברת השנה אדם צריך לשאול את עצמו: האם אני מהתולעים האלה שמכרסמים בכיסא? כאלה שכשבונים דבר הם עושים חורים? אולי אני כרסמתי, אולי אני קלקלתי. ואם קלקלתי אז אני אפילו לא "הרעותי את מעשיי וקלקלתי את פרנסתי" אלא "הרעותי את מעשיי וקלקלתי את כל העולם". בגמרא בסוף קידושין כתוב שכל אדם צריך לראות את עצמו ואת כל העולם כאילו חציו זכאי וחציו חייב. הכפות המעויינות הללו אינן

כתוב בספר עזרא ונחמיה, שהם דיברו לקהל בראש השנה, ואמרו להם: אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום ואל תעצבו. כתוב שהם בכו ועשו תשובה, אבל זה יום שלא בוכים בו. אבל כפי שדיברו כבר על כך, יש כמה מיני אופנים של תשובה: תשובה שעושים בבכייה ותשובה שעושים בשמחה. כתוב בספרים שזהו ההבדל בין תיקון רחל ותיקון לאה, יש תשובה שעושים מתוך עצבות ושבירת הלב, ויש תשובה שעושים מתוך שמחת הלב. ראש השנה זה חג.

כתוב במשנה שבראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון. לביטוי "כבני מרון" יש כמה וכמה פירושים, אבל לכל הדעות נראה שהעניין הזה הוא כמו שאנחנו אומרים אותו בתפילות, שהקדוש ברוך הוא סוקר את הכל - היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם, שאף על פי שכל אחד ואחד נספר - יש הסתכלות כללית על כל המציאות. אחת השיטות היא שכבני מרון זה כבני עמרנא, כמו בני צאן, שסופרים אותם, כמו שאנחנו אומרים מעביר צאנו תחת שבטו. אז סופרים כל אחד ואחד. העניין הוא שכשסופרים כבשים, בין למעשר ובין לדבר אחר, אמנם סופרים כל אחד ואחד, אבל לא מסתכלים באף של כל כבש. אני סופר את כולם ביחד. לפי הנוסח של הירושלמי זה "כבגמרון" - כמו מיפקד של צבא. זה אותו דבר -

עלינו לטובה יתחיל שנה טובה. 'שנה טובה' כולל את כל המינים של טוב, כמו שכתוב ש"אין דבר טמא יורד מלמעלה". ככה אומרת הגמרא, שאם דבר יורד מהשמים זה בוודאי דבר כשר. אין דבר טמא יורד מלמעלה. אז כיוון שאנחנו מצפים שתהיה שנה טובה, שכל מה שבא בשנה הזו שיהיה טוב.

יש בזהר דברים קשים מאד, על אנשים שעומדים בראש השנה ו"מצווחים ככלבא ואמרין הב' הב' (ע"פ תיקו"ז קמ). אתה עומד שם - רוצה את זה, לא רוצה את זה, יש לי רשימה ארוכה... התביעה היחידה שאנחנו יכולים להגיד היא זו: הכתוב אומר "ונשבעה לחם ונהיה טובים". אנחנו באים לקב"ה. הוא אומר לנו: שפרו מעשיכם. אני אומר לו: "תראה, יש לי צרות, יש לי דאגות, יש לי עניינים, יש לי כל מיני פיתויים - אתה תדאג לזה, ואני אהיה בסדר..." זה מה שאנחנו מתפללים בראש השנה: אתה רוצה שאני אבוא בשביל העניינים הגדולים האלה? אז שאני לא אצטרך לדאוג לצרות פרטיות שלי... אנחנו מבקשים 'בדרך אגב'. כשיש יום הולדת למלך, המלך בכבודו נראה, אז אפשר לבקש, אבל בדרך אגב. הרי מה שייכים דברים קטנים כאלה, בבית המלך? אפשר לבקש כל מיני דברים טובים, כל זמן שאני יודע שבעצם יש לי תפקיד. בראש השנה התפקיד שלי לכל השנה מוגדר בצורה מאד פשוטה, בראש השנה אומרים לנו: עכשיו זה שוב פעם יום שישי - ואתה צריך להחליט: אם תהיה שבת או לא תהיה שבת.

הכפות של הפרט. אדם צריך לראות את עצמו שאם הוא יזוז אז כל העולם יזוז איתו. וגם על זה אדם צריך, נתבע, להסתכל, בהכל, בגדול. כל מה שהיה במשך כל השנה כולה בקטן, נעשה

**יכול להיות שכל השנה
כולה אני יכול לדאוג
לעניינים שלי,
ולהגיד שהשאלה
"אימתי קאתי מר" לא
מציקה לי בכל יום.
בראש השנה השאלה
הזו נשאלת באופן
רשמי, לא בסתר...**

בראש השנה במבט, בהיקף הגדול הזה נתבע מכל אחד ואחד, מבר מצווה ואילך לפחות, הוא נתבע מכל אחד ואחד בשנה הזאת.

הבקשות בראש השנה

אם ירצה ה', נקווה שראש השנה שבא

קול שופר

מתוך ראיון של הרב עם הרב ג'וזה אייזנברג בטלוויזיה הצרפתית על ראש השנה במחשבת החסידות

חלקו הראשון של הראיון פורסם בגיליון תשרי תשפ"ד, והתמקד יותר בראש השנה כיום המלכת ה', אנחנו מפרסמים כעת את חלקו השני שמתמקד יותר בתקיעת השופר.

ראש השנה - חזרה אל המקור

הרב: אף על פי שבראש השנה אין מה שקוראים תשובה, האימפליקציה של ראש השנה היא כל הזמן תשובה, התשובה נמצאת בתוך הרקע של הדברים.

בהיקף מסוים, אם אנחנו צריכים לחיות לפי הדין, לפי החוק, לפי המסגרת בלבד - אין לנו הצדקה גמורה לקיום. ההצדקה והיכולת שלנו להתקיים, במובן מסוים, היא מפני שבתוך העולם הנאטוראלי יש מפעם לפעם זריקה של הסופר-נאטוראלי. באותו מובן, בתוך המציאות של השנים שאנחנו עוברים, החזרה אל המקור הראשון היא אולי האופן היחידי שבו אנחנו יכולים להמשיך את החיים כמו שאנחנו חיים אותם. לא היינו יכולים לחיות שום סוג של חיים אם היינו צריכים לעמוד רק בפני החוק, שבמובן מסוים פועל כמו כל חוק טבע, בדרך סיבתית גמורה. התוצאה הייתה צריכה להיות נוראה בשבילנו, בגלל ההגבלות שלנו ולא פחות מזה בגלל החטאים שלנו.

המושג של "תמוטט רשע רעה" היא לא שאדם מקבל עונש, אלא זה בערך כמו שאדם בולע רעל, הוא מת מפני שזוהי התוצאה הטבעית הסיבתית של אותו דבר... במובן הזה היינו צריכים למות אלף פעמים על המעשה על הדיבור ועל המחשבה. לכן, האופן היחידי שבו יש לנו אפשרות קיום זה מפני שאנחנו מפעם לפעם עולים מעל העולם הזה של הסיבתיות, אל העולם שהוא לפני הסיבתיות, לפני שנוצרה הסיבתיות הראשונה, ובתוך העולם הזה שבו אין סיבה ומסובב, שם אנחנו יכולים

לקבל שוב חיים חדשים. זה העניין של ראש השנה; אנחנו כאילו לוקחים בהשאלה חיים מהקב"ה, עוד שנה אחת, אנחנו הולכים אל המקור שלעולם לא נפסק. כל השנה אנחנו חיים כאילו מבקבוקים של מים, כאשר אנחנו גומרים אותם, בראש השנה, אנחנו הולכים אל המעיין. שם אין הגבלה ואין מחיר, ושם אנחנו יכולים לשאוב כדי לחדש מחדש את החיים שלנו בתוך הכלים.

ג'וזה: בעצם זה כאילו אנחנו מכינים שטח ריק, מדבר, כדי להתחיל לבנות מחדש, אבל זה לא בדיוק כך - כתוב: "שפרו מעשיכם", אנחנו רוצים לעבור להתחלה אבל לא שוכחים לגמרי את המעשים, אלא רק רוצים לעשות משהו כדי לשפר אותם, וזה אחד מהטעמים לשופר לפי אדמו"ר הזקן.

הרב: בסופו של דבר יש לנו דרך של אניהלציה (איון), של נירוונה, לגמור את הכל; אבל בראש השנה אנחנו לא רוצים רק לגמור, אנחנו הרי רוצים להתחיל. הבעיה שלנו היא לא להגיע למצב הזה שבו שום דבר איננו קיים, אלא למצב שבו דברים קיימים - אלא שהם צריכים להיות קיימים באופן אחר, וזה דורש שאנחנו נהיה מוכנים. אנחנו מצד אחד דורשים או מבקשים או מתפללים שתינתן לנו האפשרות להתחיל דברים מחדש, אבל לא את כל הדברים כולם. למעשה, בתוך העולם החדש שנברא, הוא עולם עם סיכוי אחר, עם סיכוי חדש, אבל הוא לא עולם לגמרי חדש. בראש השנה יש כמו חזרה אל מלפני היות הזמן, ויש בו גם את ההתחלה של הזמן. מתחיל זמן חדש ומתחיל שוב סדר חדש של העולם.

קול שופר

בתקיעת השופר, שהיא הסימבול של ראש השנה בכל הצדדים שלו, מופיעים כל האלמנטים האלה: של הזמן ושל ההתחלה, של הפחד ושל הפנימיות, הכל בבת אחת. צד אחד שיש בתוך התקיעה הזו, שהוא חלק מהעניין של הקול של השופר, הוא צד של קול של התרעה, של אזהרה, הוא בנוי באותו אופן כמו כל האזהקות שבעולם; ולכן זהו אחד האופנים שבהם מסבירים את העניין של התרעה: זה קול שבור שעולה ויורד כל הזמן, והוא קול שמזהיר: יש סכנה וצריך לעשות שינויים בתוך החיים שלנו. זה אלמנט אחד של הקול הזה, שבא לומר: שפרו מעשיכם, תשנו את עצמיכם. שפרו מעשיכם זה התרעה בעיקר אל העתיד, זו אזהרה לא על מה שהיה אלא על מה שעומד להיות - עכשיו צריך לחיות באופן אחר.

ג': במילה "שנה" אפשר לראות גם את המלה ישן - "מה לך נרדם", גם את המילה שינוי - צריך לשנות.

הרב: יש קשר בעניין הזה של שנה שכולל את המושג של ה'שינוי' ושל ה'שני' - מה שחוזר עוד פעם, שחוזר ונשנה, המחזור של השנה - ומצד שני את השינוי של השנה, את הדבר האחר.

אנחנו מדברים על 'ראש השנה' במובן שהוא 'התחלת השינוי', ההתחלה של הדבר החדש; הישן הלך ועכשיו בא דבר חדש לעולם הזה.

יש אופן אחר שבו מופיע העניין של השופר, שקשור לבחינה אחרת, לבחינה של ה'מעמקים'. האפשרות להגיע לקשר, לקונטאקט, עם מה שלפני ההתחלה, בנויה על כך שהאדם חוזר גם כן אל מה שלפני ההתחלה, אל העומק שאחרי עומק. השופר הוא לא רק דיבור בלי מילים, הוא דרגה אפילו יותר גבוהה - מפני שהוא גם בלי מוסיקה, הוא 'קול פשוט', קול שאפשר לקרוא לו: 'פרימורדיאלי', קול שמגיע מן ההתחלה הראשונה של המציאות. הוא קול שבו אני כבר לא מדבר מפני שאני לא יכול, אני מגיע לעומק, לשלב, שאני עוד לא יודע לדבר, אני עוד לא יודע אפילו להשמיע קול עם איזשהי ארטיקולציה. אני משמיע את הקול הזה, שהוא הקול של היסוד הראשון, הקול הפשוט, קול בלי שום צלילים אחרים, בלי שום דברים אחרים, וזה הקול של השופר. הקול שחודר עד השורש הראשון, הקול של אין מילים, אין מגנינות, אין שום דבר, זה קול ראשון. הקול הראשון הזה הוא הקבלה לבריאה הראשונה, ההתחלה של כל ההתחלות, לפני המאמר של המילים ולפני הטעמים של הנגינה - לפני במובן של 'לפני ומעל' - לפני המילים, לפני המנגינה, לפני כל אלו קיים הקול הפשוט, שאין בו שום דבר אחר.

יש צד נוסף בקול השופר; חוץ מהצד של החזרה - החזרה אל העבר, והחזרה אל העבר שלפני העבר - יש בשופר גם צד של הפניה לעתיד, אל מה שעומד להיות, וגם בו יש שני אופנים. האופן האחד הוא 'התרועה המלכותית' - המלך נכנס. יש תקיעה בשופר מפני שהמלך נכנס, השנה החדשה נכנסת, המלך מקבל מחדש את המלוכה. יש צד אחר, שמופיע בקבלה, של 'סוד הנסירה': שהוא מרכיב חשוב בקבלת האר", שמדבר בעצם על סוד הבריאה של העולם שמקביל בצד מסוים לסוד שבתוך הבריאה של האדם.

בתוך הבריאה של העולם יש צורך לברוא את 'המלכות', יש צורך לברוא את הטבע. ובהיקף אחד, היחס בין הטבע ובין מה שלמעלה מהטבע הוא לא של שני דברים ששונים במהות, אלא שני דברים שהם בעיקרם דבר אחד, אלא שצריך לחתוך אותם לשנים, ואז הם יוצרים קשר. במקום שהם יהיו המשך אחד, הם עכשיו יוצרים קשר של דיאלקטיקה, אחד עם השני, אחד ליד השני, אחד נמשך ונגרר אל השני. זה מתאים לראש השנה. הנסירה היא התיאור במדרש של בריאת האישה. איך נבראת האישה

חוה מאדם? חלק מן האדם הראשוני נחתך, ובחיתוך הזה נוצרת האישה, ואז נוצר יחס. במקום מציאות אחת, מאוחדת, שאין בה גוונים, נוצרות שתי מציאויות שנמשכות אחת לשנייה, שמקבלות ונותנות אחת לשנייה. במובן הזה, הבריאה של ראש השנה היא לברוא מחדש את העולם, לברוא את הטבע מחדש. זה מה שנקרא 'יום הרת עולם', ולפי זה, לא נולד ילד - נולדת האישה הראשונה. במובן הזה, קול השופר הוא כמעט כמו קול של ציר לידה. הוא קול של שני דברים שעכשיו נחתכים לשנים; העולם נחתך מפני שנברא עולם חדש, נברא עולם במקום העולם הראשוני של הרצון הראשון, שבו יש אחדות אחת שלמה בלי שום הבדלים, נוצרת שוב, מחדש, הדיכוטומיה בין העולם של מעלה והעולם של מטה, בין העולם של הקדוש ברוך הוא והעולם של בני האדם. והתהליך הזה של החיתוך זהו התהליך שמסמל אותו קול השופר. נולד עכשיו דבר חדש, עולם חדש נולד.

אילו של יצחק

ג': השופר קשור לעקידת יצחק. עקידת יצחק היא סמל לביטול הרצון. אולי בגלל שברצון ש'בסדר ההשתלשלות', יש פגישה או קונפליקט בין הרצון העילאי שמתבטא במצוות מסוימות: הוא רוצה את זה ואני רוצה את זה. אבל ברצון שמעל ומעבר לסדר ההשתלשלות אי אפשר שיהיה קונפליקט, לפני הרצון הזה יכול להיות ביטול מהותי, כמו שהיה לאברהם אבינו בעקידת יצחק, ואם אחת הדרישות בראש השנה היא ביטול הרצון, אז אפשר להבין למה יש שופר שמזכיר את עקידת יצחק.

הרב: אנחנו מזכירים את עקדת יצחק לא רק בגלל המסורת שעקדת יצחק הייתה בראש השנה, אלא מפני שבראש השנה נוצר אותו דבר: הביטול הגמור שממנו יש התחלה חדשה.

העקדה במובן מסוים היא טרנספורמציה, בעיקר של יצחק, הנעקד. בתוך הדימויים של הספרות היהודית, מופיע הרבה שמדברים על דבר מוזר: על 'אפרו של יצחק' - הקורבן כאילו הוקרב, ויצחק איננו קיים יותר... מפני שיצחק שממשיך הוא בעצם יצחק חדש. יצחק שנוצר אחרי שהרצון התבטל לגמרי, שחזר כאילו להיות אפר. אגב יש מדרש שאומר שיצחק קם לתחייה מתוך העקידה.

המומנט העיקרי של העקדה, גם מצידו של אברהם וגם מצידו של יצחק, הוא הביטול הטוטאלי של כל הרצונות. ואם ללכת עמוק יותר אולי באופן דרסטי, אולי אפילו מסובך יותר, העניין של עקדת יצחק כמהות - היא שבירה של כל החוקים. לא רק של הסדרים הרגילים, אלא גם החוקים של היחסים האנושיים, שבין אב ובן.

ואפילו בעיה של רצח, בעיה של קורבן אדם. הניסיון של העקדה הוא להגיע למדרגה של ביטול כזה שבו כל החוקים אינם פועלים יותר חוץ מאשר הרצון הראשון - מכאן יכול אחר כך לצאת יצחק חדש. מכאן יוצא אחר כך עולם חדש, אחרי שהעולם הקודם התבטל בכל הדרגות של הביטול שלו. מה שהוא נדרש הוא לא לעשות את הוויתור למעשה, אלא לבטל את הרצון להמשיך את הקיום הקודם, ועל ידי זה אני מעורר גם את הרצון של מעלה לעורר שוב עולם חדש, בריאה חדשה של מציאות.

ג': לפי המדרש יצחק במידה מסוימת דווקא מת, הנשמה שלו פרוחה.

הרב: זוהי חזרה אל המקור הראשון. זה מעין אותו "פרחה נשמתו" של מעמד הר סיני. זה גם מה שמופיע אחרי העקדה: "בהר ה' יראה" - ה' נראה על ההר. לכן קיים הצירוף המשולש - שאומרים שמהאיל של יצחק - שהוא ה'תחליף' של יצחק - משתי הקרניים שלו נעשו שופרות. שופר אחד שהוא "קול השופר הגדול" של מעמד הר סיני, זה קול אחד, הד אחד, של ההתגלות עד הקצה העליון, בהר סיני. ובשופר השני הוא השופר של הגאולה לעתיד. שזה אלמנט אחר של ההתחדשות הזאת, של השמיים החדשים והארץ החדשה. שניהם כאילו צומחים מתוך עקדת יצחק אל ההמשך של ההיסטוריה, ההתגלות הגדולה וההתחדשות הגדולה של העולם.

ראש השנה והחגים

ג': מה שמעניין הוא שמעל ומעבר המשמעות המיוחדת בכל חג, אנחנו מוצאים בכל החגים אותו רעיון: התגלות של מה שמעבר. קריעת ים סוף היא התגלות של מה שהם ראו, במעמד הר סיני עולים לרצון העליון, ראש השנה זה התגלות של הרצון העליון, יש בזה איזשהו תהליך של חזרה.

הרב: זה בעצם העניין של חג; מה שעושה את ההבדל בין יום של חול ויום של חג, זה שחג הוא התגלות של משהו שנמצא מעבר למציאות הרגילה שלנו, ולכן הוא יום של חג. חג הוא חג של התגלות. החג הוא בעצם הזמן שבו אנחנו חוגגים את הגילוי. יש גם דבר אחר: כל החגים בנויים וקשורים אחד עם השני באופן אורגני, כל החגים מקבלים אחד מתוך השני; ראש השנה הוא הראש, החגים האחרים הם חלקים אחרים של הגוף של השנה. ולכך כל אחד מהם מבטא בצורה אחרת את אותה מהות בעצמה באופן המיוחד שלו, בניואנס המיוחד שיש בכל חג. אבל הם כולם גילויים של אותה גילוי בעצמו שמופיע בצדדים שונים, באופנים שונים בכל השנה כולה.

ג': אבל ראש השנה הוא ראש השנה אבל הוא לא ראש החגים. הבניין הזה מתחיל

הרב: החלוקה של ראש השנה, היא חלוקה קוסמית; היא מגדירה את בריאת העולם, את התחלת העולם באופן קוסמי. לעומת זאת, בפסח יש לנו הספור של הגאולה הפרטית, הגאולה האנושית, הצמיחה האנושית. יש בעצם שתי התחלות של המציאות: ישנה התחלה אחת שאנחנו מתחילים מן העולם הגדול, מן המציאות הגדולה, יש התחלה שנייה שבה אנחנו מתחילים עם המציאות שלנו, ההיסטוריה שלנו, הקיום שהוא ההיסטוריה שלנו. פסח הוא ההיסטוריה של האדם הפרטי, המאבק הפרטי שלו, הדרך הפרטית שלו, שהוא הולך בה ומחפש את הדרך. לעומת זאת, בראש השנה אנחנו מתחילים מעגל אחר: המעגל של הבריאה של העולם בכלל. ושני המעגלים האלה נכנסים אחד בשני. אבל הם לא אידנטיים. אחד הוא מעגל סובייקטיבי, והשני הוא מעגל אובייקטיבי. אחד הוא כאילו מתוך נקודת הראיה שלנו, והשני הוא המעגל מתוך נקודת ראייה של מעלה. הם בהכרח, מפני שאנחנו חוגגים אותם, נכנסים אחד בשני. והם משמשים גם בשתי פונקציות, שני הדברים ביחד, מפני שבמובן מסוים כשאנחנו מתחילים את השנה מפסח, אז כל החודש השביעי זה החודש של השלימות, הבגרות השלמה של התהליך הזה; כשאנחנו מתחילים את השנה מראש השנה, אנחנו מתחילים שנה ממין אחר. אנחנו מתחילים שנה שמתחילה בעניינים גדולים, שהם לא כל כך אישיים, לא כל כך פרטיים אלא בהיקף הגדול. ואז אנחנו הולכים עם ההיסטוריה של המין האנושי כמעט; אנחנו הולכים את כל הדרך הזו מן הבריאה של העולם, ההיסטוריה של ההתחלה של האנושות, כמעט סיפור של גן עדן, ואחר כך אנחנו יורדים למצרים, ויוצאים ממצרים, אנחנו נכנסים אז למעגל שני באופן אחר. כמו שאמרתי: אחד הוא כאילו מעגל מבפנים והשני הוא מעגל מבחוץ. אחד כמו שאנחנו רואים את עצמינו, אנחנו זוכרים את עצמנו מפסח, אנחנו מתחילים באמת מראש השנה.

העקדה

סיפור, תשכ"ט

ואברהם היה זקן ושלו.

הכול בעצמותו האלוהית. לא דבר אדם הוא אלא הקול הבורא, היוצר. והוא בונה מחדש, מעצב, מגביר את הרגשות: "קח נא את בנך". בנך - עם כל המשמעות, עם כל הקשר הנארג, היכול להתייחס אל המילה. "את יחידך" - להדגיש כי אין אחר, כי לא יהיה עוד תמורתו, כי זה הוא היחיד. "אשר אהבת" - מה עמוק הרגש, מה מסעיר ותהומי הוא הדבר המתעורר כאשר ה' מבטא "אהבת"! והסיכום כולל את הכול, ועוד: "את יצחק". ואחרי שכל זה מתעורר, ובעוד לבו מלא האהבה של אברהם נמלא עד לבלתי הכיל - בא הציווי הפסקני, האכזרי: תנהו לי! מתנה חסרת טעם, בניגוד לכל העקרונות - 'קפריזה' של הרצון האלוהי!

"לך לך!" - כך מתחילים הניסיונות הגדולים. לך, עזוב הכול. לך מכל מה שאתה יודע, מכל מה שאתה חש ומרגיש - לאן? אל משהו רחוק ובלתי נודע, משהו בלתי מוגדר, אי-שם. כזו הייתה ההליכה מאור כשדים; אך קשה ממנה, כואבת ופנימית לאין-ערוך היא העזיבה האחרת - לא זו של קשרים חיצוניים בלבד, כי אם זו הזנחת את הקשר הפנימי והעמוק

הימים הקשים עברו; הכאב האכזרי שנגרם מהבן, ישמעאל, הלך ונמוג - בזקנה, בשלווה. לא מכבר כרת הוא ברית עם מלך פלישתים התקיף. שניהם מלכים, מנהיגים: מלך פלישתים ואברהם. ראש-שבט גאה ונשיא אלוקים - אף הוא מלך. הכול יציב ושלום, וכך עתיד הדבר להימשך עד אין קץ, ובין האמונה והתקווה גדל יצחק.

"ויהי אחר הדברים האלה, והאלוקים ניסה את אברהם" - העודנו אברהם? האם צמוד הוא עדיין אל הציווי והיעוד והדרך שאינה נפסקת? "ויאמר אליו: אברהם!" - שאלה, קריאה, תהייה: העורך אברהם? "ויאמר: הנני!" - הנה אני, כולי, מוכן. מוכן תמיד. בתוך השלווה, כמו בתוך הייסורים, "הנני!" - אני תמיד נכון.

והניסיון הוא האכזר מכל הניסיונות. זהו הניסיון המעמיד את הכול: את התקווה את האהבה - אפילו את האמונה עצמה - מול הדבר שהוא מעבר לכל אלה: העצמות האלוהית. אותו משהו ללא חוק, ללא דרך, שרירותי, משתנה, אין-סופי, אלוהי, והוא מבקש, ומטעים את

יישארו עם החמור; לא להם לראות, לא להם לחוש כיצד מקריב נביא האלוקים את עתידו ואת אמונתו. קולו עדיין קול של מנהיג, ובקרירות, ללא התרגשות, הוא מצווה עליהם להמתין עד שובו. ומה דקה האירוניה המרה שבה הוא מדגיש: "נלכה, נשתחווה, ונשובה" - אנחנו, שניים! הוא מעמיס את העצים על יצחק ובידו הוא מחזיק את מכשירי הקרב: האש המכלה והמאכלת הממיתה. כעת הוא חייב להיות, לראשונה בחייו, שליח של מוות והרס ללא כל תקווה לחיים, להצלה.

והוא - השב, המנהיג, ה"שיך" נשוא הפנים - הולך עם הבן הצעיר, הנער התוסס, הער, המציץ בפרחים שבצדי השביל, בציפורים החולפות, בעננים בשמים, מחייך, מלא את החיים, את הפריחה, את העלומים. כאביב בהתגלמותו צועד הוא לצד האב הזקן, והזקן - האין הייאוש מכביד את צעדיו? האין המחשבות והקדרות מאיטות את פסיעותיו? - "וילכו שניהם יחדיו" צעד בצעד: הפסיעה הקלה, המרחפת של יצחק - למרות המשא שעליו - ופסיעתו הכבדה של האב עם המשא שבלבו. הם צועדים יחדיו. כך גזר העליון.

האין הבן תמה על אותה קדרות לא רגילה, על אותה שתיקה, על הרצינות המזרה של מהלך זה? הוא צופה סביבו והבדידות מתחילה להפחידו. מעולם לא ראה את אביו, הזקן רב החסד, סמל הטוב, במראהו זה: גאה, קודר ומתוח.

ביותר - ההליכה אל הנעלם הגדול. היכן? "על אחד ההרים אשר אומר אליך". עוד תדע, פעם!

אברהם הוא עבד ה'; הוא מסוגל לעמוד בניסיון. ואם התמלא ליבו ייאוש, וגם אם חרב כל עולמו הפנימי - הוא נשאר, הוא חייב להישאר עבד ה'. בלי לשאול, בלי לחקור, מציית תמיד. הוא יחזיר את הפיקדון לנותנו. ולא בטירוף, בסערה משכרת-מטמטמת של הרגשות, אלא ביישוב הדעת, בכל הקור החיצוני - הכול יתנהל כסדרו. עדיין הוא אב ומנהיג ומלך. יכול לבו שיתגעש ויסער, אבל הציווי המוחלט ישלוט וישעבד את הכול.

והוא משכים בבוקר; הוא חובש את החמור - זריז, מיושב, צונן; הוא לוקח את שני נעריו אתו - כך דרכו של מנהיג. הוא לא ישכח מאומה: לא את העצים, לא את האש, גם לא את המאכלת. והוא הולך אל המקום "אשר אמר לו האלוקים", אלוקי הדין, הגבורה, היראה - הוא הולך אחריו. שלושה ימים הוא מתנהל בדרך ההררית. מבחוץ - שגרה; מבפנים - כאב שאין איש יכול להשיגו. הוא הופך בלבו בפעם המאה, בפעם האלף, את דברי ה'. הוא מנסה להבין, להסביר לעצמו את עקביותם, לחשוב על עתידו, לסכם, להשלים ולקבל באהבה את רצונו של הבורא - המוליד, ההורס.

ביום השלישי הוא נושא את עיניו. הוא השלים. הוא רואה את המקום מרחוק. ההר הוא ככל ההרים, אך עיניו - לא עיני הבשר - רואות, חשות שזהו. הנערים

הוא שם לב שהאב אינו מביט בו, שעל פניו נסוכה החלטה. דבר נורא ומפחיד מסתתר מאחורי ארשת פנים זו, ולפתע נראה לו אביו מאוים וזר מאוד. בהססנות, בקול-לא-קולו, כבניסיון לחוש שנית את הקרבה, הוא פונה בשאלה המגששת: "אבי?"

האב הוא עבד ה', האב שייך כעת אל תחום שמעבר לאבהות, שמעבר לעולם, אל המוחלט האכזרי; אבל התגברותו על האבהות איננה עקירתה כי אם עלייה אל מעבר לה. הוא עדיין במלוא לבו, במלוא אהבתו, במלוא הקשר לבנו. והוא עונה בכל הנכונות, בכל עדינות הרגש: "הנני, בני". אני מוכן לשירותך, עבורך; אתה בני, ולעולם תהיה כזה. ואז יכול הבן לשאול - ויהיה הסוד נורא כאשר יהיה, יהא זה אפילו אותו רעיון זוועה המרפרף במוחו - כי כל עוד אביו נשאר אביו אין הוא ירא מדבר, אפילו לא מן המוות. והוא שואל, כילד, את השאלה התמה: הכול מוכן, "ואיה השה לעולה?" והאב עונה תשובה סתומה, מאיימת עוד יותר בסתמיותה: "אלוקים יראה לו השה לעולה". אלוקים, אל הדין, ימצא לו את קורבנו.

ודברים אלה סתומים ומאיימים פי כמה. יצחק יודע על אותם קורבנות אדם שהשכנים הכנעניים נוהגים להקריב. הוא יודע על כדי החרס שבהם מצטברות גוויות הבכורות. זוועה היא! אין הוא חש, אין הוא יודע עדיין מהו זה שאביו אמר לו, אך הוא יודע כי זהו משהו נורא, משהו המטיל עליו אימה חשכה. כעת

הוא בטוח, כמעט, שהוא יהיה הקורבן; אבל עם זאת יודע הוא שזוהי הגזרה, שזהו הציווי העליון אשר הם - משפחת אברהם - ייתנו למענו הכל. הוא נושא עין אל אביו בדמותו הגאה, אל הביטחון החיצוני השופע, ומחליט לא לפגר, לא ליפול ברוחו. האיש הזקן החליט מכבר. צעדיו כבר מאוששים. עבור הבן הצעיר, חסר הניסיון, זוהי מכה חדשה ומוחצת. אבל הן גם הוא עבד ה'; הן הוא מוקדש מרחם להיות הממשיך. "וילכו שניהם יחדיו" - אותו צעד, אותה הלמות כפולה של פסיעות.

המזבח נבנה, העצים נערכו, גם יצחק נעקד. הוא לא התנגד. אולי רעד קצת, אך הן הוא ידע זאת מראש. ואז ניף אברהם את ידו ובה המאכלת - לשחוט את הקורבן הגדול ביותר, את השה היקר ביותר שיכול היה לתת. דעתו אינה נטרפת עליו. היד לא תרעד, העין גם לא תדמע; הוא ממלא את הצו. הוא כולו מלא - את הכאב ואת הצו, אך הוא נשאר תמיד עבד אלוקים, אברהם. ובקראו אליו מלאך ה' "אברהם, אברהם!" הוא עונה שוב את תשובת אברהם, תשובתו של אוהב ה' עד מעבר לכל אני. הוא עונה שוב: "הנני!". הנה אני, מוכן, נכון.

ואז משחרר אותו הדיבור האלוקי מן החובה הנוראה, שהרי היא נתמלאה כבר, הקורבן כבר הוקרב בנפשו פנימה. אך לא שמחה היא זו הממלאת את לבו בראשונה: הוא עדיין מלא את הצו, ועדיין הוא חש כי הצו לא בוצע עד תומו, במלוא

את הקורבן בשלמותו, יכול הוא לומר: "ה' יראה". וקול ה' מאשר, מברך בברכת אין קץ, בשבועה עליונה אחרונה: "יען אשר עשית את הדבר הזה, ולא חשכת את בנך, את יחידך" - כי האיל הוא יצחק, כי הקורבן ניתן בשלמותו - לכן תבוא הברכה לעולם. יצחק ירד מעל המזבח כמתנת ה', כעולה תמימה, כשה קורבן. כזה היה, וכזה יהיה זרע אברהם לעולם.

אברהם שב אל נעריו. הם לא ראו ולא ידעו מאומה. הם אינם יודעים שיצחק, המהלך לצד אביו, הוא מעתה עולתו של ה'. הם אינם יודעים שאברהם הוא כעת האב לעולם. הם הולכים בפסיעות של נוודי מדבר רגילים, ולצדם הולכים יחד האב והבן, שניהם מלאים בסערה עילאית שמעולם לא חש אותה איש, והם יודעים כי הסערה וההישג חייבים להישאר בלבם פנימה, איש לא יראה מאומה. "ויקומו וילכו יחדיו".

ואברהם זקן, ושלֹו, ושלם.

שלמותו. והוא נושא את עיניו לראות את המילוי, לתור אחר הוראת ה' ברגע זה. רק עתה נגלה לו הוא, האיל העומד שם, נאחז בקרניו בסבך. עומד הוא שם כאילו זה היה מקומו מקדם, מששת ימי הבריאה, ומציאותו עונה כאילו תשובה לשאלתו של אברהם: האיל יהיה יצחק. הוא מתיר את גופו של יצחק במהירות - אין לו פנאי לשים לב אליו כל עוד המעשה לא הושלם - ומקריב את האיל תחת יצחק, כאת יצחק. הוא שוחט אותו ויודע כי כעת הוא שוחט את בנו, ובכל פרפור, בכל נטף דם, בכל לחש של האש העולה, הוא חש את ההזדהות, את החליפין הגמורים והשלמים של האיל ויצחק. האיל הוא יצחק. הקורבן הוקרב במלואו!

ואז, כאשר הכול תם, כאשר גמרה האש לאכל את הקורבן, הוא יודע שמשפחתו אינה עוד סתם משפחת מאמינים. הוא חש שהיא עברה שינוי, איזו מוטציה מסתורית, והיא כעת מושלמת. ואז, בהרגשה שהכול בוצע, יכול הוא לסכם

נעצרת ימי תשובה ועצבת תשובה

”

זו המשמעות הכוללת של היות התשובה קודמת לבריאת העולם. העולם, משעה שנברא מתנהל על פי מערכת חוקים קשוחה, מערכת שבה יש זרימה סיבתית מן העבר אל ההווה, וכל הדברים קשורים זה בזה. התשובה היא יוצא מן הכלל שאינו כפוף לחוקי העולם, שכן בעצם התשובה אינה חלק מן העולם אלא היא "קדמה לעולם". התשובה מחדירה אל העולם שלנו חוק אחר שהסיבתיות ואפילו הזמן אינם שולטים בו. היא אותה נקודה ארכימדית הנטועה מחוץ לעולם, מחוץ למסגרות הקיום הרגילות שלו, שבאמצעותה יכול האדם להיחלץ מן החוקיות של העולם, ובעצם – מן העולם עצמו. אשר על כן יכולה התשובה להיעשות נקודת מגע אמיתית בין האדם לאלקים.

”

(שלושה עשר עלי השושנה, תשובה)

תשובה למעלה מטעם ודעת

מתוך הספר החדש: תורה אור ולקוטי תורה
המבוארים - מועדים, ד"ה שובה ישראל השני

ולהידבק בו. אמנם, אדם שירד נמור יותר צריך לשוב ממקום רחוק יותר, אבל בעצם העניין, לכול יש תשובה. אדרבה, לרשע אולי לא מספיקים עשרה ימים של תשובה, ודווקא הצדיק יכול לעלות עלייה של ממש בימים אלה. **כִּי "זֶה כָּל הָאָדָם"**. התשובה היא כל תפקידו ועניינו של האדם. בגמרא נאמר שהתשובה היא בין הדברים שקדמו לעולם, ולכאורה, לפי זה העברה קדומה אפילו יותר. אלא שהתשובה במהותה איננה קשורה לעברות. היא שייכת למצבו של כל אדם ולעצם מציאותו של עולם כלשהו.

וְעִיקַר הַתְּשׁוּבָה הוּא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּמִּזְמוֹר שאומרים בחודש אלול ובעשרת ימי תשובה עד סוף חג הסוכות: **"לֵךְ אָמַר לְבִי בְקֶשׁוֹ פָּנַי כֹּה, פִּירוּשׁ: פְּנִימִית הֵלֵב,** כלומר **שֶׁהֵלֵב אָמַר 'בְּקֶשׁוֹ פָּנַי'. הֵלֵב** אומר: 'בקש את פני', חפש את פנימיותי. **וְהוּא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה עֵלְיָא מְעוּמָקָא דְּלִיבָא,** מעומק הלב. **כְּאָדָם הַמַּעֲמִיק בְּמוֹחוֹ וּלְבֹו וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּדָבָר שֶׁחָיו תְּלוּיִן בּוֹ, וְנוֹגֵעַ עַד הַנֶּפֶשׁ מִמָּשׁ.** תשובה מעומק הלב היא תשובה שנוגעת לעצם חייו של האדם. אנשים יכולים לחשוב מחשבות רבות, שכולן שייכות לחיצוניות הלב. גם

התשובה איננה שייכת רק לעברות. ברור שאם יש לאדם עברות הוא צריך לעשות עליהן תשובה, אבל אפשר לעשות תשובה גם על מצוות, ולפעמים זו צריכה להיות תשובה גדולה יותר. יתרה מזו, התשובה בעיקרה איננה קשורה לא לעברות ולא למצוות, אלא להחזרת הדברים למקורם ושורשם. אנחנו פותחים את היום באמירת "אלוקי, נשמה שנתת בי טהורה היא", אך לא תמיד הנשמה נשארת טהורה לאורך כל היום. יש סוגים של פרסומות המציגות שתי תמונות - אחת 'לפני' ואחת 'אחרי'. אדם שמצהיר שהקב"ה נתן בו נשמה טהורה, יכול להתחיל להתבונן מה קורה איתה עכשיו, איך היא נראית ואיפה היא נמצאת, ומחשבה זו יכולה לזעזע אותו. מהותה של התשובה היא החזרת הנשמה למקום הראוי לה, בו היתה מתחילה.

וְלֵכֵן נִיחָקָנוּ עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה וַיּוֹם הַכִּיפּוּרִים גַּם לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים. אם התשובה היתה דווקא על עברות, צדיק גמור היה פטור מעשרת ימי תשובה ומיום הכיפורים. אלא שתשובה איננה תלויה במצב החטאים של האדם; היא הנסיון להחזיר את הנפש אל הקב"ה

רבים מהחשקים והתשוקות של האדם שייכים בעצם לחיצוניות הלב, משום שהם מזדמנים לאדם מתוך המציאות החיצונית. לעומת זאת, יש דברים שחיו של אדם תלויים בהם, ועליהם הוא חושב באופן אחר לגמרי. הם נובעים מנקודת הפנימיות שבנפשו ונוגעים לעצם קיומו.

כָּן יָשִׁים אָדָם אֶל לְבוֹ אֱהָבָתוֹ ה' מְקָרֵב אִישׁ וְלֵב עֲמוֹק, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִי לִי בְשָׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא חִפְצָתִי בְּאָרֶץ, כֹּלֶה שְׂאִירִי וְלִבִּי" וְגו'.¹ וְהֵינּוּ אֱהָבָתוֹ רַבָּה בְּלִי טַעַם וְדַעַת. האהבה השייכת לפנימיות הלב נמצאת מעל ומעבר לכל סברה והבנה.

כִּי אֱהָבָה הַנִּלְקָחָה מִטַּעַם וְדַעַת הַמוֹשָׁג וּמוֹנֵן בְּהִתְבּוֹנְנוֹת שְׂכָלוֹ וְרוּחַ בִּינָתוֹ, אֵין בָּהּ עוֹמֵק כָּל כָּן לְהִיּוֹת "כֹּלֶה שְׂאִירִי וְלִבִּי" כו'. יש דברים שאדם אוהב מפני שהוא מתבונן ומעמיק מחשבתו בהם. בחינה זו שייכת גם באהבת ה', והיא דרגה גבוהה שבעל התניא ממליץ עליה בכל מקום, והיא הנקראת 'דחילו ורחימו שכליים' או 'אהבה ויראה מושכלות'. אלא שבחינה זו איננה מגיעה עד פנימיות הלב. בצד מסוים, אם מישהו צריך לתת הסברים וטעמים מדוע הוא עושה או לא עושה דבר מה, סימן שהעניין איננו שייך לפנימיות נפשו. כאשר באים ליטול את חיו של אדם, הוא לא מתחיל לדון בשאלה האם ראוי לו לחיות או לא, והאם הוא אדם טוב או רע. מתעוררת בו תגובה שאיננה נובעת מטעם ודעת אלא מעצם חיו. הוא איננו נזקק אז לטעמים, כיוון שהוא מרגיש את החיים עצמם.

רק התעוררות התשובה הזו היא אֱהָבָה רַבָּה שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת, המבטאת את תחושתו של אדם שֶׁאֵינוֹ רוֹצֵה לִפְרֹד מִיַּחֲדוֹ יִתְבָּרָה, כִּי חֵלֶק הוּיָה מִמָּשׁ עִמּוֹ. "חלק ה' עמו" פירושו שהקב"ה הוא נקודת החיים של האדם, ובלשון אחרת: "כי הוא חיך ואורך ימיו". כאשר אדם מרגיש שהפרידה מהקב"ה היא פרידה מחייו, הוא איננו נזקק להתבוננות כדי לעורר את אהבתו. אהבת ה' מתעוררת בו מאלה, בבחינת "כלה שאירי ולבבי".

וְעַל כֵּן יֵשׁ בְּכַח כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְמִסּוֹר נַפְשׁוֹ בְּאַחַד. מסירות הנפש ב'אחד' היא התגובה לתחושה שרוצים לנתק אותי מהקב"ה. דרגה זו איננה שייכת רק לאנשים גדולים, מבינים ומשכילים, אלא לכל ישראל. כל אדם מישראל יכול להגיע להרגשה שהקב"ה הוא עצם חיו, ושאם ינתק ממנו הוא לא יוכל להתקיים.

וְהִיא הִיא בְּחִינַת תְּשׁוּבָה וְחֲזָרַת הַדְּבָרִים לְמִקּוּרָן. היכולת למסור את הנפש כדי לא להיפרד מהייחוד האלוקי היא חזרת הדברים למקורם הראשון. התשובה שמגיעה מפנימיות הלב למעלה מטעם ודעת, מעלה את כוח המחשבות הדיבורים והמעשים אל מקורם שלמעלה מן השכל. זו משמעות בקשתו של הלב 'בקשו פני'. במקומות אחרים מבואר הפסוק הנאמר בעשרת ימי תשובה "שיר המעלות ממעמקים" כמרמז לכמה עומקים. התשובה איננה רק שאדם מגיע אל עומק לבו, אלא הוא הולך ונכנס עומק לפנים מן עומק, דרגה מעל דרגה, ככל שהוא מצליח להגיע.

שבת שובה - תשובה מאהבה נכתב לשבת שובה תשע"ז

גם "חזרה", שיבה אל מה שהיה קודם החטא. כשם שבחיי היומים קל יותר להפסיק לעשות דבר מאשר להשיב מצבים לקדמותם, כך גם בתשובה הרבה יותר פשוט לעצור רצף של מעשים ולחדול מעשייתם מאשר לחזור אל מצב התמימות שהיה לפני החטא. עם זאת, התפילה והמשאלה המלוות כל מעשה של תשובה הן להגיע, עד כמה שאפשר, לא רק לשינוי מעשה אלא לעקירה מוחלטת של החטאים (לפחות מן הלב, שכן יש מעשים שאי אפשר לעוקרם מן המציאות לאחר שפעלו בה מה שפעלו) וחזרה אל התום שלפני החטא. צד זה של התשובה נרמז במאמר חז"ל (מדרש תהילים צ): "תשובה קדמה לעולם". ומשום כך גלומה בתשובה השאיפה לשוב אל המציאות שלפני היות העולם.

שני הצדדים הללו של השבת והתשובה באים לידי ביטוי באופן מיוחד בשבת שבתוך עשרת ימי תשובה. שבת זו, הקרויה "שבת תשובה", היא הרכבה מיוחדת של מהות התשובה עם עניין השבת לכדי מהות חדשה; שכן מצד אחד זוהי השבת היחידה בשנה שבה עוסקים

משמעות הבסיסית של המילה "שבת" היא שביתה, הפסקה; הקב"ה פעל בששת ימי המעשה, ומשהגיעה השבת הוא שבת ממלאכתו. אך יש למילה "שבת" עצמה גם צד נוסף, הנמצא במדרשים ובדברי הגות שנאמרו ונכתבו על השבת, והוא - "חזרה". צד זה אינו סותר את המשמעות הראשונה אלא משלים אותה. לפני מעשה בראשית אין הקב"ה, כביכול, מתייחס אל העולם כלל; למעשה כל בריאת העולם היא עשייה שאינה שייכת לסדר הבסיסי שלפני היות העולם, ומבחינה זו השבת היא חזרה למה שהיה קודם הבריאה. אפשר אפוא לומר שהשבת היא היום השביעי שבו משתכלל כל מעשה הבריאה כולו, ובו בזמן היא גם מה שהיה לפני היום הראשון; במילים אחרות: כל שבת היא גם השבת שאחרי הבריאה והשבת שלפני הבריאה.

שני המרכיבים המרכזיים של השבת נמצאים גם בתשובה. מצד אחד הצעד הראשון של התשובה הוא שביתה במובן זה שאדם חדל לעבור עבירות, מתנתק מהן; ומצד שני המילה "תשובה" פירושה

בתשובה, ומצד שני זהו הזמן היחידי שבו נעשה מעשה התשובה בדרך של שבת.

בשבת אמור אדם לא רק לשבות ממלאכה, אלא גם להפוך את יום השבת ליום של עונג (ראה ישעיהו נח, יג). ואילו התשובה - כחוויה הנולדת מן ההרהורים, הזיכרונות וחיבוטי הלב - בדרך כלל איננה עניין שבעונג. ביום השבת איננו עוסקים בתשובה משום שהתשובה, החרטה והווידי, עם כל חשיבותם, פוגמים בעונג השבת. התשובה שאנו נקראים לעשות בשבת תשובה היא תשובה שבתית, תשובה שאין בה עיסוק בצדדים הכואבים או העכורים של החטא. במקום זאת אנו עוסקים בשבת תשובה בבניית עצמנו מחדש - לא כדי שנשכח את עובדות עוונותינו, אלא כדי למחוק מתוכנו את חווית החטא.

עניין זה בא לידי ביטוי שלם בפסוק שאנו מזכירים וחוזרים ומזכירים הן בסליחות והן ביום הכיפורים: "מחיתי כעב פשעך וכענן חטאותיך, שובה אלי כי גאלתיך" (ישעיהו מד, כב). בכל השנה כולה נשארת בתוכנו, גם לאחר התשובה, מידה מסוימת של זיכרון, ככתוב: "וחטאתי נגדי תמיד" (תהילים נא, ה). ואולם בעשרת ימי תשובה בכלל, ובשבת תשובה וביום הכיפורים בפרט, התשובה היא עלייה מחודשת, מצב שבו לא רק שהחטא נמחק, אלא האדם מגיע לדרגה גבוהה יותר. אכן, לימדנו חכמינו שאדם העושה תשובה מאהבה זוכה לכך שזדונות נעשים לו לא כשגגות, אלא

כזכויות (יומא פ"ו ע"ב).

בחינת התשובה של יום השבת היא, מעצם מהותה, תשובה מאהבה. אנחנו חוזרים אל הקב"ה לא כמי שנס מפני עברו, אלא כמי שמתנשא מעליו. מלאכת התיקון היא מלאכה קשה ותובענית, כמוה כמלאכות הנעשות לכבוד שבת והכוללות גם חיתוך וגם בישול באש; אך כמוהן היא זו שגם מאפשרת את ההנאה השלמה של יום השבת, המשכיחה מאתנו את הטרחה שטרחנו בערב שבת; ובאופן אחר אפשר לומר שגם אם אין אנחנו ממש שוכחים את הטרחה, הרי שעונג השבת ממתיק את טעמה.

עונג השבת של שבת תשובה, על אף כל מה שעוונו ופשענו וחטאנו, נובע מן ההיצמדות לאותו צד של תשובה הקיים בעצם מהותו של העולם, אותה תשובה המצויה גם כשאין חטא. צד זה של התשובה, התשובה שלפני היות העולם, איננו חזרה מן החטא אלא התעלות המביאה אותנו לראות את כישלונותינו כניסיון, ולחשוב לא על מה שפגמנו אלא על הדרכים שבהן נוכל, מכאן ואילך, לבנות את עתידנו בצורה נעלה יותר. ייתכן שלא נוכל לחזור לתמימות הראשונית; אבל התהליך המורכב של ימות החול, שיש בו מאבקים פנימיים וכאבים, יביאנו אל התשובה שקדמה לעולם, תשובה שהיא לא רק הפסקת החטאים אלא עיבודם, במדרגה הדומה לזו של בריאת העולם, לכדי יצירה חדשה: קדושה.

יום הכיפורים

”

אחרי שני הימים של ראש השנה, שבהם בן-אדם צריך להתחיות, מגיע היום השלישי, יום הכיפורים, שהוא יום שכולו מתנה ונתינה של מעלה.

ביום הכיפורים זורם המעיין של י"ג מידות הרחמים. לכן כשמגיע הקצה של 'עיצומו של יום', כשמגיעה תפילת הנעילה, חוזרים בתפילה שוב ושוב על י"ג מידות הרחמים. זוהי התפילה שבה מדברים על הגילוי; ברגע הזה, שהוא רגע הסיום, הכל נפתח, ומי המעיין זורמים והופכים לנהר, ועל ידי כך מגיעים לידי "הרב כבסני מעווגי ומחטאתי טהרני" - הקדוש ברוך הוא מנקה ומטהר את כל מה שלכלכתי במשך החיים שלי בעולם הזה.

”

(לקוטי תורה המבואר, ד"ה יחיינו מיומיים)

התשובה של יום הכיפורים

שיחת הכנה ליום הכיפורים בישיבת תקוע, תשס"ה

שובה אלי

רוצה סליחה אחרת, אז אני צריך לעשות כפרה אחרת, ואני צריך לעשות תשובה אחרת. כל זה נכון בכל ימות השנה חוץ מאשר ביום הכיפורים. ביום הכיפורים יש אפילו שיטה מפליגה שטוענת שאפילו מי שמבעט בעצם הכפרה של יום הכיפורים - עדיין נמחלים עוונותיו. תארו לכם שהמלך אומר שהוא מוחל לך על כל העוונות ואתה אומר: "אני לא מסכים", "אני לא מאמין", "אני לא מודה" - כל זה לא משנה, לא שואלים אותך. ביום הכיפורים הקב"ה מסדר בעצמו את העניינים, והוא עושה את הנהלת החשבונות והוא מוחק את הרשימות ומשליך אותן לפח הזבל, זה איננו.

אמנם צריך לדעת שיש חלק מהדברים שאם היה לאדם פצע שהתרפא, עדיין נשארת צלקת. זה החלק האחר: יש מחילה, יש סליחה, יש כפרה, אבל עדיין יש רושם. הרושם הזה לא שייך לסליחה ומחילה וכפרה, אלא שייך לשאלה איך עושים שזדונות יעשו לו כזכויות, זה לא קורה מאילו ביום כיפור. "אם יְהִי חֲטָאִיכֶם כְּשִׁנְיִם כְּשִׁלְגַּת יִלְבִּינוּ" (ישעיהו

על יום הכיפורים אין מה לדבר, זו האמת. בסופו של דבר יום הכיפורים לא בנוי על כך שאני הקטן משנה את העולם. לאמיתו של דבר, ולפעמים זה מועיל לדעת את זה, ביום הכיפורים אני לא צריך בעצם לעשות שום דבר. ביום הכיפורים הקב"ה אומר: "כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטָהָר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" (ויקרא טז, ל). מה זה אומר תטהרו? מה אני צריך לעשות? הנקודה היא כך: אם אני רוצה לעשות תשובה היום אז זה תלוי רק בי וממילא אפשר לומר שעומק הסליחה הוא כעומק התשובה, אם לא עשיתי תשובה כמו שצריך אז גם הסליחה היא למחצה ולשליש. אדם עושה תשובה ככה ככה, אז הקב"ה נותן לו גם סליחה ככה ככה. גם בעולם שלנו יש לפעמים שעורכי דין מצליחים להוריד למישהו סעיף, לרדת למשל מרצח בכוונה תחילה להריגה. גם הקב"ה מתנהג לפעמים כך: אתה אומר סליחה, מגיש בקשה, מסדיר כל מיני עניינים, אז מורידים לך את הסעיף, אבל לא יותר מזה. אבל אם אני

ודם נותן יד לפושעים הוא מוצא שגם
היד שלו מסריחה... אבל הקב"ה יכול
לתת יד לפושעים ולא להתלכלך מזה.
ואם הקב"ה נותן לי יד, יש לי הזדמנות
להחזיק ביד הזו.

גאון בתשובה

כפי שדיברנו, אדם שעושה תשובה
מיראה, או סתם תשובה, זדונות נעשו
לו כשגגות. מי שעושה תשובה מאהבה,
ולפעמים צריך תשובה מאהבה רבה
זדונות נהפכות לו לזכויות. העניין הזה
מופיע בצורה מאוד מרשימה בסיפור
שמופיע בגמרא על רבי אלעזר בן
דורדיא. האיש הזה שהיה כנראה איש
עשיר, משום שהיה יכול להוציא הרבה
כסף על התחביבים שלו וחופץ מזה אנחנו
לא יודעים עליו שום דבר. האיש הזה טבע
בחטאים ובסוף אחרי שעשה תשובה
בלב שלם כזה עד שמת מחמת התשובה
יצאתה בת קול ואמרה שרבי אלעזר בן
דורדיא מזומן לחיי העולם הבא. זה לא
רק שיש לו חלק לעולם הבא אלא שהוא
מזומן לחיי העולם הבא. "חלק בעולם
הבא" פירושו שיש לי מניות, יש לי נחלה,
יש לי חלקה על שמי אבל עד שאגיע לשם
יכול לחלוף הרבה זמן. אנחנו אומרים
שמשפט רשעים הוא שנים עשר חודש
אבל כפי הנראה לא לכל אדם מרשים
בכלל להיכנס לגיהנום. כדי להיכנס
לגיהנום, כדי להיות ראוי לגיהנום, אדם
צריך לעבור כמה תיקונים אחרים, וזה
יכול להימשך שנה, שנתיים, עשרים שנה,
חמישים שנה, מאה וחמישים שנה, עד
שהוא זוכה שמכניסים אותו לגיהנום.

א(יח), כשלג ילבינו, מורידים את הצבע
האדום אבל הם לא הופכים לצבע זהב.
יום הכיפורים מכפר, מטהר ומנקה אבל
העניין שזדונותי יהפכו לי לזכויות - זה
תלוי בתשובה מאהבה. גם את התשובה
הזו אפשר לעשות ביום הכיפורים, ואולי
טוב לעשות את זה ביום הכיפורים.
בעצם העניין, התשובה לא שייכת לחובת
היום של יום הכיפורים אלא להזדמנות
של היום. כתוב: "מִחִיתִי כָעֵב פְּשָׁעִי וְכָעֵב
חַטֹּאתַי, שׁוּבָה אֵלַי כִּי גָאֻלְתִּיךָ"
(ישעיהו מד, כב), זה דבר מעניין: המילים
"שובה אלי" מופיעים אחרי "מחיתי
כעב פשעיך", אחרי שמחקו לי את כל
הפשעים, הקב"ה בא אלי ואומר: בוא
תעשה תשובה, עכשיו שסלחתי לך -
תעשה תשובה. כשאני עומד ביום אחר
בשנה ואני טובע בחטאים שלי אני לא
יכול לעשות תשובה, איך אני יכול לעשות
תשובה כשאני נמצא בתוך הזבל? זה
יפה להגיד למי שיושב עמוק בתוך הזבל
"תקום ותתעורר ותהיה יפה ונקי". איך
אני יכול להיות יפה ונקי כשאני נמצא עם
הראש בתוך הזבל. אבל ביום הכיפורים
הקב"ה אומר: את החטאים מוחקים לך,
את העוונות מוחים לך, עכשיו שובה אלי.
בין הכיפורים התשובה בעצם מתחילה
אחרי המחילה. ביום אחר התשובה
באה קודם, המחילה באה אחר כך,
ואין מחילה בלי תשובה. ביום הכיפורים
המחילה באה מצד עצמה והתשובה היא
דבר שיכול לבוא אחר כך. ביום הכיפורים
אנחנו אומרים: "אתה נותן יד לפושעים"
- עכשיו כשהקב"ה נותן לי יד אולי כדאי
להחזיק את היד הזו? כשאר בן אדם בשר

יא.) ואחרי זה יש תוספת מעניינת שרבי מוסיף "ולא עוד אלא שקרו לו רבי משמיה", זו באמת השאלה הכי חמורה, מילא זה שהוא נהיה צדיק, עשה תשובה גדולה, בלב שלם ובלב שבור, הוא באמת עשה תשובה בכל ליבו עד שמת מחמת בכיה. כשמישהו מגיע לדבר כזה זאת אומרת שזה מגיע לעומק הלב עד כדי כך שכן אדם לא יכול לחיות יותר, התשובה הגיעה עד למעמקים. אבל מדוע הוא נקרא רבי? מילא זה שהוא נהיה צדיק, אבל מאיפה קיבל את הסמיכה? התשובה היא שרבי אלעזר בן דורדיא לימד בדיוק את העניין הזה של איך עושים תשובה. אז מצד זה הוא היה גאון גדול, הוא עשה חידוש גדול בענייני תשובה. יש פלוני הרב הגאון, מה הוא עשה? הוא עשה איזה חידוש פלוני. סיפרו שמישהו שהיה אחד מרבני הדור החשובים היה חסיד של רבי אורי מסטרליסק, והוא כתב אליו מכתב. במכתב הוא כותב "מורי ורבי, הרב הגאון..." והיה שם יהודי אחר שלא היה חסיד בכלל, והוא אומר "מילא שזה הרבי שלך שאתה קורא לו הרב הצדיק, אתה יודע שזה ככה, אבל ידוע שהוא לא יודע ללמוד..." החסיד ענה לאותו אדם: "ראשית כל הרבי בהחלט יודע ללמוד אבל מעבר לעניין הזה: תראה יש פלוני שאתה יודע שהוא גאון מפורסם. מה זה גאון מפורסם? יש פסוק בתורה "לא תבשל גדי בחלב אימו", מי שמבין את הפסוק הוא ילד בחיידר, מי שלומד את הפסוק הזה כמו שמפורש במשנה יש לו כבר פרצוף של תורה. אם הוא למד את פרק כל הבשר במסכת חולין אז

מעין זה יש בגמרא על 'אחר' שגזרו עליו שלא ידונו אותו כלל ולא יכנס לגיהנום ורק אחרי שרבי מאיר התפלל עליו הכניסו אותו לגיהנום וגם אז הוא יצא משם רק על ידי תפילתו של ר' יוחנן שזה כך וכך שנים אחרי זה. אז זה שיש לי חלק בעולם הבא לא אומר שאני מגיע לשם כל כך מהר אבל לרבי אלעזר בן

"מחיתי"
כעב פשעיך,
אחרי שמחקו לי את
כל הפשעים,
הקב"ה בא אלי
ואומר:
בוא תעשה תשובה,
עכשיו שסלחתי לך -
תעשה תשובה

דורדיא נאמר שהוא מזומן לחיי העולם הבא, אתה מזומן, אתה ישר הולך לעולם הבא. בהמשך הסיפור כתוב: "בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת" (עבודה זרה

אבל עכשיו הם נעשו מלאכים קדושים, הזדונות עכשיו נעשו מצוות. אז ליהודי כזה יש רשימה של מצוות שאין לאחרים, רשימה אולי קצת מוזרה אבל רשימה אמיתית שבאה מזה שאדם עשה תשובה מאהבה. התשובה הזו מאהבה לא שייכת לכפרת עוונות אלא לנקודה הרבה יותר פנימית. הקב"ה הרי יכול למחוק לי את העוונות, וזה מה שהוא מבטיח לעשות ביום הכיפורים. אבל להפוך את השחור ללבן, שהשחור יאיר באור נוצץ - זה כבר עניין אחר.

היה פעם רבי אחד, היו כל מיני רביים, והיו רביים שהתנהגו עם החסידים שלהם לא כל כך בעדינות, הרביים מוויז'ניץ במיוחד מפורסמים בלבביות שלהם ויש אדמו"רים שהיו פחות לבביים. אני זוכר את הרבי מגור - "הבית ישראל" שהייתה אימה גדולה מסביבו ולא היה אפשר לצפות שהוא יחייך וילטף למישהו על הלחי. סיפרו למשל על אחד מהאדמו"רים מבעלזא, שהיה נקרא רבי ישכר דוב שהוא פעם עבר, והחסידים הצטופפו סביבו, והחסידים לא נתנו לו לעבור מחמת האהבה, אז הוא הוריד את הגארטל, כך את הגארטל, והתחיל להצליף באנשים וצועק "בהמות, החוצה!", והם כולם נהנו ואמרו: "הרבי לימד עלינו זכות כשהוא אמר שאנחנו בהמות, אז אנחנו לא חייבים בכל העוונות שעשינו, אז הוא העלה אותנו לדרגה אחרת." זה היה נוסח אחד. אבל היו אדמו"רים שהיו מפורסמים שפשוט היו מקללים וכל מי שהרבי היה מקלל אותו,

הוא קצת תלמיד חכם. אם הוא למד את העניין הזה עם ראשונים ואחרים אז הוא למדן. ואם אם הוא לומד את העניין הזה עם ראשונים ואחרונים וכך הלאה ומחדש בזה בכל יום איזה חידוש אז אומרים שהוא הרב הגאון. הרבי שלי עושה את החידושים שלו על הפסוק "ואהבת את ה' אלוהיך", שם הוא עושה חידושים נפלאים בכל יום, אז הוא הרב הגאון". באותו אופן אני אומר שזה נכון לגבי רבי אלעזר בן דורדיא. הוא היה גאון בתשובה.

השחור יאיר

העניין הזה קשור בכל מה שנאמר על להפוך את הזדונות לא רק לשגגות אלא לזכויות. להפוך זדונות לשגגות זה להוריד סעיף מחומרת העניין, היה זדון ועכשיו אני מחשיב לך את זה כאילו זה היה שגגה. אבל להפוך את העבירות למצוות זה דבר גדול. תארו לעצמכם שבאים שני אנשים לשמיים, אחד היה יהודי צדיק, והשני היה בעל תשובה גמור. אז היהודי הצדיק הזה בא, עולה שם לשמי מרומא עילאה, ובאים אחריו המלאכים והמלאך אומר "אני נוצרתי מהנחת התפילין שלך", "ואני נוצרתי מהציצית שלך", ואני נוצרתי מהלולב שלך" וכך הלאה. עכשיו כשבא היהודי הבעל תשובה יש לו כל מיני מלאכים, אבל יש לו מלאכים חדשים, "אני נוצרתי מאכילת חזיר שלך", "ואני נולדתי מהגניבה שלך" "ואני באתי מהמעילה שלך", הם נעשים הרי מלאכים, קודם היו אולי מזיקים

כדי להגיע לסוג אחר של טהרה, כדי להיות טהור לא רק לחולין אלא טהור גם לקודשים, בשביל זה אני צריך להחזיק בטהרה. שם זה תלוי מה אני עושה. אז זה צד אחד של "לפני ה' תטהרו" מצד אחד הקב"ה מטהר אתכם, אבל מה אני עושה? אני יכול להחליט איזו דרגה של טהרה זו תהיה, וזה תלוי כבר בי. עצם העניין של המחילה הוא אובייקטיבי והוא לא תלוי בנו, או שהוא תלוי בנו באופן שולי. מה שכן תלוי בנו זה הדרגה של הטהרה. זה דבר אחד.

תן שירחצו אותך!

יש צד אחר של עבודה ביום הכיפורים והיא בעצם אומרת כך: הקב"ה אומר לבני אדם בערך כמו שאומרים לילד קטן. "אני רוחץ אותך", אתה מלוכלך ככה ומסריח עד השמיים, זה קורה עם ילדים קטנים, יש אחד או שניים שאולי עברו את החוויה, לפעמים זה קורה, במיוחד אם לא מחליפים אותו בזמן, אז הילד הקטן עולה ריחו מכל הצדדים. אז אני אומר לילד הקטן "אני רוחץ אותך", אז מה מבקשים מהילד? תן רק שירחצו אותך. "לפני ה' תטהרו", באופן הכי פשוט, תיתן לקב"ה שירחץ אותך. כבר הסברתי שמה שאומרים 'על חטא' זה רק כדי שאני אסביר לקב"ה "אשמנו", אתה יכול למחוק את זה. כי יש דברים שאני בעצם הייתי רוצה לשמר לעצמי, את החטא הזה והזה אני בעצם לא רוצה שימחלו לי כי אני רוצה להחזיק אותו עדיין, עכשיו על החטא הזה הקב"ה לא

או שהיה מרביץ לו, היה בטוח שהוא זוכה בכל הברכות. אז היה רבי אחד שהיה אומר לכל אחד "שווארץ יאר אופ דער", שווארץ יאר זה אומר שנה שחורה, זו קללה די מפורסמת ביידיש. אז פעם כשבאו אליו הוא הסביר ש"שווארצע יואר", פירושו שהשחור, שווארץ, יאיר, זו הייתה הקללה, שהוא אמר לאנשים שהשחור יאיר אצלם. אז אני אומר שכדי להגיע למדרגה זו שהשחור יאיר זה אפשר לעשות דווקא ביום הכיפורים. כי כאשר נאמר לי ש"מחיתי כעב פשעך" אז אני נקי, אז עכשיו הזמן להתעסק בעניין הזה של התשובה.

מקווה ישראל

אני חוזר לפסוק היסודי של יום הכיפורים: "לפני ה' תטהרו". בגמרא יש את שיטת רבי שיום הכיפורים מכפר גם לשבים וגם לשאינם שבים, מדוע? מפני שבעצם העניין זה לא תלוי בתשובה, יום הכיפורים מכפר ככה. אם מישהו נופל למקווה, או נופל לים, הוא נהיה טהור. אמנם הוא לא הלך לטבול, הוא נפל לים בטעות, זה לא משנה, הוא נהיה טהור. יש אמנם הבדלים בעניין הזה שבהם הכוונה בהחלט משפיעה אבל בדרגה היסודית של הטהרה - עצם הכניסה למים מטהרת. וזה מה שכתוב בהקשר של יום הכיפורים: "מקווה ישראל ה'", הקב"ה הוא כמו מקווה, נפלתי בפנים - זהו זה, זה מה שקרה לי. אם אני רוצה, או לא רוצה, יום הכיפורים הוא "מקווה ישראל ה'" והוא מטהר אותי מכל מקום, אמנם

כל האוכל בתשיעי

ערב יום הכיפורים שונה במידה מסוימת מערב חג אחר, משום שלערב יום הכיפורים יש מעמד לעצמו. לערב חג אחר אין מעמד עצמאי אבל לערב יום הכיפורים יש מעמד לחוד. כתוב שכל מי שאוכל בתשיעי כאילו נתענה בתשיעי ועשירי. אז קודם כל, יש יום שבו יש מצווה לאכול. מה העניין הזה של המצווה לאכול? באופן הכי שטחי זה נראה שאומרים לאדם תאכל בתשיעי כדי שתוכל להתענות בעשירי, זה לא פשוט, לא מצד המציאות ולא מצד העניין. מצד העניין, יש אנשים שזה שזה שהם צריכים לאכול הרבה לא מועיל להם לצום. אני גיליתי שכשיש יום שיש בו מצווה לאכול קורה דבר מעניין - אין תאבון לאכול... כשיש יום אחר שאין בו מצווה לאכול, אני אוכל, אבל כשמגיע ערב יום הכיפורים והאכילה בו היא מצווה אז לכאורה אין כל כך תיאבון לאכול כפליים מאשר ביום אחר.

מצד המציאות כל אלה שעוסקים בעניינים האלה אומרים שאם קורה שמישהו אוכל כפליים בתשיעי, אחת התוצאות הכי בטוחות שיקרו לו היא שהצום יהיה יותר קשה. אז למה בכל זאת אוכלים בתשיעי? הסיבה שנראה לי פשוטה היא שיש יום טוב של יום הכיפורים, זה יום טוב, כמו שכתוב "לא היו ימים טובים לישראל כיום הכיפורים", אז זה יום טוב, זה חג. וחג צריך להיות כמו "וקראת לשבת עונג לקדוש ה'

יכול לכפר לי, משום שאני בעצם אומר לו תן לי אותו, אני רוצה לשמור אותו בשבילי. את החטא הזה אני רוצה לשמור בשבילי, אז הקב"ה אומר אם אתה רוצה ביום הכיפורים כל מה שאני צריך לעשות

**הקב"ה אומר לבני אדם
כמו שאומרים לילד
קטן אתה מלזכר ככה
ומסריח עד השמיים
"אני רוחץ אותך" "לפני
ה' תטהרו", באופן הכי
פשוט, תיתן לקב"ה
שירחץ אותך תתן
לקב"ה לפעול עלייך.
זה העניין של היום**

זה לא להתנגד, אני צריך לתת לקב"ה לפעול עליי. זה העניין של יום הכיפורים. העבודה שלנו היא בראש ובראשונה לתת לקב"ה לנקות, מעבר לזה לבחור בדרגה של הטהרה ואחרי כל זה, אחרי הניקיון הגדול אפשר לשוב אל הקב"ה באהבה.

ליציאת מצרים, יש יום שהוא זכר למתן תורה, זכר לסוכות במדבר, אבל יום כיפור הוא לא זכר, הוא קורה בפועל היום, לא זכר אלא היום הוא יום סליחה ומחילה, כפרה וטהרה, אז ביום הזה באמת היה צריך לעשות שמחה יתרה.

שמחת השחרור

בספר הזהר נאמר: "חדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא, ובכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא", ביום הכיפורים יש שמחה, אבל זו שמחה שיש אתה איזו מידה של רצינות. זו הסיבה לכך שביום הכיפורים היו יוצאות בנות ישראל ומחוללות בכרמים, וזה היה יום השידוכים הגדול. מדוע? מפני שאיזה יום מתאים יותר לשידוכים מיום הכיפורים? בימים אחרים יש לבני אדם יותר מדי הורמונים ופחות מדי שכל, ולכן כשפלוני הולך לבחור אישה הוא בוחר מפלגא דלתתא ולא מפלגא דלעילא, אז כשיש את יום הכיפורים שהוא יום של כפרה וטהרה, מה יותר טוב שאת ההחלטות מן הסוג הזה יעשו אנשים דווקא ביום הכיפורים. הין יהודים רבים שהעניין הזה התמיה אותם, הייתכן לחולל בכרמים ביום הכיפורים, יש אפילו מישהו שהציע להגיה "לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הביכורים". אבל בעצם התמיהה הזו נובעת מכך שהתחלף להם יום הכיפורים בתשעה באב. אבל אליבא דאמת, יום הכיפורים הוא יום של שמחה יתירה. שמחה מיוחדת שנוצרת כשאדם יודע שהוא משתחרר מאיזה משא

מכובד". ומצווה לכבד אותו ולענג אותו. אלא שלגבי יום הכיפורים יש בעיה. מן הדין הייתי צריך ביום הכיפורים לעשות כמו ביום אחר ולפי גודל קדושתו הייתי צריך לשתות בו ולאכול בו ולעשות מסיבה גדולה, מכיוון שאינני יכול לעשות זאת מכיוון שגזרת הכתוב היא שצריך להתענות ביום הכיפורים אני בעצם עושה את שמחת יום הכיפורים מבחינת האכילה והשתייה שלו בערב יום הכיפורים. ולכן ערב יום הכיפורים הוא מעין השלמה מוקדמת לחג, זהו היום שבו אני עושה את אכילת החג. את הצד הפשוט הזה של החג כיום של אכילה ושתייה וממתקים ומעדנים אני עושה לפני יום הכיפורים. יוצא שבעצם יש לי שני ימים של יום הכיפורים שבמובן הזה מקבילים לראש השנה שהוא עשוי בפועל משני ימים צמודים.

ערב יום הכיפורים הוא אם כן יום של שמחה ובעצם אין שמחה גדולה יותר מזה שהקב"ה פודה אותי מכל חטאי, אדם יושב ולכאורה היו צריכים לשלוח אותו למאסר, ועכשיו הוא מקבל חנינה... זה מה שקורא ביום הכיפורים. הקב"ה אומר לאדם: אני חונן אותך. אולי לא מגיע לך אבל יש חנינה כללית והיא חלה גם עליך, אתה יכול לצאת מבית הסוהר. אז ביום כזה מן הראוי היה לעשות בו שמחה גדולה ויתרה. איך אפשר לא לשמוח כשבהקב"ה אומר שהוא עושה בשבילי יום כיפור מיוחד, והוא מטפל בי, מנקה אותי ומטהר אותי... מה יכול להיות יותר נפלא. יש יום כזה שקוראים לו זכר

אז הקב"ה תיקן שיום טוב עושים בערב יום הכיפורים.

יש את הסיפור בגמרא על החכם שהיה מגיע הביתה לאשתו רק בערב יום הכיפורים. מדוע? מפני שיום הכיפורים בעצמו זה לא היום שבו אדם יושב ומשיח עם אשתו, בפרט שיש כך וכך דברים שאסורים, ולאידך גיסא ערב יום הכיפורים זה חג גדול, אז אם צריך לבחור יום בשנה להגיע הביתה אז ערב יום כיפור זה מה שקוראים החגיגה הגדולה של השנה ובאמת באמת ראוי לעשות חגיגה.

אז מה אני יכול להגיד לכם? לעשות תשובה זה לפעמים קשה וזה "כל חד לפום שיעורא דיליה", אבל לעניין אכילה זה דבר שהוא ראוי לעשות וזה לא כל כך קשה, ובאמת צריך לאכול בתשיעי לא בשביל להכין לעשירי, אלא לאכול בתשיעי לכבוד העשירי. לאכול בתשיעי מפני שביום התשיעי מתחיל בעצם העניין של היום הזה, ולכן אני עושה בו חגיגה גדולה. בסעודה מפסקת ביש הרבה בתים שמדליקים בהם נרות ולוקחים שני לחם, לא חלה אחת אלא דווקא שתיים. יש מקומות שמקצת מסבותינו היו אופות חלות מיוחדות עם תבנית מסוימת לכבוד יום הכיפורים. כל זה למה? מפני שהבינו שזה חג.

מי רוצה לאכול?

הרבי מאפטא אמר פעם שהוא אף פעם לא צם. ותמהו עליו השומעים, מילא

כבד, משתחרר מבית הסוהר. יש כאלה שעושים שמחה כזו כשמשתחררים מבית הספר או כשמשתחררים מהצבא, סופרים את הימים לפני זה וכשהאדם יוצא הוא מרגיש שירד ממנו העול. או אם להביא משל אחר: יש את ההרגשה שבאה כשבן אדם הולך עם כאב שיניים לרופא שיניים, הוא נכנס לשם כואב ומפוחד ואז עוקרים, מוציאים, מתקנים ומזריקים ככה וככה ואחרי כל זה האדם יוצא עם חיוך גדול מפני שהכאב נעלם, קשה לתאר את התחושה הזו של ההקלה. יש אנשים שיש להם תחושה כזו אחרי שכאב ראש עוזב אותם, אדם לוקח כדור או משהו אחר ואחרי איזה זמן הוא מרגיש תחושה פנטסטית כזו של שחרור. אני זוכר את עצמי עם דלקת אוזניים, הייתי בסביבות גיל 5, אולי קצת פחות, אבל אני זוכר את החוויה. וקראו לרופא, וזה באמת כואב מאוד, והרופא בא אליי ועשה חור קטן בשביל שהמוגלה תצא, אני זוכר עד היום את חווית השחרור, את החוויה הזו שכל המוגלה יוצאת החוצה, לא כי המוגלה יוצאת אלא כי פתאום כל הכאב המעיק הזה יוצא. תארו לעצמכם שביום הכיפורים יש לאדם לא רק מוגלה אחת ולא רק באוזן, יש אנשים שיש להם הרבה דלקות באוזן, מכל הדברים שאדם שמע שלא היה צריך לשמוע, ויש גם דלקות בעיניים ובידיים ועוד כאלה וכאלה, בכל מקום בגופו. ועכשיו כשהקב"ה אומר שהוא מטהר את כל זה, יש את התחושה הזו של השחרור, של ה"גאלתיך", זו תחושה יוצאת מן הכלל, ובשבילה באמת שווה לעשות יום טוב.

בצומות האחרים יש כל מיני אופנים להקל, אבל מה עם תשעה באב ויום הכיפורים? אז הוא אמר כך: בתשעה באב מי יכול לאכול? וביום הכיפורים מי רוצה לאכול? זאת אומרת שיש דבר כזה מצד המציאות, וכל אחד יודע את זה קצת מעצמו שכאשר יש אדם צרה גדולה וחמורה הוא מגלה שהוא פשוט לא יכול לאכול. לא לחינם עושים סעודת הבראה לאבלים שמישהו אחר מאכיל אותם, כי לפעמים האבל כל כך שקוע באבל שהוא לא יכול לאכול. ויש גם את הצד האחר שכאשר אדם נמצא במצב רוח יוצא מן הכלל הוא פשוט לא רוצה לאכול מפני שהוא מרגיש כל כך טוב, כל כך מאושר, שזה לא נכנס בראש העניין הזה של האכילה. חסידים היו אומרים שאם אדם רוצה לעשות צומות שיצום כמו שהבעש"ט היה צם. הבעל שם טוב היה הולך לעבודה, הוא היה נוסע מהבית בראשון בבוקר, חופר חימר מההרים, ואחר כך מביא עגלה טעונה בחימר והיו מוכרים את זה, זו הייתה פרנסתו. אז הוא היה לוקח אתו שישה כיכרות לחם, שיהיה לו מה לאכול ובסוף השבוע הוא היה חוזר על כל הכיכרות שלמות. מדוע? הוא שכח לאכול. בן אדם שיכול לצום באופן כזה שהוא שוכח לאכול - מותר לו לצום. אם הוא יושב וחושב כל הזמן על אוכל אולי כדאי לא לצום. אז לאמיתו של דבר כך היה צריך להיות ביום הכיפורים, צום שהוא מעצם העניין הזה של השמחה הגדולה ושל ההתרוממות שפשוט לא רוצים לאכול.

אני חוזר שוב, עבודת הכפרה איננה עבודת האדם, ובאמת זה לא קשור בזה שצמתי. ולכן מי שלא יכול לצום עדיין יום הכיפורים מכפר עליו בין שצם ובין שלא צם. אבל אם יש איזו עבודה לעשות ביום הכיפורים הייתי אומר שהעבודה היא שכן אדם יהיה במדרגה כזו שלא יחשוב על הצום. אני לא אומר שמישהו משחק עם עצמו במחבואים, זה לא דבר רציני. אני מתכוון לכך שאדם יכול להיות באופן שהוא משיח דעתו מהנושא הזה מפני שהוא שקוע בעיצומו של יום והוא פשוט לא חושב על זה. ישבתי היום ודיברתי עם איזה ילד, שאלתי אותו אם לא קרה לו כשהוא קורא איזה ספר מתח, או משחק איזה משחק, שהוא שוכח ארוחה. קורה לרבים. מדוע? מפני שאני עסוק במשהו, אני שקוע במשהו אז אני שוכח לאכול. עכשיו אם אני שקוע ביום הכיפורים זה לא נמצא בתודעה שלי, וככל שזה נמצא יותר בתודעה זה סימן שכנראה אם היה איזה תיקון שצריך לעשות זה התיקון הזה, שביום הזה אני צריך לעלות יותר גבוה.

פתח מפולש

ביום הכיפורים אנו צריכים לעלות גבוה מפני שזה יום שבו נפתחים שערי שמיים, בפתח מפולש שעובר מעבר לכל המציאות כולה. העניין של יוה"כ הוא בזה שהקב"ה פועל את הכפרה בעולם. העניין של הכפרה הוא שכביכול כל המציאות של העולם לא קיימת. יש צד כזה שביום הכיפורים העולם חוזר

למעלה שיכול למחוק את כל הרישום. זו פעולה שלא נובעת מן המציאות של העולם הזה, זו פעולה שבאה מעבר לגבולות הזמן. יוצא שביום הכיפורים הזמן לא קיים. חוקי הטבע לא קיימים ואפילו החוק האלוקי כביכול לא קיים. ביום הכיפורים הקב"ה עולה כמו שכתוב בספרים לפני הוי"ה, למעלה משם הוי"ה. אל המקום שיש בו מדרגה של "לילה כיום יאיר כחשכה כאורה" מקום ששם אין הבדל. זו המדרגה של יום הכיפורים, מדרגה שבה אם רשעת מה פעלת בו? אם צדקת מה נתת לו? מה מידך יקח? מן הצד הזה יש ביום הכיפורים עליה מעבר לעולם של טוב ורע אל מקום ששם יש מציאות לגמרי אחרת.

אחד הדברים שיש בתוך העולם שהוא דבר באמת יוצא דופן, זה העניין של שמאל וימין. יש כל מיני פרוייקציות של מתמטיקה, ושם אני יכול להפוך בפרוייקציה נכונה, בזווית נכונה, אני יכול להפוך קטן לגדול וגדול לקטן. אני יכול להפוך עיגול להמון צורות אחרות, זה תלוי באיזו פרוייקציה אני עושה את זה. אבל יש דבר שאי אפשר לעשות, וזה להפוך שמאל לימין. זה פלא גדול, שהוא פלא בתוך המציאות, ששמאל וימין אי אפשר להפוך אותם. אני יכול להגדיל אותו, להקטין אותו, לשנות אותו אבל אני לא יכול להפוך אותו. אי אפשר להפוך געל ימנית לגעל שמאלית, כפפה ימנית לכפפה שמאלית, זה חלק בתוך המציאות. ויש גם חומרים כימיים שהם שמאליים וימניים, וכל חומר נמצא לחוד.

למצב של קודם היות עולם, המציאות כולה חוזרת למצב הנזיל שבו המציאות יכולה להיות משוכתבת. זה העניין של יום הכיפורים, יום שבו הקב"ה משכתב מחדש את המציאות. אנחנו בני אדם

**ביום הכיפורים אנו
צריכים לעלות גבוה
מפני שזה יום שבו
נפתחים שערי שמיים,
בפתח מפולש שעובר
מעבר לכל המציאות
כולה. העניין של יוה"כ
הוא בזה שהקב"ה
פועל את הכפרה
בעולם.**

יכולים לתעד את המציאות בצורות כאלו ואחרות אבל הקב"ה משכתב את המציאות ומשכתב את ההיסטוריה. הקב"ה אומר: "אתה חטאת? החטא היה רשום רק מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבא, וכשמגיע יום הכיפורים אז כל הדבר הזה נמחק, כאילו לא היה קיים. זה נמחק מהזיכרון". פעולה כזו יכולה להתרחש רק משום שיש איזה כוח

ויש סוכרים ימניים וסוכרים שמאליים, וזה מעניין שבסוכרים הימניים יש חיידקים ימניים שאוכלים אותם, כי החיידקים השמאליים לא מאכלים אותם.

יש רק דבר אחד שאפשר לעשות כדי להפוך שמאל לימין. אני לא יכול להפוך שמאל לימין בתוך מסגרת של עולם של שלושה מימדים. אבל אם אני יוצא אל המימד הרביעי, שם אני יכול להפוך את השמאל לימין. לענייננו, אם אני רוצה להפוך שמאל לימין, מסטרא דשמאלא, סטרא אחרא, אם אני רוצה להפוך את זה לצד השני אני לא יכול לעשות את זה בתוך המציאות של העולם, אני צריך לצאת מעבר למימדים של העולם. וכשיצאתי מהמימדים של העולם למציאות אחרת שם אני יכול לעשות את ההיפוך הזה, שם השמאל יכול להפוך לימין. וזה מה שקורה ביום הכיפורים.

לכן אמרתי שראוי שתהיה שמחה, וראוי שתהיה חדווה. תראו יש שמחה בחג הסוכות, אז יש שמחה על כל מיני דברים, זמן שמחתנו, ויש שמחה בחג הפסח, אבל השמחה של יום הכיפורים באמת

הייתה צריכה להיות העולה על כולנה, מפני שזו השמחה שבה הקב"ה יוצא יום אחד, פותח לי את כל השערים. כתוב שעל מזבח הזהב אסור לשים עליו שום דבר מלבד קטורת, לא זבח ולא נסך, חוץ מיום הכיפורים שמזים עליו את הדם. ויש מקום אחד שאליו אסור להיכנס בשום מקרה, וזה קודש הקודשים, וביום הכיפורים הכהן הגדול נכנס לקודש הקודשים, מדוע? מפני שביום הזה העולם נהיה מקודש, אני עובר דרך העולם אל מה שנמצא מעבר לעולם. אני עובר מהמציאות אל מה שנמצא מעבר למציאות. תארו לכם שהיה דבר כזה בגשמיות, שאני יכול להסתכל בתוך העולם ופתאום נפתח לי חלון, ואני יכול לראות בו לא את מה שקורה פה אלא את מה שקורה מהעבר השני של המציאות. זה מה שקורה ביום הכיפורים, הקב"ה פותח חלון, ובחלון הזה אני רואה לא את מה שהיה או מה שיהיה, אני רואה את מה שבכלל לא קיים. אני רואה את הדברים שלפני התווה, אני רואה את הדברים שלפני היות העולם. כמה אפשר לעלות יותר מזה? אני נמצא לפני הוי"ה, זה העניין של יום הכיפורים.

ביום הזה יכפר עליכם ליקוטי יום כיפור

לפחות שלא להפריע.

(מתוך "עיצומו של יום מכפר", חיי שנה)

הכפרה היא ניקוי הנשמה. הנשמה חוזרת להיות, כפי שהיתה במקורה, "טהורה היא", ולכן הכפרה היא כטבילה במקווה טהרה. הקב"ה מוכן להיות המקווה של ישראל, כמשמעות שהעניקו חז"ל לפסוק "מקוה ישראל - ה" למקווה צריך רק להיכנס; הכלים המוטבלים במקווה לא צריכים לכוון שום כוונה, וגם אדם טמא שטובל לא צריך ליחד ייחודים בכדי להיטהר. יש צורך רק בשני דברים: האחד - שיכנס כולו, שלא ישאיר יד, קצה אף, תאוה, הרגל או תפיסה כלשהי בחוץ; והדבר השני - שלא יהיה שום לכלוך או חציצה. כך גם ביום הכיפורים: האדם צריך להיות כולו בפנים - במקווה ישראל ה' - שלא ישאר אפילו משהו ממנו בעבירה שעשה. לכן צריך אדם להתוודות ביום הכיפורים, כדי לאסוף ולנתק את עצמו מכל עבירותיו - את ראשו או ליבו או איברים אחרים

"כי ביום הזה יכפר עליכם", ביום הזה הקב"ה מכפר עלינו, ממנו בא הדבר הזה ולא מאיתנו. הכפרה של יום כיפור- "מחיתי כעב פשעך"- היא הסליחה והמחילה והכפרה של הקב"ה. כאשר אדם מוחה לכלוך, נשארים סימנים; כאשר אדם מוחק את הכתוב-נשאר נייר מחוק. כאשר נרפא פצע בעור, נשארת צלקת. אבל הקב"ה מוחה "כעב פשעך". השמים שחורים קודרים כל כך ולפתע "רוח עברה בו"-ולא נשאר כלום, לא סממן, לא זכר. השמים נקיים כל כך כאילו מעולם היו נקיים ולעולם הם יכולים להיות נקיים. העברה כזאת של המציאות שהיתה, הוצאתה לחלוטין מהמציאות, מהמקום, מהזמן ומההווה - אינה בכוח האדם, אינה בכוח הבריאה-אלא רק בכוח הבורא. רק הקב"ה יכול לקבוע שדבר מסוים לא היה, כמו שרק הוא יכול לקבוע שדבר מסוים יהיה, ושדבר מסוים הוא קיים. זו מהות היום הזה, האחד והמיוחד, היום שאינו בתחומי הזמן והמקום, היום של פתיחת שערים אל לפני ולפנים.

ומה עושה האדם ביום הזה? האדם צריך

ולכפרה. נכנסים אל המים החיים, אל תוך המקור הראשון, נעלמים ומתבטלים בתוכו; וכאשר יוצאים, יוצאים כאדם שנולד מחדש, ולא רק מהשעה הזו, אלא עשר, עשרים וחמישים שנה אחורה, עד לנקודת ההתחלה הראשונה. זו נקודת היסוד של התשובה, השיבה והחזרה אל המקור הראשון.

(מתוך "יום עתיק יומין")

ביום הכיפורים, נקראים גם אנו לסלוח איש לרעהו. קריאה זו הינה הקריאה לעורר באדם את הניצוץ הקדוש, "חלק אלוה ממעל", המעמיד אותו מעל לתחומים ול"חוקים" של המציאות. אפשרות הסליחה היא הביטוי העליון של מהות האדם, של היותו "בצלם א-להים", ושל דבקו בקב"ה.

יום הכיפורים, בעצם הגדרתו כ"יום סליחה ומחילה" - בבקשת כפרה של מעלה כמו בקריאה לבני-האדם למחול איש לרעהו - מבטא קשר עם התפיסות הנעלות ביותר של עולם האמונה. שהרי תמציתה של האמונה היא בהתייחסות אל המוחלט הנצחי והאין סופי - ואלה אינם כפופים לכל מסגרת של "חוק", לכל הגדרה ותבנית שבונה לו האדם מתוך עצמו או מתוך הספקולציות שלו.

- ולהכניס את האיברים כולם ל"מקווה ישראל ה' ". הדבר השני הוא, שצריך לדאוג שלא ישאר מהם משהו דבוק לבשרו, לא בזדון ולא בשגגה, לא בכפת שוחד ולא בטיפשות פה.

(מתוך "עיצומו של יום מכפר", חיי שנה)

התשובה האישית של האדם היא החזרה הביתה. לא מדובר על בית ההורים, ואף לא על ביתם של אבות האומה, אלא על בית הנשמה, אל המקור הראשוני, אל הצורה הראשונית של הנשמה. כמו שמתואר בשיר השירים: "משכני, אחריו נרוצה", הנשמה מבקשת "משכני" מפני שפעם בעבר - "הביאני המלך חדריו". הנשמה במקורה כבר היתה ב"חדריו", ולכן היא יכולה להיזכר, ולשוב להימשך הביתה. כאשר חוזרת הנפש "הביתה", היא יוצאת מכל המקומות הרחוקים, הזרים, וחוזרת אל נקודת ההתחלה, למקום בו הכל עדיין אפשרי. שם כל מציאות החיים - מציאות הזמן, המקום והמעשה - הם עדיין בלתי ממשיים, בלתי מוגדרים. כמו העופר בשלב הראשוני של התהוותו, כאשר שום דבר עדיין איננו קבוע. מהנקודה הזו, אפשר לכתוב מחדש את מה שהיה.

בערב יום הכיפורים, נוהגים כל ישראל לטבול במקווה טהרה. הטבילה במקווה קשורה אף היא לתשובה, לסליחה

לעצמו, הוא יגלה ש"צור לבבי וחלקי"
הוא - "א-להים לעולם"; כאשר התמצית
והעצם של לבבי היא נשמתי הקדושה -
גם הקב"ה נמצא כאן.

(מתוך "יום עתיק יומין")

מה אומרים בכל נדרי? "כל נדרי ואסרי...
וקונמי וקנוסי וכנויי...". כל ההתקשרויות,
הכינויים, ההשתייכויות, התוויות
וההגדרות ששמתי על עצמי, ושאולי
אשים על עצמי - "כולהו יהון שרן, בטלין
ומבטלין", כולם יהיו מותרים, בטלים
ומבטלים. מעתה אני משחרר את עצמי
מכל אלה; מהעבר וגם מהעתיד, מיום
כיפורים זה ועד ליום הכיפורים הבא
עלינו לטובה. אדם מכנה את עצמו
בכל מיני כינויים: שהוא אינטלקטואל,
שהוא חסיד, שהוא לא חסיד או שהוא
לא מתרגש בקלות. אדם כובל את
עצמו: שדבר מסוים הוא אינו מסוגל,
שיש נושאים שעליהם לא מדברים ולא
חושבים, ושלעניינים כאלו ואחרים הוא
בכלל לא שייך; וממילא - כאשר הוא
סוגר את עצמו היטב בקליפותיו - אין דבר
שיוכל להשפיע עליו. כדי שאדם יתכסה
בקליפות, לא מוכרח שיהיה מבוגר,
מכובד, מקומט וקצת שמן, כי אפילו נער
בן ארבע עשרה יכול להתכסות בקליפה
שכזו, ששום דבר לא חודר אותה.

יום הכיפורים הוא "היום הקדוש", המעורר
ומזכיר, במודע ושלא במודע, לא רק את
הכפרה ואת החטא, אלא את הקב"ה
בעצמו. בעצם העובדה שהוא מעלה את
העיקרון של סליחה מחילה וכפרה, מגלה
יום הכיפורים את אותה נקודה, שביטא
אותה לפני דורות ר' עקיבא: "אשריכם
ישראל, לפני מי אתם מיטהרין ומי מטהר
אתכם - אביכם שבשמים.

(אין מחילה בעולם האלילים)

שואל הנביא ירמיהו: "למה תהיה כגר
בארץ?" לפעמים העולם הוא כזה,
שהקב"ה כביכול זר בתוכו. האדם צריך
לבטל את הזרות הזו, ולא רק אותה, אלא
את עצם האפשרות לומר שהקב"ה אינו
שייך לכאן. לשם כך צריך האדם לחפש
ולגלות בתוך עצמו: שהקב"ה שייך,
שהוא נמצא, שהוא הוא כל מציאותו.
כדי למצוא את הנשמה הוא צריך לחדור
מעבר לדברים החיצוניים; לחפש היכן
באמת איכפת לו, היכן הוא הגרעין
הראשון, האמיתי, האחד, של החיים, כיוון
ששם נמצאת הנשמה, וממילא - שם
נמצא הקב"ה. וכאשר אדם מחפש כפי
שהוא מחפש את שאהבה נפשו - ללא
מנוחה ביום ובלילה - הוא בסופו של
דבר גם ימצא אותו, בעומק המציאות
שלו. לאחר שהמציאות הזו תתגלה
מכל הכיסויים ומכל השקרים שמכסים
אותה, מהשקרים שאדם מספר לאחרים,
ועוד יותר מהשקרים שאדם משקר

(מתוך "עיצומו של יום מכפר", חיי שנה)

על מנת להגיע לתיקון המעשים, אין די בשינוי דרכי ההתנהגות, ואף לא בתיקון העוולות ופיוס הנפגעים. צריך לדאוג, ביתר שאת, לתיקון הפנימי של האדם בתוך עצמו, לתיקון הנפש, כדי לעקור את ה"שורש פורה ראש ולענה", שמצמיח את דרכי ההתנהגות האלו. משום כך, נזכרים ב"על חטא" חטאים רבים שאינם נוגעים לעבירה מסוימת דווקא, או לפגם שיש לו הגדרה מעשית מיידית. אנו נקראים לשוב לא רק על הפשעים הגלויים - על "גילוי עריות", על "כפת שחד" וכיוצא באלה, אלא נקראים לשוב ולבדוק היטב בתוך עצמנו, למן "על חטא שחטאנו לפניך בבלי דעת" ועד "על חטא שחטאנו לפניך בטפשות פה".

(מתוך "על חטא שחטאנו")

היודי אמנם ארוך ומפורט, ועם זאת אפשר להוסיף בו "על חטא" אחד שלא כתוב בו - החטא של איבוד הזמן. מיום הכיפורים שעבר ועד יום הכיפורים הזה נתן לנו הקב"ה חיים של שנה אחת, ואת הזמן הזה אנחנו "גזלנו", "העוינו", "שיחתנו", "תיעבנו", ואף הרגנו ממש. את השנה הזו קיבלנו על מנת להחזיר, יום יום ושעה שעה. עתה, בהגיע יום

בני אדם חוששים לעזוב את "כל נדרי ואסרי וקינوسی וכנוי". לא רק משום שאין הדבר נוח, ושקשה לאדם להניח תאוה וְהָרַגַל שיש בידו, אלא בעיקר משום שלרוב - האחיזה בדברים אלה היא כל האחיזה שיש לאדם במציאות. ה"כינוי ונדרי ואסרי" - זה ה"אני" שלו. ככל שהוא מוסיף ב"אסרי" הוא מקבל יותר חיות, ככל שהוא מוסיף ב"כנוי" הוא גדל ומוסיף כוח. אלה הם השורשים שבהם הוא נאחז בקרקע, ודרכם הוא יונק את חייו. לכן, כדי שיהיו בטלן ומבוטלן, צריך להרפות לרגע את האחיזה במציאות באופן זה, ולהשליך עצמו אל החלל הריק, למסור נפשו, בבחינת "אליך ה' נפשי אשא".

(מתוך "עיצומו של יום מכפר", חיי שנה)

יחד עם התקדמות היום, מחויבים גם אנו לגדול, שלא תהיה תפילתנו בשחרית כתפילתנו בערבית ולא בנעילה כבמוסף ובמנחה. משום כך, היודי שהתוודה במנחה שלפני יום הכיפורים אינו מספיק עוד לזה שמתפלל ערבית של יום הכיפורים, והוא צריך לשוב ולהתוודות, בבחינת "וחטאתי נגדי תמיד". יתכן שהדבר שלא היה עבירה למי שהתפלל ערבית הוא עבירה שצריך להתוודות עליה למי שמתפלל שחרית, ויתכן שהיודי של שחרית אינו מספיק במנחה, כיון שהכתם שמתגלה עכשיו הוא עמוק יותר ופנימי יותר בנפש.

בקשו מה שברצונכם, ותקבלו". אין זה הזמן לחשות, אין זה הזמן למחשבות; יש לומר בקיצור, בתמצית, ישר לעניין - את מה שאנו באמת רוצים. עכשיו אין זמן לכוון כוונות, מי שיחפש עכשיו אחר כוונות עלול לחפש אותן עד אחרי מעריב, ולא יהיה לו עם מי לדבר עוד. זה הזמן להיות עזי פנים, לא להסס, לא להתבייש ולא לערוך חשבון. שוב ושוב אמרנו במשך היום: "אנו עזי פנים ואתה הוא מלך חנון ורחום". "אנו עזי פנים" - כבר הראנו לך, כל השנה כולה - ועתה, צריך גם אתה להראות, שהנך "רחום וחנון".

(מתוך "עיצומו של יום מכפר", חיי שנה)

הכיפורים הזה, מה אנו מחזירים לז' הרי הוא נתן לנו את הימים הללו כדי שנשביח אותם, כדי שנחזיר לו בסופו של דבר יותר ממה שנתן לנו. בסופה של שנה, יש מי שמחזיר אותה עם חורים - פה יום ושם שעה שהלכו לאיבוד. יש מי שמחזיר רק כמה חודשים מתוכה, רק כמה ימים ואולי רק כמה שעות מכל השנה הזו.

לחטא הזה אולי אין תיקון, יתכן שאין להשיב את הזמן שהלך לאיבוד. אפשר להשיב דברים או מעשים, אפשר להשיב כמעט כל מה שיש בזמן, אבל אי אפשר להשיב את הזמן עצמו. מכל מקום, יש בידינו לקבל על עצמנו, שמעתה - מיום הכיפורים זה ועד יום הכיפורים הבא - נדאג להשיב בכפליים.

(מתוך "עיצומו של יום מכפר", חיי שנה)

יום שלם היינו בתוך "יום הכיפורים", במציאות שונה, ללא אכילה ושתייה, היינו כמעט כמלאכים. עתה, כשהשערים עומדים להיסגר, אנו עומדים להתפלל תפילה אחרונה. אנו קרובים לפרידה, וכעת אנו אומרים את המילה האחרונה ליום זה, לאחר כל הכוונות, ולאחר כל הוידויים והחשבונות - שצריכה לסכם ולחתום הכל. המלך היה איתנו, ושמע אותנו. עתה הוא עומד לעזוב, והמלך כביכול אומר לנו: "נו, במשפט אחד,

לעמוד מול העצמות

**שיחת ליל יום הכיפורים, חורב תשע"ו,
נכתבה מהזיכרון על ידי התלמידים**

בפעם שעברה שהיינו פה, היה ראש השנה. ראש השנה ויום הכיפורים הם שונים: בראש השנה יש אימה, זו 'קבלת המלכות'; שהיא בעצמה הדין הגדול של קיום האנושות והמציאות כולה. ביום הכיפורים זה ההופעה של 'העצמות'.

אם בראש השנה זה 'המלכות', בים כיפור זה 'הכתר'. הכתר הוא גבוה יותר. בראש השנה אנחנו עומדים כמו למסדר. מול הכתר זה לא כך - אנחנו עומדים מול חשיכה אפילה - "אור צח ומצוחצח שחור הוא לעומת עילת העילות".

במסדר עומדים במדים, מול הכתר אפשר בעצם לא ללבוש שום דבר. לכן אנחנו לובשים קיטל, אבל בעצם יכולנו לבוא עירום ועריה. אני אומר דבר לא יפה, אבל זה הנביא אומר: "רחץ ה' את צואת בת ציון", תינוק מסריח ומלוכלך מאחורה ומקדימה - אבל הוא שלי. מה הוא מדבר זה וודאי לא משנה, הוא שלי ואני רוחץ אותו. כך ביום הכיפורים הקב"ה בא ורוחץ אותנו ומנקה אותנו.

אנחנו לובשים קיטל כמו מישהו שנכנס לחדר ניתוח - הוא לא מגיע לבוש בבגדים מכובדים, הוא לובש איזה חלוק לבן וככה הוא נכנס לניתוח. יום הכיפורים זה בעצם יום הטיפולים הגדול. הקב"ה מטפל בנו.

אתה נותן יד לפושעים

**שיחת הכנה לתפילת נעילה, חורב תשע"ו,
נכתבה מהזיכרון על ידי התלמידים**

בתפילת נעילה בדרך כלל יש רוב עם - בית הכנסת מתמלא, ובאים כל אלה שלא היו בבית כנסת כל היום. מה הסיבה לכך? אנו אומרים בנעילה "אתה נותן יד לפושעים" - במשך כל היום אדם יודע שאם הוא בא לבית הכנסת הוא צריך לבקש סליחה ולעשות תשובה, אבל בנעילה אנחנו אומרים: "אתה נותן יד לפושעים" - הקב"ה נותן יד לפושעים, למה שלא יבואו? אז הם באים; כך זה יוצא שכל הפושעים באים לבית הכנסת ומתפללים ביחד.

מי אלה אותם הפושעים? הפושעים אלו הן אלה שלא היו בבית הכנסת כל היום והן אלה שיושבים כל היום בבית הכנסת.. כל הגברים עם הזקנים עד הברכיים וכל הנשים עם הפאות של שלוש שכבות ואחת מפלדה, שהם פושעים רק בגלל שהם חושבים שהם שווים יותר. האמת שגם השמנדריקים המכובדים הם פושעים, אפילו יותר, כי הם חושבים שהם לא. ביום זה - כולם עומדים בשווה מול ה'. כל פושעי ישראל. הרי מה זה פושעים ישראלים? חילונים ישראלים הם לא פושעים אמיתיים - הם כחושים ומדולדלים. בשביל להיות למדן צריך ללמוד, בשביל להיות צדיק צריך לעבוד, בשביל להיות פושע קטן לא צריך לעבוד כל כך הרבה.. אפילו כבר יצר הרע אין להם. אם רוצים לחפש יצר הרע, רק אצל הדתיים עוד יש יצר הרע.

אני אומר משהו שבעצם לא שייך ליום כיפור; אנו אומרים בתפילת נעילה: "פתח לנו שער בעת נעילת שער כי פנה יום" - שערי העזרה נסגרים, מה זאת אומרת 'פתח לנו שער'? צריך לומר שישאיר פתוח? הכוונה שירחיב את השערים שיהיה מקום לכולם לעבור? אני בטוח שבשערי תשובה של הקב"ה יש מקום לשלושה לווייתנים, לראש הממשלה, לגשיא אחד ועדיין יהיה מקום לכולם לעבור בהרחבה.

אלא שנראה, שאנחנו בכלל לא מדברים על יום כיפור - 'בעת נעילת שער' זה אחרי יום כיפור. יום כיפור, הוא "יום חד ולא בתוך ימי השנה". ביום הזה ה' מוותר על כל החובות שלנו; הוא יודע מה החובות שלנו, והוא אומר: אני הרי יודע שאין לכם במה להחזיר, אז הוא מוותר לנו על החובות... זה כמו בפשיטת רגל של מדינה - מאיפה יש להם להחזיר? אז מנכים לה את החוב...

אבל, מה קורה אחרי יום הכיפורים? אפשר לראות את זה, מיד כשנגמר הצום, איך שאנשים אוכלים ושותים... דבר ראשון: לא חייבים לרוץ לעשות עבירות, אפשר לחכות עם זה כמה ימים, קצת מתינות, אם אפשר לבקש.

דבר שני: 'אתה נותן יד לפושעים' - הוא לא רק מושיט לנו יד, כל המציאות היא ביד של הקב"ה, כל השנה. לפעמים אנחנו שוכחים את זה וכאילו מרחפים באוויר.. כל השנה אנחנו נמצאים בתוך ידו הקדושה הפתוחה והרחבה של הקב"ה. רק אנחנו שוכחים את זה. מה זה 'פתח לנו שער בעת נעילת שער'? כתוב "כל השערים ננעלים חוץ משערי תשובה, כל השערים ננעלים חוץ משערי דמעה", הם פתוחים כל השנה - אפשר להיכנס פנימה. אז מה אנחנו מבקשים? שיהיה לנו שכל לבקש להיכנס, שיהיה לנו שכל לזכור את זה.

סוכות

”

צריך לראות את חג הסוכות בתור סוג של זיכרון רומנטי. אחרי שאנחנו כבר מיושבים ומסודרים ועולמנו כל כך קבוע ומסודר אנחנו יוצאים שוב לשבת באוהלים כפי שהיינו עושים בימי הראשית כדי להזכיר שוב שהאהבה הראשונה לא פגה ולא נעלמה לנו. אנחנו מעוררים אותה מחדש בכך שאנחנו חוזרים אל הדברים הבסיסיים, אל הדברים הראשוניים, אל כיפת השמיים, אל הכוכבים שנראים לנו בתוך הלילה.

אנחנו יושבים בסוכה, אולי בצמצום, אולי בדוחק מסוים, אבל בעצם העניין אנחנו שרויים באהבה אל הקב"ה, אנחנו אוהבים אותו והוא אוהב אותנו. הנביא כותב שלעתיד לבוא "עוד אושיבך באוהלים כימי מועד" (הושע יב, ה) הנביא מבטיח שכשם שבימי מועד - חג הסוכות אנחנו יושבים באוהלים כך נשב פעם כולנו באוהלים, הקב"ה שוב ייתן לנו את החסד הזה ואת הקרבה הזו, לשבת יחד אתו ולהיות קרובים, אולי קצת דחוקים אבל מאוד מאוד אוהבים.

(מתוך "חג הסוכות - חג חידוש האהבה", שיחה מסוכות תשע"ו)

”

ימינו תחבקני

מתוך הספר החדש: תורה אור

ולקוטי תורה המבוארים - מועדים, ד"ה

ביום השמיני שלח

ועל ידי בחינת תשובה עילאה זו שמעומקא דליבא. כאן מודגש שהתשובה שמגיעה מעומק הלב היא התשובה העליונה, ועל ידה **מתגלה בסוכות בחינת "וימינו תחבקני"**. מי שהגיע לתשובה ביום הכיפורים, יש לו גילוי של שמחה ואהבה בחג הסוכות. למרות שאלה לא חוויות מאותו מין, יש סדר שמוביל את האדם מחוויה אחת לחוויה האחרת. מי שעשה את סדר העבודה של ראש השנה ושל יום הכיפורים, גם בחג הסוכות מגיע להתרחשות שיש בה ממש. אמנם זו התרחשות פנימית מסוג אחר, אבל היא בחינת הימין שממשיכה את בחינת השמאל.

שימין עליון, הוא בחינת אהבה רבה שלמעלה מן הטעם ודעת, מתגלה ומאיר למטה בגילוי הלב. אהבה שלמעלה מטעם ודעת היא אהבה עצמית שנמצאת ביסוד הדברים. כאשר האהבה היא מפני סיבה כלשהי, למטה מטעם ודעת, הסיבה צריכה להיות לנגד עיניי. ברגע שהסיבה מתערערת, גם הרגש הפנימי שנולד ממנה הולך ונחלש. היה מי שאמר על אהבה שהיא ספן גרוע; היא לא עוברת טוב את הים. אחת הסיבות לתופעה הזו, שהרבה אנשים חוו אותה, היא שלפעמים רגש תלוי בטעם כלשהו שיתקיים ויפעל שוב ושוב. אם הטעם ייעלם, כל ההתייחסות תתעמעם ותישאר ממנה רק מזכרת. לעומת זאת, אהבה רבה לה' שמתגלה באדם למעלה מן הטעם והדעת, קושרת אותו באופן **שלא יהיה בבחינת נפרד חס ושלוש ממנו יתברך** גם כאשר אין טעם מסוים בדבר. אפשר להעיר ולעורר את האהבה בתודעה, אבל אהבה רבה פועלת שהאדם איננו יכול להיפרד מהקב"ה, והוא קשור וצמוד גם כאשר הוא איננו מודע לעניין ואיננו חושב עליו במיוחד.

זהו "תחבקני", כמשל המחבק את חברו שלא ילך ממנו. מצד אחד, החיבוק

הוא דרך להחזיק את מי שאוהבים, וכך ימינו של הקב"ה קרובה אלי ומחזיקה אותי כביכול. והיינו על ידי הסוכה בחינת צל, שהוא בחינת "ה' צלך על יד ימינך" וגו'. הצל הוא דימוי לקשר שאין עמו הפרדה, כמו שאת הצל אין אדם יכול לשלח מעל פניו. הסוכה היא ביטוי לימין המחבקת הן מצד הצל והן מצד המבנה שלה. בספרי ההלכה כתוב שהמבנה הבסיסי של סוכה הוא "שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפח", וכבר אמרו שזו צורה של יד מחבקת עם שני חלקי הזרוע וכף היד.

הגילוי של בחינת הימין בלב היא על ידי צל הסוכה ועל ידי נענועי הלולב. כי **ד' מינים שבלולב הם רומזים בשם הויה**. יש פיוטים שבהם מתואר שכל אחד מן המינים שבלולב מכון כנגד אחת האותיות של שם ה', קצת לפי המראה וקצת לפי העניין. האתרוג הוא בבחינת י', הלולב בבחינת ו', ההדסים הם ה' ראשונה והערבות ה' אחרונה. גם בתפילת ה'לשם יחוד' שנאמרת על ארבעת המינים אומרים שהם "אותיות שמך המיוחד", ולכן מחברים אותם יחד בזמן הנענועים כדי שלא להפריד את האותיות ולמחוק את השם כביכול. **ומנענעים ומביאים אותם ללב, שכל הבאה הוא ללב כדי להיות מאיר ומתגלה בלבו של אדם**. דרך נענוע הלולב שכתובה בספרי הקבלה היא שמרחיקים אותו לכל כיוון ואחר כך מחזירים אותו סמוך ללב.

וזוהו שמנענעין את הלולב לשית סטריין, לשישה צדדים, מעלה ומטה ולארבע רוחות, כי הוא יתברך אחד בשמים ובארץ ו-ד' רוחות, ולפי שהוא מקומו של עולם כמו שכתוב **"הנה מקום אתי"** תחילה מוליכים את הלולב לשישה צדדים, שהם הכיוונים שיוצרים את המציאות השלמה ונרמזים במילה 'אחד' שכוללת הכול. ואחר כך **צריך להמשיך ולהכניס בחינת 'אחד' בלב**, כדי שיהיה ה' אחד שורה ומתגלה בו **"ולמהוי אחד באחד"**.

לצאת אל הסוכה

הארץ תשמ"ג

זאת לגבי חג הסוכות מוזכר רק "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים" (ויקרא כג, מג). סוכות אלה אינן מאורע חד פעמי או מפנה מהותי ובכל זאת לא זו בלבד שיש מצווה לזכור אותן לדורות, אלא אף לבנות סוכות על מנת לחזור ולהיזכר בכך. גם לדעתם של אותם חכמים שהסבירו כי הסוכות הללו של יציאת מצרים הם ענני הכבוד שהיו מלווים את ישראל, עדיין נשארת התמיהה מה העניין המיוחד שבזיכרון זה.

דומה כי חג הסוכות אינו בא להזכיר מאורע מסוים ומוגדר אחד אלא להיות זיכרון של תקופה - לא את הצד ההרואי של יציאת מצרים אלא את ההמשך, את זמן הנדודים במדבר. הישיבה בסוכות במדבר מבטאה את תמציתם של החיים בו - את הארעיות, את חוסר הוודאות לגבי מה שיקרה ביום מחר, שאינו מבקש לבנות בניין של קבע אלא סוכות ארעי בלבד. כאשר נכנסו בני ישראל לארץ והתיישבו בה השתנו חייהם שינוי משמעותי בעצם המעבר מקיום תלוש ואווירי אל חיים של קביעות, של ביטחון יחסי, של אפשרות לתכנן דברים לעתיד,

פסח שבועות וסוכות הם שלשה רגלים, החגים הגדולים שבהם היתה עלייה לרגל לירושלים. לחגים האלה יש כמה צדדים משותפים המחברים את כולם למערכת גדולה אחת. אחד הצדדים הללו הוא בכך שחגים אלה יש להם מובן כפול, מצד אחד הם חגים היסטוריים, המשמשים כזיכרון למאורעות מפתח בהיסטוריה של עם ישראל בימי הראשית שלו, ומצד שני הם חגי טבע, הקשורים למחזור הצמיחה והחקלאות. המשמעות הכפולה הזו, המתבטאה גם בכפל שמות, פסח-חג האביב, שבועות-חג הקציר, סוכות-חג האסיף, מוסיפה ממד נוסף בהבנתם של הימים הללו, כאשר שני המובנים של כל חג משלימים זה את זה, פעמים כהשלמה של צדדים דומים, ופעמים כהשלמה של ניגודים.

בחג הפסח ובחג השבועות תוכנו של הזיכרון ההיסטורי הוא ברור וחד משמעי, חגים אלה מציינים נקודות מפנה בהיסטוריה של עם ישראל, מאורעות חד פעמיים ובלתי הפיכים, יציאת מצרים ומתן תורה. ואכן כך הם גם מוגדרים בסידור התפילה במסר ברור ופשוט "זמן חרותנו" "זמן מתן תורתנו". לעומת

הנביא מדבר על הצד הרומנטי בכך - "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר" (ירמיה ב, ב). אולם דווקא בחג האסיף אין הזמן נראה מתאים לחיים בסוכות. לאחר שעברו ימי הקציר והדיש, לאחר שכבר ישבו אנשים בסוכות ומלונות לשמור את פירות כרמיהם ומקשאותיהם, אחרי שכבר נאסף וסודר הכל - אין זה נוח לצאת מן הבית ולשבת בסוכה. זיכרון נוסטלגי יכול לעלות בשעות של קורת רוח, אבל כאן הדרישה היא חמורה יותר- היא מחייבת עקירה ממצב קיים של קביעות וחזרה אל הארעי, אל חוסר הוודאות שבמדבר.

העקירה הזו מן הקביעות, הזיכרון והמעשה הסמלי של החזרה אל המדבר, מעוררים את השאלה: מה רע בחיים של קביעות? האם יש מעלה כזו בגלות ובנדודים המחייבת להיזכר בה ולהיצמד אליה? אכן, נראה כי לא עצם חיי הקבע הם הנושא הצריך בדיקה וזווית ראייה אחרת, אלא צדדים שונים של מחשבה והרגשה המתלווים לחיים אלה. עם היושב על אדמתו במשך זמן מסוים מרגיש לא רק קשר ובעלות עליה אלא גם ביטחון שהדברים יימשכו, חייבים להימשך כפי שהם עד עולם. ומכאן נוצרת הרגשה של שאננות, של ביטחון מופרז, של חוסר דאגה. וכל אלה מונעים מלראות סכנות ואיומים מבחוץ או מבפנים. יושבי האהלים והדרים בסוכות יודעים שהם נמצאים במקומם רק לפי שעה, בדרך ארעי. וגם אם הם יושבים בהם זמן ממושך - עדיין ישיבתם היא

לחיות במקום קבוע - ולכן גם לבנות בנייני קבע. החיים היציבים של העם בארץ ישראל הם החלום של ההולכים במדבר. הארץ המובטחת, "ארץ טובה ורחבה" "ארץ אשר לא תחסר כל בה" היא משאת הנפש והמטרה מיציאת מצרים ואילך. אולם, לאחר שהחיים מגיעים לכלל יציבות וקביעות מצווה התורה לשוב ולהיזכר בתקופה אחרת - במדבר, בנדודים ובחוסר הקביעות.

צירופם של חג הסוכות וחג האסיף אינו רק צירוף מקרי בלבד. עצם הצירוף הזה הוא כשלעצמו אמירה תקיפה. חג האסיף, שהוא למעשה בסוף השנה החקלאית, הוא הזמן שבו אנשים אוספים ואוגרים את פירות עמלם בשנה הקודמת, לפני שמתחילה עוד עונת העבודה לקראת השנה הבאה. זמן כזה הוא כרגיל זמן של נחת רוח וסיפוק, זמן שבו אנשים מרגישים מרוצים ממצבם הנוכחי, וחשים את הצד היפה של החיים הקבועים והיציבים. ודווקא בעת הזו שהיא, כפי שמבטא סידור התפילה "זמן שמחתנו"- מחויבים הכל לצאת מן הבתים ולשבת בסוכות. לאמור, לחזור לא רק לזיכרון אלא למעשה ממשי שהוא כעין חזרה אל הראשית, אל המדבר, אל הארעיות של חיי נדודים.

ודאי, יש צד מרתק ומושך בנדידה במדבר. והצד הזה אכן מופיע גם במקרא. המדבר הוא מקום של חופש, מקום שאין אדם כבול בו למסגרות קשיחות, דבר המזכיר את ימי הנעורים וחוויותיהם. ואף

במקום מהוה לא רק הצדקה אלא רק ראייה לצדקות. וצדקות כזו ("מגיע לי") הנובעת רק מפני שהיא עובדה קיימת ומתמשכת אינה פגומה רק משום שאינה אמיתית לעצמה, אלא משום שהיא מונעת כל אפשרות להגיע לא לחיפוש ובוודאי לא למציאה של הצדקה וצדקות של אמת.

ולאלה נוסף עוד גורם אחד. החיים של קבע באופן מסוים, וכל שכן בתוך רווחה והצלחה ידועה גורמים שאין אדם מסוגל עוד את בעייתו וצרכיו של מי שלא זכה ל"מנוחה ונחלה". השבע אינו מבין את הרעב, תושב קבע מתקשה להבין את הנודד, יליד הארץ אינו מבין את העולה, ובכללו של דבר זה שיש לו מתקשה להבין ולהשתתף ברגשותיו של מי שאין לו. דבר זה נכון לא רק לגבי מי שחי כל ימיו, ודור אחר דור, ברווחה ובמנוחה. מפתיע הוא שגם מי שאבותיו עברו סבל, ואפילו זה שהוא עצמו עבר דברים קשים - גם אלה ממהרים לאבד את היכולת של אמפתיה עם הסובל. כשם שבמנגנון הפסיכולוגי האנושי אין יכולת לזכור את תחושת הכאב, כך פועל מנגנון פסיכולוגי להשכיח סבל מסוגים אחרים. המתעשר לא רק שאינו רוצה להיזכר בזמן שהיה עני, אלא פעמים רבות הוא אפילו מאבד כל תחושה וכל רגישות כלפי העוני. הנודדים חסרי הכל שבאו מן המדבר מרגישים לאחר זמן לא רב של חיי קבע ויציבות כאילו קביעותם ומנוחתם היו קיימות מאז ומעולם. ובעקבות זאת - חוסר יחס פנימי כלפי הגר וחוסר הבית.

מפוקפקת ובלתי יציבה. אולם משבנה אדם בית, בניין של קבע, כאשר זרע שדות ונטע כרמים, הוא מתחיל לחוש ששייכותו במקום זה היא נצחית, ושאי אפשר לעקור אותו ממנו. אולם האפשרות לקדם כל פורענות מבוססת דווקא על מציאותו של ספק, על מידה מסוימת של חשש שמצב קיים אינו בהכרח מצב נצחי, שסטטוס קוו יכול להיות טענה או הוכחה בכל דיון - אבל אינו מקנה גם וודאות להמשך קיום זה במציאות.

אלמנט אחר הנובע מחיי קביעות הוא המעבר המתמשך מן ההחזקה אל תחושה הבעלות, וממנה להרגשה עד כדי ביטחון מלא בצדקתה של בעלות זו. לאחר זמן מסוים של ישיבת קבע במקום (והוא הדין להחזקה במשרה או תפקיד כל שהוא) נוצרת תחושה שהדבר הוא "שלי", שההחזקה בו היא עצמה מקנה זכות קניין גמורה. ולא זו בלבד שנוצרת תחושת קניין, אלא יחד עמה או בעקבותיה גם אמונה שלא זו בלבד שהדבר הוא "שלי" אלא גם שהוא "מגיע לי". בדיקה בהרבה מאוד מקרים של "מגיע לי" מראה כי לעניין זה אין צורך בשום הנמקה רציונלית ובשום ראייה, וכי עצם העובדה שמציאות מסוימת קיימת במשך זמן נעשית כשלעצמה ההוכחה וההצדקה לקיומה. רעיון זה נמצא בתורה עצמה בכמה וכמה מקומות, כגון בדברי הכתוב "אל תאמר בלבבך בהדוף ה' את הגויים האלה מלפניך לאמור בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת" (דברים טז, ד). לאמור עצם הישיבה

ימי חייו ייתכן שלא היה מסוגל להמשיך לחיות את חייו. רק מפני שהאדם מסוגל לשכוח ולהדחיק דברים רבים יכול הוא להמשיך ולהתקדם. השינוי הנפשי על הטוב והרע שבו המתרחש עם המעבר לחיים של קביעות אינו ניתן אפוא להתבטל לחלוטין. אולם חובה היא לדאוג לכך שהדבר לא יפליג עד כדי שכחה והתקפות גמורה. "וישמן ישרון ויבעט, שמנת עבית ותשכח אל מחוללך" (דברים לב, טו) הוא אחד מתוצרי הלוואי האפשריים של ההצלחה ושל המנוחה.

אם כי אי אפשר להימנע לגמרי מהשכחה ומהתקפות הרגש, אפשר ואפשר להילחם בתופעות אלה. ולשם כך יש צורך להזכיר ולהיזכר תדיר בעבר, בסבל, בנדודים ובחוסר הביטחון. אזכור מתמיד של אלה משפיע במידה מסוימת; גם אם התחושה הספונטנית של התייחסות לסובל ולחסר אינה קיימת עוד, הרי מכל מקום נשארת לפחות בתודעה ידיעה אחרת. כאשר אדם זוכר תדיר שאף הוא (או אבותיו) היו נוודים חסרי בית, נשללת לפחות צמיחת התחושה שיש הבדל מובהק בין "אנחנו" המוצלחים, הבטוחים, החזקים ובין "הם" שהם חסרי ביטחון, חסרי ישע ובעצם "מגיע להם" שישארו כמות שהם. על ידי הזיכרון הזה נשללת האפשרות הרציונלית לטיעונים מסוימים, מי שזכור שאף הוא עצמו יליד הגלות אינו יכול לראות את עצמו כנטוע בארצו החדשה בדרך אינטגרלית. ולהפך, כאשר מנסים לשכוח ולהשכיח

המגנגונים הללו של שכחה והדחקה והתקפות הרגשות הבאה עימהם הם כה עזים שכנראה אין אפשרות שלא להיות נפעל על ידם. לא רק אנשים פחותים ושפלים שעלו לגדולה מתנהגים בגסות ובחוסר יחס כלפי מי שהיו בני דרגתם ובני מעמדם, אלא גם אנשים עדינים

**החיים היציבים של
העם בארץ ישראל הם
החלום של ההולכים
במדבר... אולם,
לאחר שהחיים מגיעים
לכלל יציבות וקביעות
מצווה התורה לשוב
ולהיזכר בתקופה אחרת
- במדבר, בנדודים
ובחוסר הקביעות.**

ורגישים אינם יכולים להימנע מכך לחלוטין. בסופו של דבר שכחה אינה רק פגם ביכולת המוח, אלא גם אמצעי הגנה חשוב. אילו היה אדם זוכר את הכל, ובפרט אם היה זוכר תדיר את כל הכאבים הייסורים והבושה שעבר במשך

את העבר הזה צומחת מעצמה, ללא כל טיפוח, ההרגשה של שורשיות מדומה, שמסוגלת לכל היותר רק "לסבול" את הזר, בלי לראותו כאח. ודומה לדבר, המדיניות החינוכית של שנים שעברו של "שלילת הגולה" וניתוק מכל זיכרונות והתייחסות לעבר הן שהצמיחו את ה"כנעניות". וכיוצא בזה בשנים שלאחר מכן, העובדה שמיעטו להזכיר את העובדה שרוב רובם של יושבי הארץ הם מתיישבים חדשים או בניהם גרמה לכך שקשה לאותם תושבים (החשים משום מה כאילו היה אוטומוניים) להתייחס ברגש של קרבה אמיתית לעולים שמקרב באו.

משום כך, דווקא בספר דברים שהוא ההכנה לקראת כניסת ישראל לארץ ישראל חוזר פעמים רבות המשפט "זכרת כי עבד היית בארץ מצרים", בני הדור שהוא עצמו כבר לא היה במצרים, אותם אנשים העומדים להיכנס ולהתיישב ישוב קבע בארץ חדשה עלולים לשכוח עד מהרה שהמצב בו הם נמצאים אינו הכרח המציאות, או שיש להם הצדקה בעצם קיומם. הזכרת הדבר הזה והחובה להמשיך ולהזכיר אותו באה על מנת להימנע מן ההתקהות והאדישות העשויות לבוא על ידי חיי הקבע. ואם בחיי ביום יום כך, בזמנים של שמחה ומנוחה על אחת כמה וכמה. האיש היושב בחוג משפחתו ושמח בזבחי החג מפתח מידה עצומה של אי אכפתיות כלפי אלה שאין להם כל. ודווקא בספר דברים מודגש כמה

פעמים, לאחר שמדברים על "ושמחת לפני ה'.. אתה ובנך ובתך" נזכר גם "והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך" (דברים טז,א), ושוב כנגד "ושמחת.. בכל משלח ידיך" נזכרים שוב אלה שלא זכו למנוחה ולנחלה, ונשארו נוודים חסרי בסיס גם בארץ, "הישמר לך פן תעזוב את הלוי כל ימך על אדמתך" (דברים יב, יח-יט).

ודווקא בחג האסיף, זמן של מנוחה ושביעות רצון - אז אין די באזכור בלבד. כדי להעמיק את הידיעה הרציונלית, את הזיכרון העובדתי בלבד, יש צורך להוסיף ולעשות דברים שיתנו ממד אמוציונאלי, חוויה של ממש לזיכרון הזה. ועל כן בחג הסוכות לא די במה שנזכרים "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בצאתם מארץ מצרים", אלא מחייבים כי "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כג,מב). דווקא האזרח, זה שחש שהוא תושב הארץ וקבוע בה - נזקק לצאת, ולו גם לימים מעטים, ולחזור ולחיות בסוכה - כדי להיזכר, כדי להרגיש את הנודדים הבאים מן המדבר. כדי לבטל את ההרגשה של "אנחנו" שונים ובעלי זכויות יתירות - לחזור ולחוש מחדש את תחושת הגורל המשותף.

השמחה של סוכות

שיחה לנוער ברדיו, שנות ה-80

על חג הסוכות נאמר בתורה "ושמחת בחגך", ויותר מכל שאר החגים בולטת בחג הסוכות השמחה. בזמן שבית המקדש היה קיים, היו ימי חול המועד סוכות ועוד יותר הלילות מוקדשים לשמחת בית השואבה, שמחה כללית שכל העם השתתף בה, ועליה סיפרו בתלמוד "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו". ויומו האחרון של החג הלא הוא יום שמחת תורה. ועל כן מכונה חג הסוכות בתפילה "זמן שמחתנו".

הדברים הללו ידועים ומקובלים כל כך, עד שאין שמים לב לצד מוזר קצת שבביטוי "זמן שמחתנו". אולם, אם אך נחשוב רגע בדברים נתפלא מייד שלא שמנו לב אליהם קודם. כי בעצם, כיצד זה אפשר לקבוע זמן לשמחה? איך אפשר לומר: ביום מסוים זה צריך להיות שמח? או שמישהו שמח באמת או שאיננו שמח, אם מרגיש הוא רגש של שמחה בשל מאורע משמח שארע לו או סתם כך, בגלל מצב רוח - הריהו שמח. ולהפך, כשיש מצב רוח רע, איך אפשר לצוות על אדם ולומר לו: היה שמח!

אולם, לאמיתו של דבר, צריך קודם להבין מה פירושה של השמחה השייכת לחג הסוכות, ומה הצדדים המיוחדים שבה.

כי הרגש של השמחה אינו אחד ויחיד - הרבה גוונים להרגשת השמחה. לא יפלא לכן, כי יש כה הרבה שמות נרדפים למילה זו - שמחה ששון, חדוה, עליזות ועוד - עד שמקובל לומר שעשרה שמות יש לשמחה, וכל אחד מן השמות הללו מבטא בעצם צד מיוחד של שמחה, אופן וגוון של הרגשה. וכמובן, יש גם הרגשות הדומות לשמחה, ואינם שמחה כלל. הנה, כה מקובל הביטוי "לעשות שמח", אולם, האם באמת אפשר "לעשות שמח"? כי מה עושים במקרים כאלה - מספרים בדיחות, משתוללים, צוחקים, אבל בדרך כלל אחרי מסיבה או הזדמנות אחרת שבה מנסים כך "לעשות שמח" - באה הרגשה לא נעימה. כל אחד חש אחר כך שלא היה זה הדבר שרצה בו, שבאמת לא כך שמחים, שזהו רק חיקוי זול של שמחה. ואכן, על סוג כזה של שמחה מעושה, נאמר בספר קהלת (ב,ב): "לשחוק אמרתי

מהולל, ולשמחה מה זו עושה".

שמחה אמיתית היא בדרך כלל שמחה שקטה, הבאה מלב מלא, החש את הטוב המצוי בעולם, הרגשה של שלמות והכרת תודה. והרגשה זו, אף על פי שהיא נובעת מתוך הנפש עצמה, אפשר להגיע אליה על ידי מחשבה, על ידי התבוננות. כאשר מתבונן אדם בשפע הטוב והאור המצוי בעולם, כאשר מקדיש הוא זמן למחשבה בכיוון זה, עשוי להתעורר בתוכו רגש של שמחה שקטה ואמיתית.

חג הסוכות בא אחרי ראש השנה ויום הכיפורים, לאחר שעשה האדם את חשבון הנפש, לאחר שניסה לתקן את המעוות בתוכו, להתחרט בכל לב על הרע שעשה, אולם אחר כך באה העת לראות צד אחר של הדברים - את מה שיש בעולם ובאדם מן החיוב ומן האור. ובתוך המחשבה בנושא זה מופיעה ומתגלה ממילא ההרגשה של השמחה השקטה - שמחת חג הסוכות.

ארבעת המינים

סוכות תשע"ה, מתורגם מאנגלית

בחג הסוכות יש שתי מצוות שונות הכתובות בנפרד כבר בתורה עצמה: ישיבה בסוכה וארבעת המינים. במהלך הדורות חלו שינויים במצוות נטילת ארבעת המינים, ואולם בשל היופי הרב שבשילוב הזה בין אותם ארבעה עצים הייתה זו תמיד מצווה שאפשר להתנאות בה. אכן, במקומות שבהם התאפשר הדבר נהגו היהודים להתהלך ברחובות וארבעת המינים בידיהם, כמעין "הפגנה" או תצוגה של התהדרות בתחושת הקרבה שלהם למצווה זו.

כבר בזמנים קדומים כתבו מפרשים רבים כי ארבעת המינים מסמלים סוגים שונים של בני אדם שמהם בנוי העם היהודי. הפירוש המוכר ביותר הוא שהאתרוג, אשר הוא פרי אשר יש לו גם טעם וגם ריח מיוחד, מסמל את האנשים שגם עוסקים במצוות ובמעשים טובים וגם לומדים תורה; הלולב הוא ענף של הדקל, אשר יש לו פרי טעים אך אין לו ריח, והוא מסמל את אלה העוסקים במצוות ובמעשים טובים אך אינם לומדים תורה; ההדס, אשר ריחו נעים אך אין לו פירות טעימים, מסמל את אלה העוסקים בתורה אך אינם מרבים במיוחד במצוות; והערבה, אשר אין לה לא טעם ולא ריח, מסמלת את האנשים הפשוטים, שאינם לומדים תורה ואינם עוסקים במצוות אך עדיין מחוברים לקבוצות האנשים האחרות ומשתלבים בהן. וכאן ברצוני להוסיף משהו שאולי לא היה ידוע לאבותינו: הערבה מכילה חומר בשם חומצה סליצילית, שהיא המרכיב המרכזי בתרופה ידועה ומועילה מאוד, ואפילו מצילת חיים: אספירין.

על אף שארבעת המינים שונים מאוד זה מזה מצווה לאגוד את כולם יחד - מה שבא ללמדנו כי אחדות העם היא חלק מהותי של מצווה זו. מעניין לציין שהן במסורת והן בהלכה נאמר כי יש לאגוד את ארבעת המינים זה לזה באמצעות חומרים שונים, אפילו לא במתכות יקרות, אלא בחומרים הלקוחים מהם-עצמם (ברוב המקרים - רצועות של עלי הדקל) ונארגים יחד. גם לעובדה זו נודעת משמעות סמלית: האחדות הזו - מדינית, חברתית או אחרת - אינה נכפית מבחוץ, אלא כך מרגישים אנשים הארוגים יחד מעצם מהותם.

מפרשים אחדים אף מוסיפים ומציינים, שעל אף הקשר והחיבור בין הקבוצות השונות הן עדיין נבדלות זו מזו. רק בהמשך, בשמחת תורה, כולם רוקדים יחדיו מתוך שוויון מוחלט.

הסתכלות חדשה יותר על מצווה זו רואה את ארבעת המינים כמסמלים אזורים שונים בארץ ישראל: האתרוג, שהוא פרי הדר, צומח במישור החוף; הלולב, הבא מן הדקל, הוא פרי טרופי הצומח בעמקים המדבריים של הארץ, בעיקר בדרום מזרחה; ההדס גדל בהרים; והערבה צומחת ליד מקורות מים. כסמלים לחלקי הארץ השונים מזכירים לנו ארבעת המינים את תפילת הגשם הנאמרת בחג הסוכות, תפילה שבה אנו מבקשים שנה טובה ומשופעת בגשמים, אשר תביא לעמנו אושר, נחת ושביעות רצון.

סיבה נוספת לכך שארבעת המינים מתקשרים עם תפילת הגשם היא שבארץ ישראל מתחילה עונת הגשמים בסביבות חג הסוכות או מעט אחריו. ארבעת המינים שונים זה מזה גם מן הבחינה הזו: האתרוג זקוק להשקיה מתמדת; הדקל כמעט שאינו זקוק לגשם כלל; ההדס תלוי בגשמים היורדים באזור ההר; והערבה משגשגת על חופי נחלים ונהרות. אך תפילת הגשם מאחדת את כולם. בדומה לכך גם כל אחד מאתנו, בני האדם, שונה מזולתו בצרכיו ובשאיפותיו, אך בכל זאת עלינו להישאר מאוחדים, וביחד לבקש ולהתפלל על כל מה שיכול להועיל לכולנו.

לכתך אחרי במדבר ליקוט סוכות

"שמאלו" מבטא את אימת הדין המתוח, מבטא "ימינו" את החיבוק, את הימין (מידת החסד) המקרבת, המלטפת, העוטפת של חג הסוכות.

(מתוך "בכסה ליום חגנו", חיי שנה)

כשאני נכנס לתוך הסוכה אני לא צריך לבנות שום אינטראקציה עם הסוכה; אני נמצא בתוכה, ולכן הסוכה משפיעה עלי. זו בדיוק ההרגשה של השפעה בדרך של ה'מקיף', השפעה שבאה מלמעלה. אני נכנס לתוך אטמוספירה אחרת מפני שיש סוכה. אני לא צריך לעשות שום דבר, הסוכה לא צריכה לפעול יחד אתי, ואני נמצא בתוך ההוויה של הסוכה. אנחנו נכנסים אל תחת ענני הכבוד, אל תחת סוכת שלום שהקב"ה פורש לנו בלי לדעת ובלי להבין, בתוך הסוכה תחת צל הידיים שלו.

(ראיון בטלוויזיה הצרפתית, על חג הסוכות בחסידות)

אנחנו עוברים מן הימים הנוראים לחג הסוכות. המעבר הזה הוא מעבר מן המוגבל והמוגדר אל היציאה מן הגדרים והגבולות. הימים הנוראים, בין מבחינת הדין והמשפט ובין מבחינת הסליחה והכפרה, מצויים בתחום של גבולות ושיעורים, לעומת חג הסוכות שבו נפתחים הגבולות. חג הסוכות נקרא "זמן שמחתנו", הרגשת השמחה שמטבעה אין לה גבולות, ושעניינה הוא הפריצה והיציאה מן הגבולות והגדרים.

רמז לדבר מצוי בספרים בפסוק "שמאלו תחת לראשי, וימינו תחבקני". "שמאלו תחת לראשי" - אלו הימים הנוראים, ראש השנה ויום הכיפורים, "וימינו תחבקני" - הוא חג הסוכות. אף מצאו רמז לדבר בהלכות סוכה. נאמר שהדפנות המכשירות את הסוכה הן שתי דפנות שלמות והשלישית אפילו טפח. והצורה הזו של שתי דפנות וטפח היא גם צורתה של היד המחבקת, הנכפפת במרפק וסוגרת בכף היד. כלומר, הסוכה בעצמה היא כעין חיבוק של מעלה. ואם

חג של שלום בשביל כל העולם. זה חג של הפיוס וההשלמה; החג שבו המציאות חוזרת מתחברת שוב אחת אל השנייה. אנחנו רואים את הדברים ושמים אותם במקום. לכן גם יש את המומנט של השמחה בחג הזה. זה חג שלא נועד לזכור איזה מאורע יוצא דופן: בפסח יש את יציאת מצרים, בשבועות יש את מתן תורה, בסוכות אנחנו פשוט יושבים בצלו של הקב"ה. ובמילים של שיר השירים: "בצלו חמדתי וישבת". אני יושב תחת צלו וזוהי ההרגשה של סוכות, של פיוס, של השלמה, שלום שלמות.

וזה בעצם מה שעושים הרועים, הם מתאספים יחד בחג והם במובן מסוים כמו כל אורח, ובעל הבית צריך לקבל אותו. זה שאני אומר שאני מזמין את האורחים האלה, זה בעצם מפני שאני מוכן לומר: אני מסכים לקבל את החלק הזה של ההווה, אני פותח בשבילו את הדלת ואני אומר: בוא עם כל מה שיש לך לתת, עם כל מה שיש בך מתוכי, את כל זה אני מוכן לקבל. אלה הם האורחים שאנחנו מזמינים בחג.

(ראיון בטלוויזיה הצרפתית, על חג הסוכות בחסידות)

אחד מבני משפחתי נקרא ר' שימעליה זליכובר, הוא היה הגאון הגדול ביותר בפולניה ואיש גדול מאוד, סוג של בן דוד שלי. בגלל השואה לא נשאר ממנו כמעט שום כתב שהוא כתב, בחייו הוא לא הוציא

הסוכה נעשית לזכר ענני הכבוד שבהם ישבנו במדבר; אך לא רק נקודת זיכרון העננים היא החשובה כאן, אלא עצם העניין שזמן יציאת מצרים וההליכה במדבר הוא הזמן שהנביא קורא לו "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיה ב,ב). זהו זמן הראשית שלנו, הזמן שבו הקשר שלנו עם הקב"ה מתחיל. זה הזמן שבו אנחנו יוצרים את קשר האהבה לקדוש ברוך הוא מעבר לכל הדברים ולפני כל הדברים.

(מתוך "חג הסוכות - חג חידוש האהבה", שיחה מסוכות תשע"ו)

על איזה נס נעשה חג הסוכות? היינו במדבר ועשינו סוכות, ומעל הראש היו לנו סוכות, והסוכות האלה שהיו במדבר והאור שהיה במדבר, זה האור הזה שאנחנו רוצים לחזור אליו בזמן שמחתנו. השמחה היא בעצם העניין שאומרים בהושענות: "אני והוא". מה יש יותר מזה? אני והוא - זה כל מה שאני צריך, כל האהבה שאני צריך, כל השמחה שאני צריך. אני יושב בסוכה - "אני והוא"; זה העניין של חג הסוכות.

(שמחת בית השואבה בתקוע, תשע"ז)

כל העניין של חג הסוכות - גם בתוך התורה, המהות והמשמעות של הקרבנות, של קרבנות השלמים שהוא

המים האלה, וכשרוקדים ב"שמחת בחגך" בפשטות, בלי הסברים, בלי סיבות. זו השמחה שצריך לשמוח בה. את השמחה הזאת נעשה כעת ונשמח, נשמח בזה שאנחנו יכולים להיות פעם עם הקב"ה ביחד, להיות עם העולם ביחד, להיות בשלום ושלווה, בשלמות עם המציאות, וזה מה שאנחנו עושים בזמן של "ושמחת בחגך", וזה "זמן שמחתנו" ועל זה אנחנו שמחים.

(שמחת בית השואבה בתקוע, תשע"ז)

הששון הוא הזיקוק שבו מזדקקים האדם של מטה, המציאות של מטה, עד שהם עולים למעלה ומגיעים גבוה יותר. שהרי יש אופנים שונים: יש "צרפתנו בכור לחץ", יש טבעות של ברזל וטבעות אחרות שמקיפות, סוגרות, אוטמות את המציאות, והטבעות אלה - כל אחד באשר הוא, באשר נפשו אתו - חונקות את שמחת הנפש בעצמה. ואיך הנפש יכולה בכל זאת להגיע למעלה? על ידי זה שהיא בועטת בדברים הללו, על ידי זה שהיא חותרת שוב לחזור שוב למצוא את השורש הראשון, את הבסיס העקרוני, הראשוני, היסודי ביותר. בין כל הגלים והמשברים שרוצים להטביע - בכלל ובפרט, באופן כזה ובאופן אחר - יש דבר אחר שנשאר בתוך המים התחתונים: הקול הזה של "אנן בעינן למהוי קדם מלכא".

יש "קולות מים רבים אדירים", יש "קול

אותם מחמת צניעות. הוא כתב דבר מעניין: שבסוכות, כמו שבאים האושפיזין, גם הנשים של האושפיזין באות איתם. אולי צריך להדפיס עכשיו את האושפיזין מחדש גם עם "אושפיזות"... זו סברה - אם הם באים בתור אורחים להשתתף בסעודה, מן הסתם מביאים את נשותיהם איתם. מי שאמר את זה היה אדם שלא סבל שום דבר מודרני. אבל הוא ראה את זה ככה...

(שיחה בישיבת תקוע)

סיפרו על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, שהוא חיכה בלילה הראשון של סוכות כל הלילה כדי שהוא יוכל לברך על האתרוג. הוא היה ער כל הלילה וכשהגיע הבוקר וכבר הגיע הזמן לברך, האתרוג היה מונח בתוך ארון זכוכית ואז מתוך תשוקה הוא הושיט את היד דרך הזכוכית ותפס באתרוג, וחתך את היד... וכך הוא היה מחזיק את האתרוג ואומר "אתרוג, אתרוג".

(ביאור תורה אור)

תמצית הענין הוא לשאוב את המים, להגיע עמוק יותר אל מה שנמצא בפנים, לזכות למעייני הישועה, ומהם יצאו כל הישועות שכל אחד צריך, כל אחד צריך לעצמו כל מיני דברים קטנים, וכל הדברים הקטנים האלה שהם הדברים שבאים בישועה הם נשאבים אל תוך

ה' על המים", אבל ישנו גם הקול שנמצא בתוך המים בעצמם; זהו הקול הזה שיש בו עדיין התשוקה הראשונה הזו לעלות. בכוחו של הקול הזה אפשר להמשיך ולהמשיך; וברגע שהקול הזה מתעורר, כאשר הוא איכשהו נשמע, באותה שעה אין שום דבר אחר שיעכב את השמחה. אז אני שמח בתוך השמחה עצמה, מפני שאני מגיע לגילוי עצם המהות, השורש הראשון, השורש שנמצא מעבר לירידתם של המים התחתונים.

(שמחת בית השואבה, מקור חיים
תשנ"א)

אני יכול לומר לאדם: אם אתה מחפש שמחה, אתה מנסה ללכת עמוק יותר בתוך עצמך, תחפור, תגיע למעיינות האלה. יש בארות ארטזיות, שהמים עולים בעצמם שלא צריכים לשאוב אותם, בבארות הללו צריכים לחפור עמוק ולמצוא את המים שעולים בעצמם. אם אדם רוצה למצוא את המים האלה שעולים בעצמם אז הוא צריך לעשות חפירה, לפעמים אדם לא חופר מספיק והוא לא מוצא את הדברים הללו. איך להיות בשמחה במצב אחד או מצב אחר, במצבים בהם פשוט להיות שמח אבל גם במצבים שקשה להיות בהם שמח ועד למצבים שנראה שבלתי אפשרי לשמוח, ועדיין, אדם חופר בעצמו ומוצא את העניין של השמחה. צריכים להיכנס לתוך האני שלי, ולנסות לחפש בתוכו לא את הניסים והנפלאות, את השמחה של

החיים בעצמם.

(שמחת בית השואבה בתקוע, תשע"ז)

בחזרת הש"ץ, בתפילת "מודים", אנחנו אומרים "מודים דרבנן". התמצית של "מודים דרבנן" - אחרי כל ההוספות וכל הציורים שיש בזה - היא משפט אחד בלבד: "מודים אנחנו לך... על שאנו מודים לך". אני מסלק מן ההודאה את כל השבחים, את כל ההלל, את כל הדברים הטובים שבמציאות של העולם, ואני מגיע אל השבח הראשון, השבח שהוא למעלה מכל השבחים, וחודר בכל המציאות: "מודים אנחנו לך... על שאנו מודים לך". הגילוי של "זמן שמחתנו" הוא אותו דבר. זהו הגילוי שאומר שבתוך כל הדברים, בתוך כל המציאות - יהיה מה שיהיה - "שויתי ה' לנגדי תמיד". ובתוך כל אלה יש השמחה על כך שאפשר לעלות מעלה מעלה. ובשביל זה אנשים נותנים ידיים אחד לשני, ומנסים לבעוט למטה ולעלות למעלה. בוודאי, אי אפשר לעלות עד לרקיע, עולים ונופלים, עולים ונופלים. אבל את הריקוד אי אפשר לקחת מאיתנו. והריקוד הזה, זהו המקום שמשם שואבים את רוח הקודש. זהו "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה".

(שמחת בית השואבה, מקור חיים
תשנ"א)

הוא סיום התהליך שמתחיל בראש השנה, ולמעשה כבר לפניו, שהוא מעין בריאה מחודשת של העולם, או ביתר דיוק - "זכרון ליום ראשון" בו נברא האדם. בראש השנה נוצרת ההווה הראשונית של בחינת המלכות, בחינת השכינה, שהיא כוח הקבלה הכולל. לאחר מכן, ביום הכיפורים, נשלם בניין המלכות בדרגתו הראשונה, ורק כאשר המלכות בנויה ושלמה ככוח מקבל, יכול להתקיים הייחוד העיקרי בשמיני עצרת. חסידים היו אומרים, על דרך המליצה, שתכלית כל העבודה בחודש אלול, בראש השנה, בעשרת ימי תשובה, ביום הכיפורים ובסוכות - הכל מכוון להגיע לפסוקי "אתה הראת לדעת" בשמחת תורה.

(שורש מצוות התפילה המבואר, פרק יא)

היה פעם מישהו שעשה דרשה על הפסוק: "ולמכיר נתתי את הגלעד" - מי שמכיר את ה', יש לו שמחה - גיל עד. אם אני יכול לשבת ולהתבונן - אז יש לי שמחה שלא תיגמר לעולם. אבל כדי שזה יהיה כך, אני צריך בכל פעם לגלות, ואני לא יכול להסתפק בנקודה שאני עומד בה, מפני שאז אני מאבד את המומנט של ההתגלות.

(ביאור ליקוטי תורה ד"ה ושאבתם מים בששון)

נקודת התכלית וההשלמה של כל המערך של הימים הנוראים היא בשמיני עצרת. יום שמיני עצרת ושמחת תורה

‘שפע רב’

גיליון חודשי מתורתו של

הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ זצ"ל

שפע רב' הוא גיליון חודשי מתורתו ועל תורתו של הרב עדין אבן-ישראל שטיינזלץ. בגיליונות מאמרים, שיחות, קטעים, התוועדויות וסיפורים, שמטרתם לפתוח צוהר לעולמו של הרב; לתורה שהוא לימד, לדרך שהוא סלל, לתביעות שהוא הציב ולחלומות שהוא חלם.

בתורתו, מפעליו ובעצם אישיותו, הרב עדין לימד וחינך דרך חיים יהודית שלמה. דרך של קדושה ושל חיים, של דבקות ושל פתיחות, מחויבות עמוקה לעם היהודי, ומסירות אמתית לקב"ה.

הרב מעולם לא הסתפק במה שפעל, וראה בכל עבודתו ומפעליו רק הקדמה לפעולות גדולות יותר שיש להוציא לפועל בדרך לתיקון השלם.

אנו מקווים שתוכלו למצוא ב'שפע רב' משהו מכל אלו. חלק מהדברים מיועדים לעזור 'לחיות עם הזמן', וחלק מהדברים טובים ומועילים לעבודת ה' שבכל יום. מהם תיאורטיים וגבוהים ומהם מעשיים למדי. חלקם פשוטים וידועים וחלקם חידושים מופלגים. חלקם נוגעים אל הלב, וחלקם מעוררים למחשבה או למעשה. בתקווה שהדברים יכנסו למוח וללב, יאירו ויעוררו.

לתרומה עבור הגיליון

לקבלת גיליון
דיגיטלי חודשי

תקוע

תלמידי הרב שטיינזלץ

מרכז שטיינזלץ
למד את עמי

